

5. Idiosincràsia de la realitat associativa universitària

5.1 Possibilitat de configuració de models associatius

L'anàlisi de l'àmbit associatiu i cultural de la mostra estudiada revela una heterogeneïtat dels condicionants i dels trets distintius dels paràmetres abordats. Malgrat que poden establir-se certs paral·lelismes entre determinades tipologies d'entitats, les particularitats dels col·lectius i els patrons parcials que es localitzen impossibiliten l'establiment de models integrals, ja que les agrupacions de la mostra podrien categoritzar-se dins de diferents models segons els paràmetres que es prenguin en consideració. L'estudi detallat de la realitat associativa universitària no pot presentar-se, en conseqüència, mitjançant la classificació en models, de manera que s'exposarà a partir dels blocs generals que conformen els paràmetres abordats. Dins de la mostra estudiada, les colles castelleres constitueixen la tipologia associativa més rica i complexa, perquè es tracta de la manifesta-

ció cultural amb una penetració més estesa dins del sistema d'educació català. Del seu estudi comparatiu se'n desprèn major quantitat de condicionants, per la diversitat d'entitats i de contextos socials i comunitaris que entren en escena. És adient, doncs, iniciar l'estudi dels diferents àmbits per les colles castelleres, ja que permeten fer al·lusió a un major nombre d'elements, molts dels quals reapareixeran quan es tractin les entitats d'altres àmbits culturals. A mesura que avancem en l'anàlisi, es donarà compte dels nexes i les divergències entre els conjunts estudiats.

5.2 Anàlisi de la vida associativa en l'entorn universitari

Com s'especifica al capítol anterior, els paràmetres analitzats giren a l'entorn de quatre eixos principals: l'origen i l'adscripció de les entitats, la morfologia que les caracteritza, els aspectes que en configuren la posició social i les pràctiques i els discursos sobre l'àmbit associa-

tiu i el cultural. Comencem, abans d'endinsar-nos en els blocs detallats, per una breu introducció a les diferents tipologies de col·lectius estudiats.

5.2.1 Presentació dels col·lectius

- COLLES CASTELLERES

La fundació de colles castelleres universitàries ha experimentat una revifada al segle XXI, especialment en els primers anys del segon decenni. Les més antigues, que daten dels anys noranta (1993 i 1996), van generar-se en el si de comunitats estudiantils formades per un nombre elevat de matriculats. Al marge d'una colla constituïda el 2001, els col·lectius restants pertanyen al període que s'estén del 2010 al 2014, en el qual es documenta la creació de vuit grups castellers (un dels quals, però, és una refundació d'una agrupació iniciada el 2006 que va aturar l'activitat per manca de pressupost).

Les colles més antigues se situen a la ciutat o prop de la ciutat de Barcelona. Les següents que es van fundar van ser precisament les que es troben més allunyades de la capital, mentre que les darreres de veure la llum tornen a estar situades a Barcelona o a les ciutats properes. Es pot observar, doncs, que les colles més antigues, establertes al voltant de Barcelona, i només en comunitats grans, s'emmarquen en un context de dilatació del moviment associatiu que es va viure cap als anys noranta. Va ser després, coincidint amb el creixement de grups de cultura popular del nou segle, que el fet casteller va estendre's territorialment, en comunitats mitjanes. En els darrers anys

ha proliferat novament la creació de grups a la capital catalana i a les zones més properes, cosa que ha fet augmentar la presència castellera a la ciutat que té un nombre més elevat de centres universitaris. La majoria d'aquests grups es vinculen a centres en els quals ja hi ha una colla, però pertanyen a campus que es localitzen en zones més aïllades. A excepció d'un centre, que ha adquirit en aquest període la seva primera i única colla castellera, les altres agrupacions posteriors al 2013 (quatre, en total) no han iniciat, amb la seva aparició, l'activitat castellera a les seves universitats, sinó que han creat col·lectius que operen en espais universitaris a certa distància del grup previ. En definitiva, les darreres fundacions estan relacionades, principalment, amb un creixement de l'oferta d'aquesta activitat vinculat a una qüestió administrativoterritorial.

- COLLES BASTONERES

Les comunitats universitàries catalanes només tenen dues colles bastoneres, una de les quals ha participat en aquest estudi. L'agrupació que ens brinda el seu testimoni va néixer l'any 2013; l'altra colla va fundar-se aproximadament un any abans, de manera que la presència del ball de bastons en l'entorn universitari és recent. La fundació de les colles bastoneres no segueix un patró territorial ni sembla que es fomenti en un model de comunitat universitària determinada. Ambdues es troben en territoris amb una distància geogràfica notòria entre si i han germinat dins comunitats ben diferents: una, a la ciutat de Lleida (UdL), i l'altra,

al campus de Cerdanyola (UAB). Aquestes institucions tenen un gruix de membres comunitari dispar, com també és dispar la diversitat de col·lectius ludicoculturals conduïts per la comunitat. Tot i així, en totes dues colles, el pes del ball de bastons en el conjunt d'expressions de cultura popular i tradicional és idèntic, ja que acullen al seu si una colla castellera i una colla bastonera. El ball de bastons universitari no ha abastit l'extensió territorial a la qual ha arribat el fet casteller, com hem tingut ocasió de comprovar al capítol quart, però, en aquestes dues universitats, suposa el 50% del moviment associatiu de cultura popular.

- ESTUDIANTINES

Les estudiantines, associacions universitàries per definició, són la identitat col·lectiva amb una tradició més longeva a l'entorn dels centres d'educació superior, si bé –com veurem en abordar les relacions institucionals– no es troba tan arrelada a la institució ni a la comunitat universitària general com el fet casteller, el bastoner, el coral o el teatral. Ens apropem aquí a la idiosincràsia pròpia de les estudiantines gràcies al testimoni de tres dels sis grups que es troben en actiu. La distribució territorial d'aquests grups és totalment desigual: cinc pertanyen a la ciutat de Barcelona i un, a la de Tarragona. Si reparem la dimensió de les comunitats universitàries, una de les agrupacions pertany a una comunitat mitjana (URV) i les quatre restants, a comunitats grans (dues s'adscriuen a la UPC i les altres tres, a la UB). Les estudiantines catalanes actives

es troben vinculades històricament al seus centres universitaris. Les tres agrupacions entrevistades presenten dates fundacionals similars: una va constituir-se oficialment l'any 1993, tot i que suposa la tercera refundació d'una entitat que va néixer als anys seixanta, i les altres dues daten dels anys vuitanta. Serà interessant, en el cas d'uns col·lectius essencialment universitaris, comprovar quina és, en la actualitat, la seva relació amb els centres, des del punt de vista comunitari, institucional i emotiu.

- GRUPS DE MÀGIA

Els censos de les universitats catalanes registren un total de tres col·lectius de màgia, tots tres presents en registres històrics, corresponents a la UB i a la UPC, cosa que ha comportat que no hàgim pogut assegurar la permanència de l'activitat de les tres entitats. Hem disposat, a l'estudi, de la col·laboració d'una d'aquestes entitats, que ens permet tenir un testimoni de les dinàmiques i de les especificitats que presenta un col·lectiu d'aquest tipus. Ens endinsem en un món associatiu diferent. La màgia té una tradició cultural que, en un sentit ampli, també pot ser considerada popular, però, a diferència de les manifestacions culturals anteriors, el seu escenari no és el carrer, sinó l'espectacle de saló, i l'àmbit primordial no és l'espai social obert, sinó un món tancat i d'accés difícil. El col·lectiu, en conjunt, està menys implicat en el desenvolupament de les activitats, ja que no depenen d'una feina de col·laboració per dur a terme la pràctica de què s'ocupen. Tots aquests

condicionants crearan dinàmiques associatives diferents, en les quals tindrem ocasió d'aprofundir. L'agrupació de màgia entrevistada és nova, té aproximadament dos anys de vida, i s'ha generat en el si d'una comunitat universitària àmplia, com tots els col·lectius de màgia censats.

- GRUPS SOBRE UNA CULTURA ESPECÍFICA

Les universitats presenten diverses agrupacions l'activitat de les quals gira entorn de les expressions d'una cultura específica. Dins de l'heterogeneïtat dels objectes d'interès que uneixen els membres d'aquests col·lectius, es detecta certa tendència associacionista al voltant de determinades cultures orientals, concretament l'àraboislàmica i l'asiàtica. L'estudi d'aquestes civilitzacions resulta atractiu per a la comunitat universitària, en la qual un nombre rellevant de membres les aborden amb objectius acadèmics o professionals, o, simplement, com a aficionats a les seves expressions culturals. Molts d'aquests col·lectius tenen una posició molt sòlida dins d'un determinat centre universitari, perquè han adquirit una dinàmica de gestació d'activitats productiva amb un impacte social dins la comunitat estudiantil i perquè, en nombrosos casos, tenen una longevitat considerable. D'aquests, però, només una minoria inclouen, dins les seves activitats, la presència de la cultura popular. La delimitació dels grups que podrien inserir-se, sempre parcialment, dins l'estudi de la cultura popular (no com a agents generadors d'accions culturals tradicionals, sinó com a

individus interessats en aquestes manifestacions) és una tasca que implicaria l'anàlisi minucios de tots els col·lectius d'aquest tipus, objectiu que s'allunya del nostre propòsit. S'inclou, però, l'estudi d'una entitat que pertany a aquesta tipologia d'associacionisme, escollida perquè, segons es desprèn de la seva projecció pública a Internet, part de les seves activitats estan relacionades amb la cultura popular de les civilitzacions per les quals s'interessa. En aquest cas, es tracta d'una associació de cultura oriental amb més de vint anys d'història, generada en una comunitat universitària de les més àmplies del sistema educatiu català.

- GRUPS DE TEATRE

Tal com es desprèn de l'anàlisi dels censos universitaris, al capítol segon de l'estudi, les agrupacions de teatre dirigides per la comunitat universitària, no per la institució, només han proliferat en dos centres educatius: la UB i la UPC, ambdós integrats per unes comunitats molt àmplies i caracteritzats per la diversitat de campus separats geogràficament. Recordem que, en el cas dels grups de teatre i de les agrupacions corals, entrem en un àmbit cultural i associatiu diferent dels anteriors, ja que les associacions no suposen l'únic teixit sostenidor de les manifestacions culturals en l'àmbit universitari. La institució disposa d'agrupacions pròpies, promogudes i dirigides des del centre, cosa que pot repercutir en els trets definitoris de les associacions.

Els censos universitaris documenten onze grups de teatre. S'ha de

recordar, però, que les dues universitats que els acullen disposen de registres de caràcter passiu, de manera que no pot assegurar-se que el nombre de col·lectius actius es correspongui amb la xifra reflectida als registres. Per a la realització de l'estudi s'han analitzat sis associacions, caracteritzades pel fet de presentar una longevitat i un estil organitzatiu ben diferent: mentre que algunes són novelles, d'altres són de les primeres entitats registrades als censos universitaris; si les unes són dirigides per alumnes, les altres, al contrari, estan dirigides per membres dels col·lectius amb relació contractual amb la universitat.

- GRUPS CORALS

Les corals, última tipologia d'associacions universitàries analitzades, presenten certs paràmetres comuns amb les agrupacions de teatre. En primer lloc, igual que aquelles, l'activitat que duen a terme no inclou només la manifestació cultural que practiquen. Així mateix, el context comunitari i institucional on s'han generat les agrupacions corals es correspon de manera idèntica al vist en el cas de les entitats teatrals: atès que la institució ja facilita la pràctica de l'activitat coral, només han afloreat associacions d'aquest tipus en les dues universitats que es caracteritzen perquè tenen una comunitat àmplia i dividida geogràficament, segons la separació dels campus. Es tracta, novament, de la UPC i de la UB, les quals, com esmentem unes línies més amunt, funcionen amb registres associatius de caràcter passiu, de manera que no pot confirmar-

se la permanència activa dels sis grups que hi consten. Tres d'aquestes agrupacions han ofert el seu testimoni per a aquest estudi: dues pertanyen al mateix centre i tenen longevitats dispars, ja que una està en actiu des de fa 32 anys i l'altra, des de fa 6 anys; la darrera, vinculada al segon centre universitari, s'ha mantingut en actiu durant un espai de temps que els seus membres actuals no poden determinar.

5.2.2 Context de formació i de formalització

- COLLES CASTELLERES

El context de naixement de les diverses colles castelleres té punts en comú, malgrat les diferències dels processos narrats. La major part ha nascut gràcies a l'impuls d'un nucli original d'entre tres i cinc persones, al qual s'afegeixen aviat altres companys i amics interessats en el projecte que ajuden en les accions d'ampliació i definició del grup inicial. Per regla general, els membres fundadors són estudiants que s'han mantingut com a membres actius del grup, amb molt poques excepcions. Un aspecte essencial per copsar quins trets es donen en el context de creació d'aquestes entitats és la vinculació amb la manifestació cultural que caracteritza els membres fundadors. La situació que es troba en els casos estudiats és comuna: en el projecte de fundació, hi participen individus que mantenen una relació prèvia amb el fet casteller, sia convencional (és així en la majoria dels casos), sia universitari. Si bé és cert que, als nuclis que inicien un

projecte casteller, es constata –mencionat explícitament o implícita– la presència de membres fundadors sense relació amb l'activitat castellera, aquesta situació és excepcional i només es produeix en aquells nuclis on altres membres ja garanteixen l'existència d'aquest vincle. La major part dels testimonis, però, mostren una connexió prèvia absoluta dels membres fundadors amb l'activitat castellera:

De les tres persones que van fundar la colla, una era castellera de Vilafranca i, les altres dues, de Barcelona, de colles convencionals.

Els estudiants eren castellers de les colles convencionals (un de Vilanova i els altres de Vilafranca) i van parlar amb un professor, també casteller de Vilanova, dels Bordegassos, per tirar endavant el projecte, perquè són aficionats de tota la vida i es coneixen entre ells.

Tres membres dels Capgrossos de Mataró es van reunir per iniciar el projecte.

Els estudiants que van fundar la colla estaven relacionats amb els Minyons i els Castellers de Terrassa.

(Fragments d'E3, E5, E7 i E9, respectivament)

Les colles castelleres universitàries, per la seva banda, no actuen com a únics agents generadors d'altres colles castelleres dins del mateix context universitari. La connexió dels membres fundadors d'un nou col·lectiu amb el fet casteller pot donar-se mitjançant colles convencionals o, en poques ocasions, convencionals i universitàries, però aquest vin-

cle preexistent en cap cas posa en relació exclusiva una colla universitària amb la creació d'una altra. Pot establir-se, doncs, que el context fomentador de l'activitat castellera universitària presenta nexes obligats amb el món casteller convencional.

Dins el panorama de les colles castelleres, i específicament en aquesta definició del context de creació de l'entitat, s'ha inclòs l'estudi d'un paràmetre molt significatiu per copsar les dinàmiques que s'estableixen en les associacions: la diferent motivació que duu a iniciar el projecte. Això implica conèixer per què els membres fundadors o els integrants del nucli primigeni decideixen emprendre'l, què esperaven aconseguir, quines accions van dur a terme i quin va ser el resultat. Atesa la naturalesa de l'associacionisme universitari, dotada d'una mobilitat i un dinamisme que la fan propensa al canvi, sobretot pel que fa al manteniment dels membres, la memòria històrica no sempre pot garantir-se, i indagar en les arrels de les entitats pot resultar una tasca àrdua. Val a dir, però, que les colles generen una identitat comuna als membres que es manifesta en diversos paràmetres dels que aquí s'analitzen, entre els quals hi ha la història del seu origen, de vegades expressada com un context històric –en un sentit més positivista–, de vegades incidint més en les motivacions inicials, les accions concretes i els resultats obtinguts en la comunitat. Cal tenir present, a més, que cinc de les colles van constituir-se entre el 2013 i el 2014, i, en els casos amb distàncies fundacionals de menys de quatre anys (durada mínima dels es-

tudis universitaris), s'accedeix amb més facilitat a la memòria històrica associativa. Els discursos sobre el fet que va motivar la creació de la colla són dispars. Atinent als testimonis, es distingeixen tres patrons:

- a) Agrupacions generades sense premissa inicial de constituir una colla, només amb la voluntat de fer tallers i activitats introductòries que augmentin la coneixença de la realitat cultural castellera en l'entorn universitari.
- b) Colles que han sorgit amb una manifesta voluntat de constituir-se com a tal, motivades per l'existència d'altres agrupacions similars als centres d'educació superior. (La majoria de discursos se situen en aquest segon punt.)
- c) Agrupacions fundades amb la voluntat de constituir-se com a colles castelleres, motivades per factors pràctics vinculats a la demarcació geogràfica i administrativa. El grup d'alumnes fundador decideix crear un col·lectiu nou perquè es troba en un campus allunyat del que acull l'activitat d'un grup precedent. La llunyania es presenta com un perjudici, sia perquè afecta les possibilitats reals de participació de la comunitat, sia perquè la distància física impedeix que arribin a tots els campus del centre les accions motivadores –d'incitació a la participació– del grup previ.

En un dels casos, trobem que es combinen el primer i el tercer patró: una comunitat amb una adscripció geogràfica i administrativa diferent a la d'un grup precedent detecta que les dinàmiques d'inclusió d'aquell grup, concretament les accions de

difusió i de crida a la participació, no tenen efecte al seu centre. Atesa la situació, la motivació principal per iniciar el projecte no es planteja com una alternativa exclusivament pràctica, sinó com una acció per apropar una manifestació cultural a una comunitat concreta:

Ja hi havia una colla que englobava la universitat. Els assajos es feien lluny de la nostra zona i, pel tema d'horaris, la gent no tenia temps d'anar fins allà per fer castells. Tres estudiants que es van conèixer en una festa van adonar-se, parlant entre ells, d'aquest fet, i que potser era per això que, a la nostra universitat, hi havia molta desconexió del món casteller, perquè els castells es feien en una zona que quedava molt lluny nostre. Van pensar de fer un taller de castells per donar a conèixer el fet casteller al centre. Les primeres setmanes eren tallers, els mesos següents ja van ser assajos.

(Fragment d'E3)

Altres grups són més ambigus en la descripció de les motivacions que van donar origen a la colla, però mantenen, en el seu discurs, un element gairebé constant: tot i que el context de creació no es coneix de manera detallada, es transmet a través de les diferents generacions la idea que la colla va ser creada per apropar el fet casteller a la comunitat universitària pròpia. Les motivacions varien segons la realitat de cada comunitat: depèn de si el centre ja acull algun col·lectiu dedicat a aquella expressió cultural concreta, i, en cas afirmatiu, de l'expansió i l'efecte de les accions motivadores

i integradores del grup, així com dels aspectes pràctics, com són la distància respecte del lloc d'assaig o la possibilitat de combinar l'horari de les activitats docents universitàries amb la dedicació a la colla.

Juntament amb aquests dos factors, és rellevant un tercer condicionant relacionat amb la institució acollidora del col·lectiu: les polítiques d'avaluació i d'acceptació o d'integració del projecte. Així, perquè tingui èxit en el procés constitutiu, la recepció institucional és cabdal. Fixem-nos que, a diferència d'altres agrupacions que no requereixen grans recursos i que podrien actuar sense l'aprovació institucional, les colles no poden exercir l'activitat sense l'empara del centre, perquè el nombre d'alumnes que mobilitzen és molt elevat, cosa que requereix un espai suficient i adequat, i perquè hi ha en joc altres qüestions de gran incidència per a la institució, com és la seguretat física dels membres de la comunitat. Els testimonis indiquen que aquesta formalització va venir, en la major part dels casos, després d'un cert temps de prova que va permetre observar l'evolució del projecte i valorar les perspectives de funcionament.

No es percep una preferència clara entre prioritzar el registre a la Generalitat o a la universitat. Per a una colla universitària, ambdós registres són necessàries, l'un per constituir-se com a entitat jurídica i l'altre, per ser reconeguda dins del marc universitari. Algunes colles troben més assequible començar obtenint el suport del centre educatiu, mentre que d'altres consideren que

els atorga més seriositat presentar el projecte a la universitat després d'haver-se constituït. La planificació de les accions depèn, en aquest punt, de la normativa aprovada en cada centre educatiu: alguns reconeixen com a associacions pròpies tant les que tenen personalitat jurídica com els grups d'estudiants amb una estructura organitzativa més relaxada; altres registres universitaris, en canvi, només admeten les entitats amb personalitat jurídica.

Tot i que la majoria de centres universitaris han definit vies per estudiar i canalitzar els moviments associatius, com es desprèn dels testimonis, que mencionen processos relativament àgils, en ocasions l'establiment del vincle institucional resulta difícil, i els col·lectius denuncien la manca d'enteniment, que es tradueix en una complicació en el procés de constitució.

Som associació del campus, de les dues universitats. Una té un procés clar per donar d'alta les associacions, i és el que estem fent; amb l'altra és més complicat perquè no té gaires associacions culturals registrades, i som nosaltres que obrim el camí.

Volia deixar clar que va costar molt entrar a formar part de la universitat i que la colla i la universitat s'arribessin a entendre. Ara sí, una vegada ens hem entès, funciona bé.

(Fragments d'E8 i E6)

En aquest context, la presència de membres dels col·lectius del PDI o PAS dins l'associació afavoreix l'agilització dels tràmits i de l'estudi del projecte, sobretot en aquells centres

que no tenen un nombre elevat de col·lectius i que han de decidir com afrontar la generació, per part de la comunitat, d'una agrupació que exigeix unes consideracions especials, tant pel nombre d'individus que es mobilitzen com per la naturalesa de l'activitat que es duu a terme. El fet que el nucli inicial de membres comptés amb personal contractat per la universitat, situació que es constata en dos casos, és valorat per part dels entrevistats com un element favorable en el procés de constitució:

En el moment de formalitzar la colla, vam tenir la sort (i la tenim) que s'hi unissin dos professors de la universitat que són castellers, són Sagals d'Osona, i que, quan van sentir que es volia tornar a tirar endavant el projecte, s'hi van apuntar a la primera. Un d'ells fa coses relacionades amb l'administració i ens ajuda molt amb el tema dels papers, ho fa quasi tot ell. Els estatuts els vam fer tots junts, però els professors encapçalaven el projecte en el sentit que ens feien de pont amb la universitat.

(Fragment d'E10)

La realitat de la constitució de les colles castelleres, però, no respon només a un factor (la necessitat de tenir l'emparedament institucional): hi intervenen altres factors, com el fet que, per la naturalesa de l'activitat que practiquen, les colles han volgut regularitzar la seva situació i formar part de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya. La motivació principal per plantejar-se la incorporació a la coordinadora gira al voltant de la protecció física

i legal que comporta disposar d'una assegurança. El discurs de gairebé la totalitat dels entrevistats s'enfoca des d'aquesta perspectiva; el cas més clar el trobem a l'E10, en la qual la necessitat d'una assegurança va constituir, de fet, l'element motivador de la constitució formal de la colla:

La colla va començar de manera informal. Jo no hi era, però es veu que era tot una mica anàrquic. S'escollia un president perquè s'havia de posar un nom en un paper. Tot va canviar quan van voler entrar a la coordinadora pel tema de l'assegurança. En un principi la universitat cobria l'assegurança per fer castells, però a mesura que es feia gran la colla, i també ens vam anar fent grans des del punt de vista casteller, van haver de revisar què cobria i què no i es van adonar que no estàvem coberts, ja que els castells no eren considerats un esport, que era l'única cosa que cobria l'assegurança de la universitat. Per aquest motiu van decidir formar part de la coordinadora, cosa que va portar a haver-ho de formalitzar tot: van fer estatuts, reglament de règim intern... Una vegada registrats a la Generalitat, van ser acceptats a la coordinadora.

(Fragment d'E10)

De la mateixa manera, aquest condicionant afecta també en el sentit invers: el cobriment de l'assegurança per part del centre és el motiu que explica que Los Marracos, la colla de la Universitat de Lleida, sigui l'única que no forma part de la coordinadora. Val a dir que això està relacionat amb les possibilitats econòmiques

d'aquests col·lectius –tema del qual tindrem ocasió de parlar més endavant–, com explica el mateix entrevistat de la colla:

Nosaltres no estem dins la coordinadora, som l'única de les tretze colles que no hi és, perquè la UdL ja ens ofereix una assegurança que ens sembla bé i no creiem que sigui necessari, de moment, entrar a la coordinadora. Això ens suposaria molts diners, tot i que mai se sap si no hi acabarem entrant. Ara comprarem cascos i ens ho comprarà la UdL. Es porten bastant bé amb nosaltres. Sempre burxes una mica a veure si cau algun caleró; nosaltres hem tingut sort i ens paguen els cascos.

(Fragment de l'entrevista a Los Marracos)

De fet, en el cas de les associacions castelleres universitàries, el suport institucional està diversificat. Conscients de la dimensió social de la pràctica castellera, se circumscriu o no dins del marc universitari, bona part d'aquestes entitats, al marge del vincle que mantenen amb la universitat, la coordinadora i el registre jurídic, han cercat l'empara de l'ajuntament de les seves ciutats. D'una banda, es percep un interès per implicar-se en els afers culturals locals, sense oblidar la possibilitat de rebre subvencions per al manteniment del col·lectiu que aquest vincle comporta; d'altra banda, es posa manifest una consciència cívica i una voluntat de bon enteniment amb les institucions civils:

Amb les diades i tal, encara que les fem a la universitat, no volem cap tipus de problema. Llavors, sempre

que hi ha diada, avisem l'Ajuntament, la policia local i fem instàncies i tot plegat. I sempre que hem tingut algun problema amb algun permís o alguna cosa ens han dit «no patiu, ho fem nosaltres». Amb aquest tema, l'Ajuntament sempre s'ha portat molt bé.

(Fragment d'E8)

També la recepció de la mateixa comunitat universitària pot ser un factor decisiu per a la constitució de la colla. La majoria dels testimonis al·ludeixen a un nombre gran de membres de la comunitat universitària interessats en el projecte, cosa que es percep amb certa sorpresa per part dels membres fundadors (així ho mencionen explícitament quatre dels entrevistats). Aquest fet és conegut per les altres colles, que també fan referència als contextos de creació dels grups que van néixer sense una voluntat inicial específica de constituir-se com a colla castellera:

Els Grillats són els més nous. Són de Castelldefels, i el cap de colla és un noi que havia estat Ganàpia, però per estudis va anar allà. La seva intenció no era fer una colla, era fer uns quants assajos per ensenyar a fer castells la gent, però quan va veure que s'ajuntaven unes 40 o 50 persones va dir... «aquí podem fer castells!»

(Fragment d'E1)

D'altres, si bé no manifesten que hi hagués un interès inicial per l'activitat castellera d'un nombre considerable d'individus, sí que remarquen que la proposta va ser ben rebuda, una vegada es van haver dut a la pràctica certes accions de difusió, de

manera que es va assolir un creixement progressiu. Només tenim un únic testimoni que narri una experiència d'acolliment difícil per part de la comunitat. En aquest cas, juntament amb el context social al voltant de la cultura popular, les accions promocionals dissenyades per atraure membres es presenten com un element clau per garantir l'enlairament definitiu de la colla i el seu bon funcionament. Aquestes accions inclouen el contacte directe dels membres amb la resta de la comunitat, les accions publicitàries tradicionals i els mitjans de comunicació tecnològics:

El primer any va ser difícil perquè no ens veien amb gaire bons ulls. Hi ha ajudat molt la revifada dels castells, en general, aquests darrers anys, cosa que no passava al 2011-2013. Al 2015-2016 ja ens van veure, però ha estat difícil. Hem hagut de penjar cartells, fer xerrades per les classes, fer molta promoció a través de les xarxes...

(Fragment d'E9)

En resum, en la definició del context de creació d'una entitat castellera en l'entorn universitari s'hi sumen diverses variables; principalment, s'estableix una interdependència dels tres eixos vistos aquí: les característiques del membre que conformen el nucli fundacional, el context cultural i social de la comunitat on es genera l'associació i les polítiques d'avaluació i d'integració definides per la institució.

- COLLES BASTONERES

L'origen del ball de bastons a l'entorn universitari parteix de la ma-

teixa premissa que la que s'estableix en el cas de les colles castelleres: la fundació dels col·lectius requereix un vincle previ amb el món bastoner convencional. La diferència del nombre d'entitats que han florit a l'entorn d'aquesta manifestació cultural demana, com a conseqüència, una anàlisi del context de formació més escarit, atès que els condicionants es redueixen. A això, s'hi afegeix el fet que, per a la realització d'aquest estudi, tenim el testimoni d'una única agrupació. Tot i així, trobem, en el seu discurs, elements essencials per copsar el context d'introducció del ball de bastons en l'àmbit universitari.

Soc jo mateix el que porta el ball de bastons a la universitat. Surt una mica de la idea d'uns quants amics, que anem parlant, que som bastoners d'altres colles, d'altres pobles, i ens preguntem que com és que hi ha castells i hi ha d'altres associacions i no hi ha ball de bastons a la universitat. Un dia em vaig decidir a fer el registre i a parlar amb la gent per començar a fer assajos. Vam parlar sobre què volíem fer a la colla, què volíem ballar; aquell dia érem tots bastoners i bastoneres, per tant ningú no era nou. Això va ser al primer assaig i al segon; a partir del tercer (en fèiem un a la setmana) ja hi havia gent nova.

(Fragment d'E21)

El fragment descriu una situació prèvia a la creació del col·lectiu en la qual un únic estudiant, caracteritzat perquè mantenia un contacte amb el ball de bastons intens i molt arrelat, com es percep en la totalitat

de l'entrevista, es planteja inserir la pràctica d'aquesta expressió cultural dins de l'àmbit universitari. La implicació cultural i associativa d'aquest membre per mantenir el grup és intensa, però, com llegim al text, una de les primeres accions que va dur a terme va ser reunir individus de la comunitat universitària que ja eren balladors de bastons, i amb els quals estava vinculat per llaços d'amistat, per conformar el nucli fundacional. Tornem a veure, com en el cas de les colles castelleres, que el nucli fundacional està directament vinculat amb el fet bastoner i que, centrant-nos en els factors motivadors, la introducció al campus d'aquesta pràctica, amb la qual ja tenien contacte, respon a la voluntat d'apropar-la a la comunitat universitària. De fet, quan es parla dels al·licients per introduir els bastons a la universitat, l'abast del moviment casteller en l'àmbit universitari se situa com el marc de referència ideal al qual tendir:

Nosaltres ens vam crear amb la intenció de motivar la creació d'altres colles. I si no hagués estat que faig moltíssimes coses, aquest any la idea hauria estat crear una colla a la Universitat de Barcelona. Tot i que sabem la dificultat que hi ha, perquè totes les facultats estan dividides per Barcelona, i llavors és una mica complicat. Però la idea era formar la colla de bastons aquí, i hi tenia gent. Però, és clar, si fundes una colla, tu has d'estar com a mínim un any sense faltar a cap assaig, i realment, pel que fa al temps, no hi arribo. Si l'any que ve ens mantenim i una altra noia

que en sap molt es pot fer càrrec de la colla, la idea és intentar ajudar a fomentar la creació de colles. Més o menys com el que tenen els castells, que tenen diverses colles. Que també ha costat molts anys, eh, fer això! Volem tenir moltes colles universitàries i poder trobar-nos.

(Fragment d'E2.1)

Les polítiques institucionals d'avaluació i d'acceptació no tenen gaire incidència en el discurs de l'entrevistat. Es menciona que la colla és un col·lectiu donat d'alta al registre d'associacions de la universitat, però no té entitat jurídica, gestió que tenen prevista a curt termini. La formalització de l'entitat, tant el procés dut a terme a la universitat com les perspectives de futur, recau en el promotor del projecte, la persona entrevistada, que manifesta un gran coneixement del món associatiu, dels requeriments de les entitats bastoneres i de l'ens que agrupa les colles, la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya. Atès que aquest món és perfectament conegut pel fundador, la causa que la colla universitària no tingui entitat jurídica ni formi part de la coordinadora es troba en el període d'observació del funcionament del grup, que, com en el cas dels castellers, es vol mantenir abans de formalitzar totalment l'associació. Aquesta situació informal pot perdurar cert temps, però ha de canviar si es vol fer créixer la colla, afirma l'entrevistat, ja que això no és possible sense subvencions institucionals. De moment, però, les polítiques de sosteniment no preocupen l'entitat, ja

que la pràctica bastonera no requereix tants recursos com la castellera, de manera que les seves necessitats queden considerablement cobertes pel fet de ser associació universitària. Cal assenyalar, però, que aquesta entitat rep l'empara del membre fundador, que va avançar el material necessari per iniciar l'activitat i, a més, sufraga les despeses d'una assegurança. Així mateix, organitza actuacions que motivin culturalment els membres —especialment aquells que no tenien contacte previ amb la dansa de bastons—, d'una banda, i que generin beneficis per al manteniment del col·lectiu, de l'altra. Ens trobem, doncs, davant d'un cas excepcional que explica que l'agrupació no requereixi un sosteniment institucional rellevant, almenys mentre la seva mida i l'abast de les activitats que proposa no augmentin.

- ESTUDIANTINES

El context de creació de les estudiantines no és accessible als membres actuals del col·lectiu, atesa la distància històrica del grup amb el nucli fundacional. Tot i la manca de testimonis directes d'allò que va envoltar la constitució associativa, se n'han d'assenyalar un parell de trets rellevants. El primer és que, pel que fa a la creació d'una estudiantina, no poden aplicar-se els mateixos paràmetres que hem vist fins al moment, ja que la gènesi d'aquest col·lectiu, tant el fet associatiu com la pràctica cultural, es troba vinculat a l'àmbit universitari. No cal cercar, doncs, vies d'introducció d'una manifestació sociocultural pròpia del món

extrauniversitari. L'altre aspecte que hem d'assenyalar és que tots els col·lectius presenten una regulació i una organització associativa exhaustiva, tot i que els socis actuals només actuen com a mantenidors d'aquesta estructura, ja que no han hagut d'emprendre accions per gestionar la constitució de l'entitat. En aquest tipus de col·lectius, tan distanciat temporalment del moment fundacional, la rememoració d'aquest període una funció d'identitat i només es coneix de manera indirecta, mitjançant una llarga cadena de transmissors.

- GRUP DE MÀGIA

L'agrupació de màgia estudiada, entitat novella amb dos anys de vida, encara està constituïda pel nucli fundacional, que integra la junta directiva de l'associació. El context de fundació, doncs, pot recrear-se amb facilitat. Atenem la narració de l'entrevistat, promotor del projecte:

Jo vaig entrar a la carrera i en aquell moment ja em dedicava a la màgia, i feia allò típic de fer màgia a la gent pels passadissos i tal. I ens vam trobar que primer érem potser cinc persones o sis que fèiem màgia, i se'm va acudir que podríem fer alguna cosa. Vaig escriure al degà, que em va posar en contacte amb un membre del Consell de l'Alumnat que ell sabia que feia màgia des de feia molt de temps, i a partir d'allò va començar tot. Vam fer proves durant un any abans de fer oficial l'associació, i vam veure que sortia bé i llavors vam iniciar els tràmits.

(Fragment d'E25)

Hi ha elements ja vistos en el cas de les agrupacions de castells i de bastons. Per començar, es tracta d'un tipus de col·lectiu en el qual, novament, es detecta la necessitat que el nucli fundacional tingui un contacte previ amb el món convencional dedicat a l'expressió cultural en qüestió. També es dona la confluència (explicada com un fet que causa certa sorpresa, com s'apreciava en els castellans) d'agents culturals que, de manera individual o en altres col·lectius, practiquen aquesta manifestació cultural, i per als quals suposa una motivació el fet de poder gaudir-la en un espai social comunitari i d'introduir-la dins de l'àmbit universitari, cosa que es percep clarament en altres punts de l'entrevista. Per últim, reparem que també aquí es destina un temps a analitzar la dinàmica que adquireix el col·lectiu abans de formalitzar-lo com a entitat jurídica, pas que es fa després de concloure que el projecte és viable. Les gestions de formalització es narren sense cap particularitat destacable, d'una banda perquè el col·lectiu té membres que coneixien prèviament els processos associatius, i, de l'altra, perquè l'execució de les seves accions quotidianes entra dintre del tipus d'activitats que els centres poden gestionar sense cap consideració especial.

- GRUPS SOBRE UNA CULTURA ESPECÍFICA

L'agrupació d'estudis orientals que participa en l'estudi va fundar-se el 1997. Tot i la distància temporal que separa l'agrupació actual del moment de la fundació, el context de

creació pot recrear-se sense impediments, ja que la persona responsable de l'entitat és un dels membres fundadors. Aquesta agrupació, com veurem, presenta certes característiques que es troben entre els dos models principals: aquell en el qual el col·lectiu sencer duu a terme un gran nombre d'accions dins l'associació i, per tant, és totalment actiu (caracteritzat per la renovació constant dels membres), i aquell altre en el qual es detecta una figura permanent o de llarga vinculació que porta el pes associatiu, mentre que la resta de socis estan considerablement menys implicats en el manteniment del grup. En aquest cas, la persona entrevistada és clarament l'element referencial del grup, no només perquè manté la identitat del col·lectiu, sinó perquè continua portant el pes d'una part considerable dels afers associatius. Val a dir, però –com exposarem en l'apartat corresponent a les dinàmiques participatives–, que l'agrupació ha definit una feina específica, que es correspondria amb una altra part rellevant de les accions associatives, per als membres més joves, que en conformen el nucli més fluctuant. En aquest sentit, el grup presenta una similitud amb la dinàmica participativa de les estudiantines, si bé amb una cohesió col·lectiva més laxa. El context de creació de l'associació és explicat amb tot detall a l'entrevista:

Tots els que en aquella època estudiàvem japonès vam conèixer la cultura japonesa per les cadenes privades que van emetre l'anime, més o menys als anys noranta. Jo vaig començar a estudiar el curs

1994-1995, i les cadenes van aturar justament en aquella època l'emissió de l'anime; només va continuar TV3, perquè va començar el debat entre pares i mares sobre si l'anime era massa violent. Bola de drac, que és el gran referent, va passar a emetre's a les 9 de la nit, perquè van catalogar el gènere per a majors de tretze anys. Els fundadors som d'aquest moment històric, quan de cop van començar a dir-se animalades sobre l'anime i la cultura japonesa va agafar molta mala premsa. Llavors jo, juntament amb tres persones més que estàvem estudiant japonès a l'Escola Oficial d'Idiomes, vam pensar de muntar una associació per lluitar contra aquest clíxé que s'estava creant a l'entorn de la cultura japonesa en general a partir d'aquesta qüestió de l'anime. I també per emetre anime, perquè estava gairebé censurat. Era un moment en què Internet només existia en el món universitari, no era tan massiu com avui, i la gent no tenia capacitat de buscar i veure anime a Internet. Només havia quedat *Bola de drac* com a superexcepció, i perquè era un superreferent a Catalunya.

El 1997 coincideix que la universitat promovia l'associacionisme. A les associacions universitàries els donaven un local, un despatx, hi havia subvencions econòmiques... Hi havia un seguit de mesures que afavorien que la gent muntés associacions. A més, et cedien els espais perquè muntessis activitats. Per això la nostra associació es funda dins la universitat,

perquè, dels quatre fundadors, tres eren estudiants d'aquella universitat, i a més perquè el centre estava interessat a promoure això.

(Fragments d'E26)

Destaquen diversos aspectes del contingut d'aquest text. En primer lloc, de manera excepcional, observem que l'entorn primigeni on s'agrupa el nucli fundacional no és la universitat, sinó un centre d'estudis extern: l'Escola Oficial d'Idiomes, espai que reuneix els membres que inicien el projecte a l'entorn d'un interès comú (en aquest cas, les classes de llengua japonesa). La universitat és un àmbit que només apareix després de la creació dels primers vincles, quan s'ha de decidir sota l'aixopluc de quina institució es fundarà l'associació. La decisió és fruit d'una confluència de factors: el fet que la majoria de membres eren part de la comunitat estudiantil d'un mateix centre i la prolífera política de sosteniment associatiu que mantenia en aquell moment la universitat en qüestió i que es traduïa en espais propis, ús d'instal·lacions i subvencions.

En segon lloc, reparam que el context sociocultural es menciona com un element motivador del fet associatiu. En concret, la projecció social negativa que, segons es descriu, s'havia generat a l'entorn de la cultura d'interès dels membres de l'associació va actuar com a estímul per a la unió del col·lectiu, mitjançant el qual s'obria una possibilitat de reivindicar la validesa de la tradició cultural d'aquella civilització i l'accés als seus productes culturals. En el cas que ens ocupa, la vinculació

prèvia dels membres fundadors amb el món cultural convencional és indirecta, és a dir, es basa en l'apropament mitjançant l'estudi i el consum dels productes culturals. La formalització de l'agrupació, a diferència del procediment emprat per la major part dels grups vistos fins al moment, va dur-se a terme en l'etapa de constitució del col·lectiu, sense un període inicial per observar si s'assolien unes dinàmiques de funcionament fructíferes.

- GRUPS DE TEATRE

Dels sis grups de teatre estudiats, dos estan dirigits per un membre del PDI, l'equip docent de la universitat; un altre, per un membre del PAS, el personal d'administració i serveis, i els tres restants, per alumnes. El context de creació és accessible per a la majoria de grups. Aquells col·lectius més longeus, per als quals la recreació d'aquest moment podria resultar més difícil, són, majoritàriament, els que estan dirigits per membres amb relació contractual amb la universitat, caracteritzats perquè presenten una mobilitat molt més reduïda que els alumnes. Tots ells, de fet, continuen dirigint els col·lectius respectius. Hi ha un cas, però, en el qual no són accessibles ni el context de creació ni tampoc el moment en què es va produir: el d'un grup de teatre, fundat i organitzat per alumnes, que constitueix el col·lectiu actiu més antic del centre universitari. Mentre que els altres grups fa entre sis i dotze anys que estan en actiu –amb l'excepció d'una agrupació més novella–, l'entitat esmentada va originar-se amb anterioritat a la

implantació del registre associatiu al seu centre.

El nombre de membres fundadors i el vincle amb l'àmbit cultural específic són aspectes que presenten diversitat de concrecions en els col·lectius analitzats. Tot i així, poden trobar-s'hi certs patrons. Els grups en els quals el pes associatiu recau actualment en un membre del PDI o del PAS van néixer com a fruit de l'interès i la dedicació d'aquell membre, que actua com a fundador i principal promotor del projecte. Hi ha altres membres que poden col·laborar en la posada en marxa de l'entitat, però no constitueixen un nucli fundacional amb la mateixa implicació associativa. Els grups creats i dirigits per membres de la comunitat estudiantil, al contrari, mostren una tendència a agrupar un nucli fundacional amb una implicació equitativa que dissenya un projecte associatiu comú. El vincle que manté el nucli fundacional amb la cultura teatral és variable segons l'agrupació: mentre que algunes entitats són impulsades per individus que han participat prèviament en activitats teatrals –contacte amb el món del teatre que, a més, pot ser de caràcter molt divers–, n'hi ha d'altres que admeten que no hi han tingut un contacte previ. En tots els casos, el procés fundacional i de vinculació als centres educatius es descriu accessible, sense que hi facin aparició factors jutjats com a negatius, com sí que passarà, amb determinades entitats, quan s'abordi la qüestió sobre les polítiques institucionals actuals de sosteniment associatiu. Atès que aquestes agrupacions requereixen

subvencions per dur a terme amb regularitat les seves activitats, necessitat que es planteja a l'hora de definir el projecte, la formalització com a entitat jurídica es duu a terme en una etapa inicial que coincideix amb el moment fundacional.

Fora del vincle universitari, les agrupacions de teatre no mantenen altres filiacions, al marge de la inclusió a la Federación Española de Teatro Universitario per part de dos dels col·lectius. Ambdós tenen, com a trets comuns, que han esdevingut els grups més actius i amb més tendència a traspasar els límits territorials universitaris.

- GRUPS CORALS

Dins les agrupacions corals estudiades hi ha un col·lectiu longeu, fundat l'any 1985; un de recorregut mitjà, oficialment constituït el 2011, però actiu des del 2009, i un tercer, també longeu, però de data de creació incerta per als membres actuals del grup. Els contextos de creació i de formalització de la darrera entitat són totalment inassequibles per als membres. Actualment integrat només per estudiants (inclòs el director), amb la mobilitat que això suposa, el grup no disposa d'una figura vinculada a l'associació de manera fixa ni ha generat estratègies per transmetre, com a herència d'identitat, la història fundacional del projecte.

Fixem-nos en el context de creació dels dos col·lectius que poden reconstruir aquest moment de la seva vida associativa. El primer aspecte que hem de tenir present és que ambdós van ser promoguts

per membres amb una relació contractual amb la universitat –per un membre de l'administració, en un dels casos, i per dues docents unides per un vincle familiar, en l'altre– que continuen al capdavant de l'entitat. En ambdós casos, els condicionants en la formació i la formalització de les agrupacions són molt similars. Un punt en comú és que el projecte no va iniciar-se fins que es va agrupar al voltant dels membres fundadors un nucli de gent interessada en el fet que es constituís un projecte a l'entorn d'aquesta manifestació cultural. Una vegada els promotors del projecte van considerar que podia posar-se en funcionament amb un nombre suficient de membres per iniciar un activitat regular, van dur a terme les accions necessàries per a la creació del col·lectiu. Els projectes van començar de manera informal, cosa que va permetre reservar un temps per a l'observació del col·lectiu abans de constituir-lo oficialment. L'associació més nova de les dues afegeix un altre factor que va influir en la creació del grup: les promotores de l'entitat van ser encoratjades per un conjunt de membres pertanyents al PAS i al PDI que havien format part d'una coral del centre dissolta anys enrere, de manera que la motivació d'un sector de l'entorn més proper a elles va suposar un estímul addicional. En ambdós casos, s'incideix en la rellevància de l'interès comunitari –traduït en la demanda cap a un membre del col·lectiu amb experiència prèvia en la direcció d'agrupacions corals– com a element motivador de la fundació.

Un altre punt en comú, com s'ha esmentat, és la vinculació prèvia dels fundadors dels col·lectius amb el món del cant coral. El vincle que es descriu és profund: els tres fundadors pertanyen a grups corals des de l'etapa juvenil i ja estaven avaluats en la direcció quan van iniciar el projecte:

El director de la coral portava diverses corals en aquell moment. No es dedica professionalment a això, encara que als 16 o 17 anys havia començat a portar corals, fa trenta anys llargs que està implicat en això.

Jo he dirigit cors de tota la vida, soc de corals juvenils, i a la facultat on vaig estudiar vaig dirigir la coral durant quatre anys. La meua cosina també és professora, però d'una altra escola del campus, d'aquí davant. Havíem dirigit corals infantils juntes.

(Fragments d'E18 i E19)

En el cas de les corals, l'al·licient per a la formalització jurídica dels col·lectius es troba en el programa d'ajuts universitari del qual disposaven en l'etapa fundacional.

5.2.3 Trets morfològics

- COLLES CASTELLERES

En atendre la morfologia de les colles castelleres, es detecta una primera característica comuna relativa al nombre de membres de l'associació. Malgrat que les xifres totals en la mostra estan integrats per un nombre d'agents que fluctua entre els 55 i els 170. En aquest punt, s'han de prendre en consideració diverses qüestions. La primera fa referència

a la mobilitat interna dels membres del grup. El marc universitari, definit pel moviment continu i l'adaptabilitat, dona lloc a unions mal·leables dins d'una xarxa social mòbil. Les colles no mantenen un nombre estable de membres. De fet, en el moment precís de les entrevistes, són pocs els que poden afirmar quantes persones conformen els seus col·lectius; la majoria dona una xifra aproximada. La dimensió d'aquestes entitats no només varia cada any, sinó que, dins d'un mateix curs, la fluctuació dels membres és considerable. A això, s'hi han d'afegir les èpoques d'inactivitat d'alguns individus, a causa d'estades en altres universitats, de feines temporals, de pràctiques o de l'arribada del període d'exàmens.

D'altra banda, cal fixar-se en les característiques morfològiques de la comunitat per entendre les característiques del grup. Parant esment a les comunitats, trobem la distribució següent: (v. p. 121)

El quadre mostra que les colles més grans pertanyen a comunitats àmplies, sia d'un centre (una única universitat), sia de diversos centres. El cas més interessant és el de les colles que es creen en una mateixa universitat amb un nombre elevat de membres, però que se situen en campus diferents. Aquesta duplicitat de sistemes només es dona quan la separació geogràfica és realment considerable, com s'estableix a l'apartat anterior. Les colles esmentades no segueixen un patró unívoc, ja que presenten una dimensió diferent: algunes han format agrupacions d'un abast afí al de les colles centralitzades

Taula sobre la mida de les colles castelleres en relació amb les característiques de la comunitat universitària

Entrevistat	Característiques de la comunitat	N. de socis
E1	comunitat àmplia	150 / 170
E2	comunitat àmplia / diversos centres implicats	170
E3	comunitat mitjana	90
E4	comunitat àmplia amb dispersió geogràfica (campus específic)	70
E5	comunitat àmplia amb dispersió geogràfica (campus específic)	55 / 60
E6	comunitat mitjana (campus específic)	90
E7	comunitat àmplia amb dispersió geogràfica (campus específic)	150
E8	comunitat àmplia amb dispersió geogràfica (campus específic)	150
E9	comunitat àmplia amb dispersió geogràfica (campus específic; diversos centres implicats)	150
E10	comunitat petita	70
E11	comunitat mitjana-petita	100 / 120

(aproximadament 150 membres), mentre que unes altres mostren similituds amb les colles sorgides en comunitats petites (entre els 55 i els 70 membres). Una sèrie de condicionants particulars de cada campus i de cada agrupació que aquí no contemplem explicarien la diferència entre els dos models resultants: el nombre d'integrants dels campus, la situació geogràfica, la situació sociocultural, el grau de consolidació del col·lectiu, les accions motivadores i d'acollida d'empreses, etc. Al marge de les comunitats grans, hi ha colles generades en el si de comunitats mitjanes o petites. Les dues entitats estudiades que han sorgit en comunitats mitjanes es troben en situacions diferents:

una és central, mentre que l'altra està situada en un campus específic. Tot i així, el nombre d'integrants és idèntic en ambdós casos: al voltant dels noranta. Només disposem d'una colla nascuda en una comunitat reduïda, grup que reuneix aproximadament 70 persones. El darrer testimoni es correspon a un col·lectiu creat en una comunitat amb una mida entre mitjana i petita que, tot i així, ha arribat a agrupar un conjunt d'entre 100 i 120 persones. La dimensió d'aquesta colla no sembla que mantingui el perfil estadístic que es desprèn de la interpretació de les dades de la taula, atès que, novament, els causants d'aquest resultat són factors que aquí no s'han pres en considera-

ció. En aquest cas, hi influïrien diversos condicionants, com la promoció i el sosteniment cultural i social del centre universitari i l'arrelament territorial del fet casteller.

En grups amb aquesta mobilitat i d'aquestes dimensions, la valoració del creixement i l'establiment de dinàmiques de control del flux requereixen un plantejament especial. El creixement de l'associació no sembla tenir gaire rellevància per als membres del grup, una vegada assolit un nombre que els permeti realitzar les activitats que es proposen. En aquest sentit, la preocupació principal és mantenir un nombre constant de membres i garantir el relleu generacional. El creixement de la colla, doncs, és un aspecte que es valora només quan es fa referència a l'etapa inicial. El nombre històric de socis no és una dada accessible per a la majoria d'agrupacions. Atenent els testimonis de les entrevistes, no es percep com un indicador rellevant de la incidència del grup en la comunitat universitària, ja que mesuren l'èxit de l'associació amb altres factors, com la dimensió del grup des d'una perspectiva sincrònica, les fetes aconseguides, els anys d'existència, etc. Els responsables s'aventuren a donar una dada aproximada dels membres de la comunitat universitària que han passat per les colles: els números van des dels 200, per les colles mitjanes i petites, fins als 400, en el cas de les més grans.

Pel que fa a les accions enfocades al control del flux dels socis, es divideixen en les contínues, petites accions que ajuden als encarregats de l'associació a tenir un control gene-

ral dels membres en cada moment, i les anuals, accions més incisives amb les quals es treballa per aconseguir un coneixement exacte de la situació de l'agrupació. Les contínues només proporcionen informació de les incorporacions al grup, informació necessària perquè els membres han d'estar assegurats per dur a terme l'activitat cultural que practiquen i han de tenir a l'abast els elements bàsics de seguretat. Els principals objectius d'aquestes accions són conèixer aproximadament els membres actius que formen part de l'agrupació, per optimitzar l'organització interna, i mantenir-se dins del marc legal o de la normativa del centre que els doni suport. El control continu també és necessari per a l'organització d'activitats de cohesió de grup, com els àpats comunitaris. Els responsables de les colles mostren una gran responsabilitat davant dels perills potencials relacionats amb l'alimentació, com poden ser al·lèrgies i intoleràncies, de manera que prioritzen el coneixement d'aquesta informació personal als mateixos tràmits administratius associatius. D'altra banda, les accions més sistemàtiques són aquelles que pretenen escanejar la situació precisa de l'associació en un moment concret, que sol ser en acabar o començar un curs acadèmic. L'atenció, en aquest cas, se centra en major mesura en les baixes, ja que l'objectiu és saber quins membres han abandonat l'associació, sia temporalment —a conseqüència d'una estada a l'estranger, per exemple—, sia definitivament. Val a dir, però, que el control exhaustiu els resulta difícil i

que, en molts casos, s'opta per una única acció anual.

A l'hora de raonar sobre el control del flux de membres, els responsables de les associacions incorporen dos elements al discurs, al marge dels especificats, que justifiquen les dinàmiques de control. Es tracta de la quota de soci i dels requisits acordats entre totes les colles universitàries per formar-ne part. Molts justifiquen la manca d'un registre de socis sotmès a un procés continu de revisió a causa de l'absència de la quota de soci, però l'existència d'uns requisits específics de participació fa que, a la pràctica, disposin d'un sistema equivalent al registre, atès que han de garantir que l'individu reuneixi les condicions estipulades. En el control del flux, en síntesi, alguns dels responsables de colla fan prevaler la revisió dels criteris de participació, d'altres, els aspectes més normatius, com la qüestió de l'assegurança o la normativa establerta amb la universitat o altres centres. Veiem dos exemples aclaridors del primer i del segon cas, respectivament:

Quan arriba algú nou, hi ha una gent encarregada de fer-li l'acollida: explicar-li com funciona tot, què fem, quina és la filosofia, etc., i se li fa omplir una fitxa de control, per assegurar-se que és universitari, de grau superior o PDI. Tothom pot anar a assajar, però no podrà tocar el primer cordó del castell ni podrà formar part del tronc si no ha ensenyat la matrícula i és vàlida. Amb això som molt rigorosos.

Tenim un document d'Excel que seria com el llibre; aquí te-

nim tots els membres que han vingut, els que s'han quedat i els que fa més d'un any que hi són. El registre és necessari per a la coordinadora, però nosaltres, a més, tenim un llibre més ampli de totes les persones que han vingut a provar un mes, per exemple, i no han tornat, i a part tenim un registre dintre de la coordinadora dels membres actius.

(Fragments d'E2 i E6)

Tots situen les accions de control empreses en el context de les dinàmiques associatives de la colla, segons les seves necessitats. És a dir, els que no tenen un control estricte i continu del registre de socis o, directament, no disposen de registre, argumenten que han establert aquelles accions segons el que demana la situació del grup, atès que no han aprovat el manteniment d'una quota de soci. Són conscients, doncs, que, en cas de tenir-ne, les seves dinàmiques en el control del flux canviarien. La qüestió sobre la quota de soci és, en molts dels casos, l'element inicial que justifica el marc associatiu en el qual se situen les accions de control.

Un altre aspecte rellevant en la definició morfològica de les entitats és l'adscripció territorial. La situació de les associacions universitàries, pel que fa a aquesta qüestió, és especial, ja que la presència de més o menys colles segons la distribució geogràfica no depèn de l'arrelament territorial d'una expressió cultural, sinó de la mateixa distribució de les universitats, les dimensions de les seves comunitats i la disgregació en diferents campus. Podria avaluar-se l'abas-

timet del moviment des del punt de vista territorial si el fet casteller no hagués arribat, com és el cas, a la totalitat de territoris amb presència universitària. La informació que proporciona l'àmbit administratiu-territorial en aquest estudi és una altra: la delimitació de l'abastiment de les activitats, principalment, i dels socis, secundàriament. L'adscripció principal dels socis és, com era previsible, la universitat que empara institucionalment la colla. Aquest fet, però, no suposa una restricció, ja que les colles accepten membres dels altres centres i, de fet, els testimonis indiquen l'existència d'un petit nombre de socis que no prové de la universitat d'acollida. Es tracta de casos en els quals, normalment, la motivació per entrar a formar part de l'agrupació es basa en llaços d'amistat amb membres de la comunitat universitària que acull la colla:

La gran majoria estudien al campus i viuen aquí, a la ciutat, però tenim gent que estudia a altres ciutats: Barcelona, Vilanova... i venen fins aquí perquè tenen amistats. Venen des de Barcelona només a assajar, tot i tenir tres colles a la ciutat de Barcelona. Això és un orgull per a nosaltres.

(Fragment d'E7)

A aquest model paradigmàtic, cal afegir-hi les colles que combinen una població provinent de diverses comunitats universitàries: es troben en aquesta situació les agrupacions que han nascut en campus on conviuen diferents escoles i universitats. Aquest segon model es caracteritza per integrar una població més variada, pel que fa a l'adscripció als cen-

tres, encara que acostuma a predominar la del centre d'origen.

Pel que fa al lloc d'origen majoritari dels membres, la distribució és molt variada, com admeten els responsables:

La gent ve de totes parts. N'hi ha molts de Terrassa, però no són ni la meitat. N'hi ha de Vilafranca, Reus, Valls, Sant Sadurní, Martorell, el Baix Llobregat, de Barcelona en tenim un grapat, d'Alella, de Manresa, de Mataró i del Masnou, de Vic, de Ripoll, de Girona, de Lleida, de Mollerussa...

La majoria de gent ve de Manresa i voltants, però hi ha molta gent que ve de molt lluny i que viuen a Manresa durant el curs: del delta de l'Ebre, Vic, Barcelona... És bastant ampli, el cercle.

(Fragments de les entrevistes a l'Associació Castellera Universitària Bergants del Campus de Terrassa i Penjats del Campus de Manresa, respectivament)

Aquesta distribució es veu afavorida, com s'ha indicat, per la diversitat territorial dels estudiants dels centres universitaris, de manera que respon a criteris que no sembla que tinguin un vincle directe entre la manifestació cultural i el territori d'origen. Els llocs d'origen secundaris sí que es tenen més presents, perquè destaquen com a minoria o perquè impliquen més desplaçament dels membres, si no durant el curs acadèmic, sí per participar en les activitats que se situen fora del calendari acadèmic. S'hi percep, a les entrevistes, una consciència i un reconeixement de l'esforç que suposa, per a les persones de territoris més

llunyans al campus que acull la colla, la participació constant en les activitats del grup. També es manifesta un orgull d'identitat quan es parla dels membres que provenen de fora del territori català: de l'Estat espanyol i, especialment, de l'estranger. L'experiència amb els estudiants de mobilitat resulta molt enriquidora per als membres de la colla i pel soci, que troba en l'entitat un mecanisme d'integració tant social com cultural:

Els Erasmus, com que només es queden un any, no progressen gaire en la qüestió tècnica, però s'impliquen molt socialment: sempre venen als assajos, a les quedades, aprenen el català i el castellà més bé que la resta i, en general, la inclusió a la colla millora molt la seva experiència Erasmus. No en tenim cada any, tant de bo... Crec que n'hem tingut tres.

Tenim molts Erasmus, com a mínim un parell cada any. Són increïbles perquè és gent que ho viu molt, potser els que ho viuen més... S'enamoren d'això. Molts tornen, a més. Tenim el cas d'un noi anglès que va estar-se un any aquí i, des d'aquell moment, ha vingut cada any a cadascuna de les nostres diades; s'ha gastat molts diners per poder compartir una diada amb nosaltres. Hem tingut un turc, un italià, un finlandès... gent de tot arreu. Són molt agraïts, s'ho passen molt bé i volen tornar.

(Fragments d'E10 i E7)

No és gens menyspreable la capacitat d'integració en la cultura catalana que presenten les associacions universitàries de cultura popular, així com el paper acollidor que ju-

guen les colles amb els estudiants de mobilitat. Malgrat que no hi hagi una aflluència molt elevada d'aquest tipus de socis, la intensitat de l'experiència viscuda és patent, especialment en l'àmbit social i lúdic, i en diferents aspectes culturals, entre els quals destaca el coneixement de la llengua. Perquè l'oferta de les expressions de cultura popular arribi als estudiants de mobilitat, és molt rellevant la predisposició del centre universitari a establir accions que vinculin aquestes dues realitats. En molts casos, el benefici és mutu: la universitat disposa d'agrupacions que donen dinamisme i una visió més propera de la vida universitària a l'acte institucional d'acollida dels estudiants estrangers, a més de tenir la possibilitat d'incloure una mostra de la cultura popular del país receptor. Per a les associacions, aquests actes són aparadors a través dels quals poden donar-se a conèixer al conjunt dels estudiants de mobilitat d'aquell any; a més d'una activitat que fan per responsabilitat comunitària, forma part de les seves accions de captació de socis.

La distribució territorial de les activitats segueix un patró comú per a totes les colles castelleres. Les activitats culturals de més regularitat (els assajos) i les accions ludicoassociatives (sopars en els quals es recapta un benefici per al manteniment de l'entitat) se circumscriuen a un àmbit local, delimitat pel campus universitari i, normalment, per la ciutat en la qual es troba el campus. Els assajos fixos sempre es fan dins de la delimitació geogràfica universitària; això, però, implica unes limita-

cions logístiques, perquè gairebé cap centre compta disposa dels elements necessaris per a la millora tècnica, com la xarxa, els pilars o el terra atenuant. Les colles universitàries han solucionat aquesta qüestió buscant el suport de les convencionals, a les quals sol·liciten l'ús dels locals per poder fer assajos més específics. La freqüència d'aquests darrers assajos segueix dos patrons principals:

- a) S'estableix amb la colla convencional un dia fix d'assaig, que acostuma a tenir lloc al vespre o a la nit, quan els locals estan disponibles. En aquests casos, la freqüència acordada sol ser setmanal. Cinc de les colles estudiades segueixen aquesta dinàmica. La presència al campus té major pes que als espais situats fora d'aquests límits, tot i que trobem alguns casos en els quals s'arriben a equiparar.
- b) S'arriba a un acord amb la colla convencional per a l'ús del local en determinats casos concrets, ja siguin els assajos especials que s'han de fer quan s'acosten diades, ja sigui quan es donen situacions meteorològiques adverses o, simplement, en els moments de l'any que les convencionals tenen més disponibilitat per cedir l'espai. Quatre colles universitàries han arribat a un acord similar amb les convencionals locals.

Fora d'aquests casos, en trobem dos d'aïllats que responen a altres situacions. D'una banda, una de les colles, de les més novelles, encara no ha consensuat una dinàmica fixa amb la colla convencional de la localitat en la qual se situa el campus universitari, tot i que el contacte

s'ha establert i es troben en vies de definir unes relacions de suport que incloguin l'ús de l'espai. D'altra banda, una altra de les colles és l'únic testimoni d'agrupació castellera universitària que assaja durant diversos mesos consecutius al local d'una colla convencional, tot i que ho combina amb una presència estacional intensa a la zona específicament universitària, que es limita a aquells períodes en els quals creuen que poden atraure membres potencials. El fet que la resta de colles prefereixen incidir en la presència als campus, en comptes de traslladar-se a instal·lacions en les quals podrien dur a terme les proves tècniques amb més eficiència, guarda relació amb les estratègies promocionals de l'agrupació, com es desprèn clarament del fragment següent, en resposta a la pregunta sobre els recursos que ofereix la universitat:

Ara estem lluitant per veure si tenim o bé barres per assajar certes posicions o bé terra atenuant, però hem de costejar-ne una part nosaltres i és molt car... Llavors estem pensant en quin lloc de la universitat hi podríem posar això i si és un lloc que ens interessa, perquè si és un lloc sense visibilitat on no ens veu ningú... Ens interessa més tenir gent per fer castells que no tenir dues barres per fer columnes, que ja ens apanyem per fer-les. Però realment els assajos es fan amb seguretat, la canalla porta casc com la canalla normal.

(Fragment d' E1)

La limitació tècnica que implica assajar a l'espai dels campus és menys perjudicial que el fet d'eliminar la

presència física a l'entorn universitari. És per aquest motiu que les colles intenten fer activitats en llocs centrals, ja que la millor acció promocional que exerceixen és fer una mostra de l'expressió cultural allà on puguin ser observats pel màxim nombre de membres de la comunitat universitària. La visió directa de l'activitat és prou cridanera, per això els assajos es realitzen, preferentment, a les places principals dels campus. La situació canvia quan es consideren les activitats més significatives de les colles, les diades, ja que es diversifiquen pel territori català. Any rere any, els responsables de les agrupacions es preocupen d'afavorir una distribució territorial equitativa de les diades –entenent que es limita als llocs de presència universitària– a Manaires, una reunió que agrupa representants de totes les colles universitàries:

A les dues reunions que acostumen a fer-se anualment, on es decideixen quines diades es faran i on anirà cada colla, cadascú té les seves preferències, però per evitar favoritismes mirem que tothom vagi a tot arreu. Nosaltres preferim moure'ns per la zona de Barcelona, Vic, Terrassa, l'Autònoma... perquè són places que són a prop i ens és més fàcil portar-hi gent. Altres llocs com Tarragona, Lleida... queden més lluny i ens costa molt més arrossegar-hi gent, però també ens agrada anar a aquells llocs.

(Fragment d'E7)

Les activitats de recaptament de capital per al sosteniment de l'entitat també tenen una certa circumscripció, en aquest cas més àmplia que

la pròpia de les activitats regulars, però molt més restringida que la de les diades. Es tracta d'una qüestió de logística:

No estem ben delimitats, però tampoc no podem anar on no ens surti a compte. Per exemple, ens van convidar a anar a fer un pilar a un casament a Puigcerdà, però això és molt car pel tema de la gasolina i altres despeses.»

(Fragment d'E8)

Les activitats fora d'aquesta delimitació geogràfica són extremament puntuals, i no totes les colles n'han pogut realitzar. Els responsables entrevistats testimonien casos excepcionals d'èpoques anteriors o d'altres colles; es fa menció, especialment, de les actuacions a Perpinyà, ja que les colles catalanes més veteranes hi participaven en la diada de la colla universitària de la ciutat:

Nosaltres no solem sortir de Catalunya, amb l'excepció de les diades que s'han fet amb Mangoners, la colla universitària de Perpinyà, però són els Arreplegats els que més han actuat amb ells, el que passa és que aquest any no són prou gent i no han pogut continuar. Nosaltres històricament també hem anat a Perpinyà, però jo no hi era, a la colla. Aquest any estem intentant muntar una actuació a l'estiu amb una colla convencional de Mallorca.

Hi ha colles que fan viatges: per exemple, els Xoriguers van marxar fa un mes a la universitat de Cadis per fer-hi castells. Nosaltres no en fem. Els Arreplegats, per tradició, marxen a Perpinyà cada any i fan assajos amb la colla d'allà. Abans,

quan existia la colla universitària de Perpinyà, la gent es desplaçava cap allà, però tot just s'han dissolt.

(Fragments d'E1 i E3)

- BALL DE BASTONS

Les característiques morfològiques de les colles bastoneres que exposarem es limitaran a les pròpies de l'agrupació inclosa en aquest estudi. Fixem-nos en el que es diu en un fragment de l'E21 per introduir la qüestió relativa a la dimensió del col·lectiu:

Si ens vam fundar a l'octubre, la primera actuació devia ser al novembre. I ja van sortir dues colles, que són setze persones, sis o set de les quals eren noves, no havien fet mai ball de bastons. A partir del gener-febrer del 2014 vam créixer moltíssim, moltíssim vol dir que vam acabar sent tres colles a cada assaig, per tant vol dir vint-i-quatre persones assajant cada setmana. I ho sé perquè jo portava els bastons des de Terrassa, vull dir, que portava la maleta ben plena, amb vuitanta-dos bastons com a mínim. El primer any va ser molt maco, perquè vam passar de seguida a tres colles. L'any següent vam mantenir les tres colles, tot i que sempre amb alts i baixos. En època d'exàmens la cosa baixa, de vegades no arribàvem a vuit, o hi arribàvem però a mig assaig, així que vam adaptar o crear balls de quatre o de sis. Idealment, l'estructura bàsica és de vuit, múltiples de vuit, però tothom té el cap ple d'imaginació, i els balls els pots fer de sis, de vuit, de deu, de dotze... com tu creguis que es podrien fer.

(Fragment d'E21)

Com s'observa al fragment reproduït, la dimensió de la colla és un aspecte rellevant per al ball de bastons, ja que l'estructura de la dansa fixa el nombre de ballarins en vuit i múltiples d'aquest número. El projecte es va iniciar amb èxit, perquè el gruix de gent interessada en el moment inicial permetia començar a practicar l'activitat. Posteriorment, l'agrupació va viure un creixement rellevant, per acabar en la fase d'estancament actual: el col·lectiu està format per un nombre de membres que oscil·la entre vint-i-dos i vint-i-quatre. Al text també pot observar-se que, com en el cas de les colles castelleres, per definir la mida de la colla s'ha de tenir present que el flux de membres és molt variable i es troba condicionat per les etapes acadèmiques. L'efecte que això té en les activitats regulars, els assajos, ha portat a modificar l'estructura de la pràctica que es realitza per tal de poder-la dur a terme. Tot i així, fora d'èpoques que coincideixen amb un calendari acadèmic intens, la colla es troba estabilitzada. Reparem que la dimensió es mesura amb el còmput dels membres que assisteixen amb regularitat als assajos i a les actuacions principals, ja que aquesta agrupació no ha establert cap mesura de control del flux de socis: no disposen de registre ni de llista. Aquest fet es troba directament vinculat a altres factors. Per començar, la mida del grup permet portar un control observacional, suficient per organitzar les activitats que es realitzaran a cada assaig. També s'ha de tenir present que la colla no ha definit una estructura organitzativa, cosa que no

pretén regular fins que es formalitzi jurídicament, de manera que no té la necessitat de portar un registre de socis. A més, no han implantat limitacions concretes en el perfil de les persones que poden accedir al col·lectiu, fet que, com ocorre en el cas dels castellers, sí que els obligaria a instaurar mesures de control sobre els socis.

Pel que fa a la distribució territorial dels membres, són majoritàriament estudiants adscrits a la universitat que acull la colla, però provenen de zones diferents del territori català. La composició dels integrants del col·lectiu, tan variada, va dur a definir el seu estil de ball de bastons com una pràctica en la qual es puguin trobar tots els trets característics dels balls de les diferents regions catalanes. Veiem l'explicació, en paraules del mateix entrevistat:

De Catalunya, tenim a gent de tot arreu, de les quatre demarcacions territorials. De fet, vam decidir crear el nostre propi estil fusionant tot de picades i tot d'estils, de manera que tenim un ventall que té influència dels estils de tots els territoris catalans, però creant-ne un de propi. Vam decidir que faríem balls de tots tipus.

(Fragment d'E21)

La mobilitat interna del grup és descriu com a elevada: molts membres romanen només un temps a la colla. Aquest és el cas dels estudiants de mobilitat. Es menciona una certa presència de participants provinents de diferents zones del territori peninsular –Castella, Aragó, Navarra, les Canàries, les illes Balears i València– i, especialment de membres

internacionals –de Suïssa, Itàlia, Amèrica del Sud i Anglaterra–, a més d'aquells que s'involucren de manera puntual en els tallers internacionals desenvolupats al campus: destaca l'interès que desperta el ball de bastons entre individus de cultures asiàtiques. L'experiència dels estudiants de mobilitat es descriu com enriquidora social i culturalment, però no s'estableix un vincle amb la cultura catalana tan unívoc com en el cas dels castells, ja que molts dels individus estrangers que ingressen a la colla durant la seva estada provenen de zones on també es cultiva el ball de bastons. Es genera, això sí, un nexa d'identitat entre la cultura d'origen i la d'acollida a partir de la pràctica de la dansa. L'origen del ball i l'arrelament a la cultura catalana és una qüestió que apareix a l'entrevista de manera espontània, quan es tracta sobre la delimitació geogràfica de les activitats realitzades. Si bé la colla limita les accions al territori català, el fet que es tracti d'una manifestació cultural estesa per un ampli conjunt de països obre les portes, en un futur, a traspassar els límits territorials actuals:

De moment actuem en territori català, en diades, congressos, festes majors... Però ja he començat a fer contactes amb altres colles de fora de Catalunya que no són bastoneres, però sí que fan danses amb bastons. La idea és fer intercanvis. Anar a una altra universitat, ja sigui a Espanya o a Europa, a fer-hi una actuació, i aprofitar per fer cohesió dins del grup, fer una activitat conjunta. Hem de pensar que és una activitat amb una ar-

rel catalana molt forta, però que està estesa per tot el món, hi ha molts països on fan ball de bastons: el Nepal, l'Índia, Irlanda, a Anglaterra també tenen molt bona base, Amèrica del Sud... Ara, com a Catalunya, jo crec que cap. També perquè tenim un moviment d'associacionisme cultural impressionant, no trobo un territori que la guanyi. Però, vaja, no és un ball que es faci únicament a Catalunya, per això volem veure altres estils en altres universitats, és il·lusionant.

(Fragment d'E21)

- ESTUDIANTINES

Tot i tenir en comú un fet socio-cultural de transcendència, ser les úniques sostenidores d'una determinada expressió cultural a l'entorn universitari, les estudiantines presenten uns trets morfològics diferenciats dels dos col·lectius vistos fins al moment. La mida del grup acostuma a ser mitjana, però cal tenir present que presenta una variabilitat molt significativa, no només entre les diferents agrupacions, sinó també dins del mateix col·lectiu: si comptabilitzem el total de socis, es tracta de grups mitjans o grans; si restringim la delimitació als membres plenament actius, trobem grups mitjans o petits. L'entitat presenta, doncs, condicionants que porten a definir categories de membres segons el grau de participació, situació que també es detectava en les anteriors agrupacions, però que, en aquest cas, adquireix més rellevància. Es detalla la diferent implicació dels membres en el col·lectiu en l'apartat

referent a les dinàmiques de participació. Limitem-nos, de moment, a assenyalar que la dimensió de les estudiantines es defineix segons l'acció concreta per la qual es pregunta: si fem referència a les accions associatives, el gruix de membres fluctua entre vuit i vint individus; l'agrupació en conjunt, en un sentit ampli que inclou tots els agents de les accions socials i ludicoculturals, pot arribar a triplicar el nombre anterior.

En agrupacions amb una longevitat com la que s'observa en aquestes entitats, no és possible, per als membres, definir el nombre històric de socis que n'han format part, malgrat que es tracta d'un dels col·lectius en els quals els vincles entre els components són més duradors. Les estudiantines no requereixen un disseny de mesures de control del flux, atesa l'escassetat de noves incorporacions, però sí que s'estableixen pautes que guien el procés d'integració dels socis. Aquestes pautes són molt significatives per al col·lectiu, i es fonamenten precisament en la intensitat del vincle que es genera entre els membres.

En el cas de la morfologia de les estudiantines, s'ha de fer esment a un assumpte que, en les entrevistes, es percep com a delicat, per les implicacions socials que això comporta: el perfil concret dels individus que poden accedir a l'agrupació. Tractem aquest assumpte en l'apartat morfològic i no més endavant, com sí que farem amb altres col·lectius, perquè, en aquests darrers, els requisits demanats als membres no guarden relació amb la idiosincràsia cultural del col·lectiu, sinó

amb la delimitació de l'expressió cultural en el món universitari enfront d'aquesta mateixa expressió en l'àmbit convencional, qüestió que reservem, doncs, per a l'apartat en què abordem la posició social comunitària de les entitats. Parlar sobre els requisits demanats als membres de les estudiantines condueix a una explicació acurada i justificada que alludeix implícitament a una situació de conflicte social i de perjudici de la imatge col·lectiva: la qüestió del gènere. Les estudiantines entrevistades afirmen que, seguint el reglament, no accepten o accepten de manera limitada la incorporació de dones, i raonen el motiu d'aquesta restricció:

Hi ha molta gent que es pensa que a l'estudiantina no fem res, i resulta que som els més actius, els que tenim més estudiants i els que fem més coses, però la gent ens critica molt. De fet, fa poc que ens han deixat com un drap brut, perquè la setmana passada vam fer el passaclasses i ens han dit de tot: que si és una pràctica masculista... No té cap sentit. Però bé, molta gent pensa que som masculistes, que a l'estudiantina no poden entrar-hi dones. Sí que hi poden entrar, però a una estudiantina femenina, igual que jo no puc entrar en una de femenina. Les estudiantines mixtes no existeixen, o existeixen, però no són reconegudes. Si fóssim una estudiantina mixta no podríem anar als certàmens. Això són les condicions, les regles del joc. És com l'esport: hi ha equip femení i equip masculí. Que podria ser d'una altra forma? Podria ser, però no canviant només de la

nostra banda, hauria de canviar el món de l'estudiantina, i és poc factible. Actualment estan apareixent moltes estudiantines femenines. Aquí, a Barcelona, no n'hi ha. Va haver-n'hi una deu fer quinze anys i va desaparèixer. Actuar junts no té sentit: nosaltres rondem a xiques, fem la lletra a xiques, no tenim les mateixes veus... no quadra. Clar que poden entrar-hi les dones, però tots en grups separats. Però bé, és la ignorància. Almenys ara anem millorant i ja no tenim tanta fama que som uns *fatxes*... De fet, nosaltres som apolítics, a l'estudiantina no es parla de política.

Hi ha altres estudiantines que han creat mala fama, de masculistes (de fet, a mi em passa dues vegades a l'any: cada vegada que anem a fer el passaclasses a la universitat ens diuen que som masculistes perquè no tenim noies). En els estatuts hi diu molt clar «s'accepta tot estudiant», jo no distingeixo per sexe. Amb nosaltres han vingut tres noies. Hi ha estudiantines mixtes, però acaben una mica en caos, no és la nostra intenció. Una cançó d'estudiantina està preparada per a unes veus masculines, ja costa preparar-la per a unes veus femenines, però clar, és que a més les lletres també les has de canviar, perquè estan fetes per festejar noies... És molt complicat, i el més complicat de tot serien els viatges. Nosaltres moltes vegades ens dutxem junts, dormim junts... Aquestes noies van estar assajant amb nosaltres durant un cert temps, i quan vam fer el passaclasses els vam dir que hi vinguessin també,

perquè eren tres, i amb dos més ja podien fer alguna cosa que sonés bé. La idea era que s'estiguessin amb nosaltres tot el temps que els fes falta per poder formar una estudiantina femenina. Els va semblar bé fins al moment del passaclasses. Crec que els va agafar molta vergonya en aquest moment i van deixar de venir. Se'ns parla molt del tema del masclisme, hi ha una professora que cada any ens ho diu, cada vegada que fem el passaclasses. Se'ns titlla de masclistes per alguna cosa que jo sé que no soc i que la meua estudiantina no és. Jo els proposo que vinguin a assajar i intentem fundar l'estudiantina femenina, però no s'hi acosten. Fer-ne una de mixta no, perquè són 24 anys de feina. Hauríem de canviar les cançons i començar de zero. Ah, també tenim mala fama pel tema feixista. Això ve des de lluny, de l'època de la dictadura, que a aquell senyor es veu que li agradava molt l'estudiantina, i de fet era l'única associació estudiantil permesa. Però... tenim més de 500 anys d'història i això han estat no sé si 50 anys. Però bé, la fama queda aquí. Quan ets a l'estudiantina, la política la deixes a part, la nostra estudiantina és apolítica i aconfessional, cadascun que sigui el que vulgui, però a l'estudiantina no es parla d'això.

(Fragments d'E22 i E23)

Els dos fragments reproduïts són molt significatius pel que fa a la projecció de la imatge de l'estudiantina i als prejudicis que atribueixen als membres un cert perfil ideològic.

Comencem amb el tema del masclisme, qüestió que, segons indiquen els entrevistats, és la que té més vigència. Els motius que justifiquen la separació de gèneres en les estudiantines es basen, pels testimonis, en qüestions musicals, d'una banda, i, de l'altra, en el joc social que implica la pràctica de l'estudiantina, és a dir, en el rol que es representa en la pràctica de seguici de l'home envers la dona, amb les conseqüències que això tindria, novament, en l'aspecte musical, concretament en el contingut dels versos cantats. En definitiva, es considera que la mateixa expressió cultural demana una separació de sexes, no una exclusió de la dona, malgrat que, atès que aquesta pràctica no genera prou interès dins del conjunt de les estudiants universitàries, el resultat és la manca de presència d'aquest gènere. Val a dir que aquesta circumstància és específica del cas català, ja que en altres territoris s'ha creat recentment un seguit d'entitats femenines. Es manifesta, com podem observar en els fragments reproduïts, una preocupació perquè aquesta limitació no es cregui fonamentada en raons sexistes, i s'admet que es tracta d'un assumpte delicat que afavoreix que es generi una imatge distorsionada de la naturalesa del col·lectiu. Fixem-nos que ambdues entitats descriuen situacions concretes que es donen, precisament, en l'entorn universitari, aquell del qual, segons es percep en els testimonis, reben més opinions crítiques, o, si més no, aquell que genera opinions crítiques que tenen més incidència emocional en el col·lectiu, atès que es tracta de la

institució que l'acull i de la qual s'espera obtenir empara. D'altra banda, als textos també es fa esment de l'opinió generalitzada que atribueix als membres de l'estudiantina una determinada tendència ideològica. Ambdós entrevistats fan referència a aquesta qüestió de manera secundària, només després d'haver tractat la problemàtica a l'entorn del gènere, i ho fan com a argument de reforç de la tesi sobre l'existència de prejudicis envers aquesta pràctica cultural. Podríem establir que es tracta d'un tòpic amb menys impacte que l'anterior, que ha perdut vigència progressivament. Tot i així, continua essent un assumpte conflictiu que requereix certes mesures de control, com ens indiquen els dos entrevistats en afirmar que el col·lectiu estableix com a normativa l'exclusió de la temàtica política entre els membres.

Una vegada dit això, observem la resposta del darrer entrevistat quan es fa menció de la problemàtica esmentada pels testimonis anteriors –en els casos precedents, les qüestions tractades van sorgir de manera espontània, no suggerida–:

Alguna vegada m'he trobat amb gent que diu «les estudiantines són espanyolistes!», però després parles una mica amb ells i veus que són prejudicis sense cap mena de fonament, i al final la gent que ens diu això són els primers que ens acaben convidant a cerveses. Facis el que facis et trobaràs que hi ha gent a la qual no agrades, hi ha gent de tot tipus, al carrer i a la universitat, però no tinc la sensació que per ser de l'estudian-

tina pensin generalment així de nosaltres. La reacció general no és que pensin que som *fatxes* o *masclistes*, la reacció general és «qui són aquests personatges que van disfressats així, amb les guitarres?». En general jo crec que la gent ens veu amb bons ulls, que és una cosa simpàtica, jo el que veig és una reacció positiva. No crec que se'n tingui una visió dolenta o distorsionada.

(Fragment d'E23)

L'autoreconstrucció de la imatge projectada pel col·lectiu, com podem observar, no té els mateixos matisos per a tots els testimonis. Atès que les opinions desfavorables que es descriuen en els primers textos provenen de membres concrets de la comunitat universitària, no d'una posició institucional oficial, la raó d'aquesta diferència podria ser contextual, fruit de l'existència atzarosa de més veus crítiques en les dues comunitats precedents. D'altra banda, atès que aquestes agrupacions emprenen contínuament accions de contacte social, sia amb el col·lectiu universitari, sia amb la comunitat extrauniversitària, l'explicació d'aquest darrer testimoni podria trobar-se, com s'assenyala en el text, en l'acceptació de la diferència d'opinions i de gustos que professen els integrants d'una societat. S'ha de matisar, però, que l'estudiantina a la qual pertany la darrera persona entrevistada és, justament, la que menys contacte manté amb l'entorn universitari al qual es troba adscrita.

En darrer lloc, abordem l'àmbit territorial que delimiten els membres i les pràctiques d'aquests col·-

lectius. Les estudiantines, per la seva naturalesa, no acostumen a incorporar membres de mobilitat internacional que facin una estada temporal: els estudiants que superen el procés d'integració, procés inusualment lent, creen un vincle amb el col·lectiu que, una vegada acabada l'etapa universitària, pot perdurar força anys. La distribució geogràfica dels membres i de les activitats coincideix pràcticament de manera total: la majoria de membres provenen del territori català, però es detecta un elevat nombre de socis originaris de diferents demarcacions territorials de l'Estat espanyol i de països sud-americans. Reparem que es tracta de les zones on aquesta pràctica cultural es troba més arrelada i, pel mateix motiu, són els principals llocs de realització de les activitats que duen a terme les agrupacions. Les accions principals de les estudiantines es distribueixen en cinc delimitacions geogràfiques:

- El campus universitari, on la major part de grups fan els assajos setmanals i les accions de promoció fixes, els passaclases.
- L'àmbit local: ciutat i rodalia. Una part de les activitats socials regulars de més rellevància per als membres del col·lectiu es duen a terme a la ciutat que acull el centre universitari i a les localitats properes: es tracta de les sortides ludicoculturals, les quals tenen una freqüència molt elevada, més que els assajos. També es fan activitats culturals significatives dins aquests límits geogràfics, com el certamen que reuneix les estudiantines de Barcelona, i les activitats regulars benèfiques, que es duen a terme en dates específiques.
- L'àmbit estatal: a excepció del provincial, la resta de certàmens en els quals participen les entitats estudiades se celebren al territori espanyol, on es fan, primordialment, activitats de caràcter cultural.
- Territori europeu: una de les finalitats d'aquests tipus d'agrupacions és viatjar i incloure la pràctica cultural no només com a finalitat, sinó també com a recurs per sufragar les despeses generades pel viatge. La satisfacció d'aquestes activitats es percep en els àmbits individual i col·lectiu, ja que l'experiència suposa un gaudi personal i un enfortiment dels llaços interpersonals i de la cohesió del grup. És, doncs, una de les activitats més motivadores per als membres de l'entitat, de manera que el grup intenta fer-la una o dues vegades a l'any. Aquest tipus de viatges se circumscriuen, principalment, al territori europeu.
- Territori sud-americà: la totalitat d'estudiantines estudiades han fet activitats ludicoculturals en països sud-americans. Aquests viatges són excepcionals: requereixen un treball organitzatiu exhaustiu, ja que s'ha de fer front a desplaçaments costosos. És necessari, en aquests casos, pactar prèviament un nombre suficient d'actuacions, així com cercar el suport, en el país de destí, d'institucions i d'entitats afins. Per aquest motiu, malgrat que aquestes activitats es descriuen com a enriquidores per al grup, es fan només de manera esporàdica.

Les estudiantines constitueixen els col·lectius amb una presència més reduïda dins l'àmbit universitari. Són dues les accions que es desenvolupen al campus, els assajos i els passaclases, i només la segona augmenta la visibilitat del col·lectiu dins la comunitat, ja que els llocs d'assaig de les estudiantines no se seleccionen amb una finalitat promocional.

- GRUPS DE MÀGIA

Els grups de màgia presenten una dimensió reduïda. En concret, el grup estudiat està compost actualment per vuit membres, i té un màxim històric de tretze socis. Recordem, però, que l'entitat només té dos anys de vida. La causa del nombre reduït de socis es troba, segons el responsable del grup, en la localització tan específica de les accions de l'entitat, cosa que limita la comunitat de la qual es nodriria l'associació:

És que és una associació molt localitzada, bàsicament és de la facultat, llavors, clar, vam començar essent pocs, i a més a la gent se li van sumant coses: classes, màsters... és difícil trobar-se. Ara estem fent difusió perquè la gent de cursos inferiors s'hi apunti, perquè els de primer curs i alguns de segon no ens coneixen.

(Fragment d'E25)

El col·lectiu no demana cap perfil concret per accedir-hi com a membre, llevat de ser universitari del centre que els acull. No s'ha trobat en la situació d'haver d'establir uns criteris d'acceptació per a membres extrauniversitaris, ja que no han rebut sol·licituds d'individus externs a la comunitat del campus en els quals

es localitzen interessats a formar-ne part. Segons el testimoni, l'entitat no mostraria una reticència inicial a la inclusió de membres externs a la universitat. Hi ha un requisit, però, que sí que es defineix com a indispensable: la condició de ser jove, cosa que, en aquest cas, és equiparable a ser estudiant, a disposar dels (pocs) recursos que tenen els estudiants. Aquesta qüestió només es comprèn plenament quan s'atén els objectius de la colla, ja que la finalitat del grup és fer accessible el món de la màgia a un col·lectiu que no acostuma a disposar dels recursos suficients per accedir-hi: el dels estudiants, o, el que és el mateix, la gent jove.

El col·lectiu no té estudiants de mobilitat. La diversitat geogràfica dels membres respon a la que es trobaria en qualsevol agrupació formada per estudiants universitaris d'un mateix centre situat a la ciutat de Barcelona: es detecta un predomini de socis catalans, especialment del barcelonès, i algun membre originari d'altres zones que ha fixat la residència a les comarques de Barcelona. Territorialment, les accions del col·lectiu s'han delimitat a l'espai universitari. En aquest cas, de fet, la circumscripció és més específica, perquè es correspon a l'espai d'una facultat en concret. Trobem, doncs, una situació radicalment oposada a la que hem vist fins al moment. Mentre que castellers, bastoners i estudiantines exerceixen una part important de l'activitat fora dels límits universitaris, l'agrupació de màgia es troba totalment inserida en aquests límits, i s'apropa més als

trets territorials d'altres tipus de col·lectius, com certes corals o grups de teatre. Es menciona, en el transcurs de l'entrevista, la voluntat d'obrir-se a un públic més ampli quan s'organitzin activitats amb més projecció, transició que implicaria una certa diversificació territorial, però l'agrupació continuaria mantenint-se dins dels límits universitaris, ja que només suposaria el trasllat ocasional a instal·lacions ubicades en zones de la ciutat més cèntriques i d'accés més senzill.

- GRUPS DE CULTURA ORIENTAL

Per copsar com defineix la seva dimensió associativa el grup d'estudis orientals, s'ha de tenir present la dinàmica d'inserció de membres de l'entitat i el concepte de soci que tenen. El grup estudiat es mesura a si mateix en funció de la mitjana de socis que assisteixen a les activitats: al voltant d'un centenar. En aquest cas, la manca de mesures de control del flux porta a la delimitació del col·lectiu segons el criteri de l'assistència, tot i que el nombre proporcionat no es correspon a uns individus determinats que participin en totes les activitats de manera regular, sinó al gruix de socis –una part del total– que acostuma a localitzar-se en cada activitat. Això vol dir que hi ha un conjunt molt més ampli de persones vinculades a l'associació: totes aquelles que han mostrat un interès en les activitats organitzades i que, pel fet d'expressar-ho de manera explícita, han passat a formar part d'una llista de membres. Aquest total, com podem observar, no és altra cosa que l'històric de socis, entre els quals no

és possible distingir quins continuen en actiu, encara que hi tinguin una participació ocasional, i quins s'han desvinculat de l'associació. La justificació de la carència de mesures de control rau en l'acord de no establir una quota de soci. Atès que no és necessari obtenir les dades fiscals dels membres i que aquests no han de ratificar la seva condició de membres del col·lectiu mitjançant un pagament, les accions de control es jutgen com a prescindibles. El nombre de socis actius, així com la seva identificació, no és una dada accessible per a l'associació, ja que es produeix una superposició entre el concepte de soci i el de participant històric en qualsevol de les activitats de l'entitat. L'única mesura que, tot i no haver estat definida per complir aquesta tasca, fa una funció actualitzadora és l'adscripció al butlletí electrònic que reben tots els membres que pertanyen al llistat associatiu, ja que, quan deixen d'estar-hi interessats, només han de cancel·lar la subscripció digitalment. Val a dir, però, que aquesta mesura és insuficient per delimitar l'extensió real de l'entitat, perquè la recepció passiva d'informació no ha d'implicar cap tipus de participació activa per part de l'individu.

Atès que aquest col·lectiu manté el registre històric de socis, l'evolució de la mida de l'entitat és una dada coneguda per la junta. El nucli fundacional va agrupar un conjunt que oscil·lava entre els 20 i els 30 membres. Es descriu un període de creixement gradual que va durar cinc anys: del 1997 al 2002, moment en el qual l'agrupació arriba a asso-

lir els 300 membres actius. Actualment, l'agrupació disposa de 5.000 membres inscrits al registre, tot i que, recordem-ho, aquest nombre correspon al total d'individus que, en algun moment dels anys de recorregut associatiu, s'han interessat per l'activitat.

Territorialment, a l'inici el col·lectiu va delimitar la seva activitat a l'entorn universitari, però el canvi radical de la política de sosteniment associatiu per part de la institució va condicionar la recerca de nous espais, principalment per a la pràctica cultural. El recolzament d'altres institucions, com l'Ajuntament de Barcelona o el Casal de Joves del districte, va fomentar la distribució geogràfica de les accions, que van traspassar el límit universitari i van arribar a diferents espais de la ciutat de Barcelona gestionats per les institucions que emparen l'associació.

- GRUPS DE TEATRE

L'heterogeneïtat característica de les agrupacions de teatre es palesa també en la definició de la seva mida: constitueixen col·lectius mitjans o petits, integrats per un nombre de membres que oscil·la entre vuit i vint persones, tot i que alguna agrupació presenta un nombre més elevat d'afiliats, que gira a l'entorn dels cinquanta. La valoració de la mida dels col·lectius depèn, en bona mesura, de la noció de soci que assumeixin les entitats, qüestió que, per la vinculació intrínseca d'aquests aspectes, s'especifica en l'apartat corresponent a les dinàmiques participatives. El funcionament associatiu d'aquest tipus d'agrupacions

requereix l'establiment de mesures de control del flux dels membres, atès que les despeses principals de les activitats s'assumeixen entre els participants que hagi assolit el grup. L'històric de socis, doncs, és una dada accessible per a la major part de responsables. Atenent aquesta dada, les agrupacions sostenen que l'evolució de la densitat d'agents culturals no ha experimentat grans creixements ni descensos, amb algunes excepcions: dues agrupacions, ambdues generades en el si de comunitats universitàries aïllades a causa de la distància geogràfica dels campus, estan experimentant processos contraris. Mentre l'una viu un creixement, l'altra ha vist com els membres actius disminuïen. Ambdues tenen models participatius similars, però presenten diferències rellevants: mentre que una està dirigida per un nucli d'estudiants, l'altra se sosté en una única persona, membre del PAS; la primera, a més, pot cobrir part de les despeses generades gràcies al sosteniment institucional, i a més, les seves activitats tenen reconeixement acadèmic, recolzament del qual no disposa la segona. La diferència, doncs, rau en la compartimentació del pes associatiu i en les accions d'empara institucionals.

Pel que fa a l'àmbit administratiu i territorial, les accions dels grups de teatre estudiats es troben considerablement limitades a l'entorn universitari, límit que, per a certs grups, se sobrepassa en comptades ocasions. Alguns entrevistats veuen com un aspecte problemàtic el fet de sortir d'aquest àmbit, que es percep com l'entorn natural de l'associació:

L'Ajuntament va voler comptar amb nosaltres per participar en una jornada amb la resta de grups de teatre de la ciutat. Clar, representa que l'entitat és de la universitat, no pots emportar-te-la fora, no pots demanar als alumnes d'anar a assajar en un centre cívic. Respectant això, vam poder-hi participar, i estem molt agraïts que ens tinguessin presents, perquè va ser iniciativa de l'Ajuntament.

(Fragment d'E12)

Dues excepcions a aquesta tendència es troben en els col·lectius que presenten un model associatiu més col·laboratiu, com s'especifica en l'últim apartat d'aquest capítol. Si bé els assajos es mantenen en l'entorn universitari, les activitats més significatives, les representacions teatrals, poden arribar a qualsevol zona del territori català, i en el cas dels certàmens i festivals teatrals, a diferents zones de l'Estat espanyol.

La diversitat de llocs d'origen dels socis no es contempla com una qüestió de rellevància per als entrevistats, que entenen que l'agrupació presenta una varietat similar a la que podria trobar-se en qualsevol agrupació universitària. L'agrupació, a més, canvia segons els participants que s'afegeixen cada any al grup. Només un dels col·lectius afirma que té una presència habitual, tot i que minoritària, d'estudiants de mobilitat.

- GRUPS CORALS

Les agrupacions corals són col·lectius d'una mida mitjana, integrats per un nombre de persones que varia entre deu i cinquanta. Igual que trobàvem en els grups de teatre, consten d'un

nucli de membres que mantenen una vinculació permanent i d'un altre conjunt de persones que es caracteritza per la gran mobilitat, cosa que fa que la mida de l'entitat varii considerablement d'un curs a l'altre. El primer grup acostuma a estar integrat per membres dels col·lectius amb relació contractual, PDI i PAS, mentre que el segon està constituït principalment per estudiants, malgrat que també hi ha certs estudiants s'hi vinculen de manera prolongada. Quan reflexionen sobre el creixement de l'associació, els testimonis incideixen en la fluctuació contínua de l'extensió del col·lectiu, depenent de la variabilitat del segon grup de membres indicat:

Es va crear una assignatura de lliure elecció de la coral a la qual els alumnes es podien matricular. Va haver-hi unes èpoques en què a la coral hi havia una quantitat tremenda de gent. Hi havia dos torns, un amb els alumnes, que eren entre 60 i 80, i l'altre amb els no matriculats a crèdits, que eren entre 30 i 40. Amb el temps, com que van desaparèixer els crèdits de lliure elecció, van disminuir molt i hem recuperat una mica el nombre, fins a 40 cantaires. Ara mateix el percentatge dels que s'hi estan un any i marxen deu ser del 10-15%. Si m'ho haguessis preguntat fa uns anys, et diria el 50%, però com que es van perdre les assignatures de lliure elecció... El que sí que passa ara és que potser hi ha gent que ve un any, deixa de venir, l'any següent torna... Però la gent que tenim és bastant fidel. D'aquests en som uns 30, dels que

venen a temporades, uns 10. Les llistes són d'entre 40 i 50.

Hi ha un nucli de professors que sí que s'ha mantingut aquests darrers anys, i és una base d'unes 8 o 10 persones, però a les corals universitàries el flux de gent que entra i surt canvia cada semestre, perquè canvien els horaris, etc., per això els nostres reptes són de quatre mesos de termini. Som entre 20 i 35, segons el semestre. L'antiga coral durant un temps va ser una assignatura, quan hi havia assignatures de lliure elecció i coses d'aquestes.

Al principi de curs érem 10 o 12 persones. Hi ha una fluctuació molt gran de gent dependent de complicacions diverses: «ara m'ha sortit feina», «ara tinc molta feina de la universitat»... Canvia molt d'un any a l'altre. L'altre director tenia algun any 10 cantaires, un altre any en tenia 20... Ara mateix som enter 25 i 28 persones, és el nostre màxim històric. Normalment som uns 15, el cas d'aquest any és excepcional, no havia passat mai mentre jo he estat a la coral.

(Fragments d'E18, E19 i E20)

En dos dels fragments reproduïts, observem que, entre els factors que poden influir en aquesta fluctuació, hi ha certs mecanismes de suport dels centres universitaris, concretament l'acceptació de la pràctica coral com a activitat amb pes curricular al programa educatiu, fet que fomenta la participació comunitària. Aquest recolzament cada vegada és menor, ja que el canvi dels plans educatius ha modificat la possibilitat d'incloure activitats d'aquesta tipologia com

a part de l'expedient acadèmic. Els col·lectius encara gestionen aquest reconeixement, però les possibilitats són més reduïdes i, en conseqüència, l'impacte sobre la dimensió del col·lectiu és molt menor.

Pel que fa al control del flux dels socis, les dues associacions dirigides per membres del PDI i del PAS disposen d'un llibre de socis que actualitzen a mesura que s'hi afegeix algun membre o se'n desvincula. L'entitat dirigida per l'alumnat, al contrari, no estableix cap mesura de control, cosa que es justifica pel fet que no s'exerceix cap acció que ho requereixi, com l'establiment d'una quota de soci. Novament, la motivació que duu al control dels socis és la quota o l'assumpció conjunta de les despeses del col·lectiu, a més de la gestió del reconeixement de crèdits per la pràctica coral.

Les corals són les entitats que, amb diferència, presenten més diversitat generacional i una participació més equitativa de tots els col·lectius universitaris. Aquest tret es percep com un benefici col·lectiu i personal, perquè possibilita la creació de relacions horitzontals en un entorn amb una certa jerarquització establerta i una tendència a l'agrupació generacional. Alguns entrevistats admeten que la projecció de les corals, en determinats casos, no es correspon al veritable panorama intergeneracional que les caracteritza, perquè la idea que la comunitat es crea de la coral es construeix a partir de les seves experiències d'observació directa en els actes institucionals més multitudinaris. Aquestes activitats, però, no sempre poden comptar

amb la totalitat de membres del col·lectiu, ja que es duen a terme en horaris que coincideixen amb els de docència o treball remunerat, de manera que només poden assistir-hi amb regularitat els membres amb menys restriccions horàries, que acostumen a ser els que han finalitzat la vida laboral i estan retirats.

La delimitació territorial de les activitats torna a ser molt propera a la que hem vist en el cas de les agrupacions de teatre, cas en què es trobava una situació variable: mentre que una de les corals entén que el seu espai natural és l'universitari i no surt d'aquests límits, l'altra duu a terme la majoria de les accions culturals fora de la universitat; el tercer grup, per últim, combina les accions dins l'espai universitari amb les accions en espais externs. L'actitud sobre la delimitació geogràfica respon a diferents condicionants: en el primer cas, un dels estímuls del naixement del grup consisteix a donar vida al campus, situat en un nucli local considerablement aïllat, cosa que comporta que l'associació vulgui exercir tota l'activitat dins dels límits universitaris. En el segon cas, el grup coral ha mogut gradualment la zona d'acció a l'entorn extrauniversitari amb l'objectiu d'apropar-se allà on les seves actuacions causen un més impacte, amb l'augment consegüent de públic que assisteix a les seves activitats:

Del programa que fem, normalment només fem un sol concert dintre del campus universitari. Tenim una assistència nul·la de professorat, direcció i rectorat. La resta dels concerts ens els muntem

per Barcelona, en esglésies, que és on arribem a més gent.

(Fragment d'E18)

Es fa patent, tenint present el fragment reproduït, que la manca d'interès comunitari, especialment dels òrgans directius, incita el grup a iniciar un moviment progressiu d'externalització de l'associació, quant a les activitats més significatives. En darrer lloc, el tercer grup, que combinava les accions dins i fora de l'àmbit universitari, manté una presència rellevant en el centre educatiu; les activitats externes estan enfocades a l'assoliment i l'enfortiment de nexes amb altres agrupacions corals, tant convencionals com universitàries. Val a dir, però, que les tres entitats mantenen el vincle territorial amb la universitat gràcies als assajos regulars, que es duen a terme a les instal·lacions dels centres, i a la participació en actes institucionals.

Pel que fa al lloc de procedència dels socis, totes les agrupacions estudiades admeten que tenen una presència constant d'estudiants de mobilitat. De fet, contemplant-ne l'abast, es tracta dels col·lectius amb més participació de membres universitaris estrangers. A diferència d'altres grups com les colles castelleres, la integració social i cultural no es percep com un element motivador prioritari per a aquests alumnes, ja que, de fet, dins d'aquests col·lectius no es generen uns llaços interpersonals tan sòlids com a les colles castelleres. La major part dels estudiants de mobilitat ingressen als col·lectius per l'interès específic en la pràctica coral, amb la qual acostumen a tenir un vincle previ. La participació

d'aquest tipus de membre es percep com a positiva, però en aquests casos l'agrupació no exerceix una tasca integradora tan significativa com la que es detecta en altres col·lectius.

5.2.4 Elements configuratius de la posició social associativa

- COLLES CASTELLERES

La situació social de les associacions s'analitza tenint present quatre indicadors: l'empara i la relació institucional; la solidesa comunitària en l'àmbit universitari, així com les particularitats respecte de la comunitat extrauniversitària; el capital econòmic, i el context cultural. En el cas de les colles castelleres, la relació institucional entre la colla i la universitat es defineix per diversos factors, entre els quals destaquen els següents:

- L'experiència que hagin tingut els col·lectius per aconseguir que el centre accepti i integri el projecte;
- Les polítiques de sosteniment de la institució;
- Els canals que el centre habiliti per mantenir una comunicació fluida i el tracte que s'hi estableixi;
- La implicació de l'agrupació en les activitats institucionals;
- Els recursos a l'abast de les entitats;
- La capacitat de diàleg i d'emmotllament institucional a les propostes d'activitats que s'allunyen de les que habitualment es donen en l'àmbit social acadèmic, i
- La responsabilitat comunitària dels membres del col·lectiu.

El testimoni d'un dels responsables de colla entrevistats ens és útil per visualitzar la confluència d'aquests

punts, ja que, en preguntar-li sobre la relació amb la universitat, al·ludeix a diversos dels factors implicats:

Nosaltres estem molt contents amb el tracte que rebem a la universitat. Sempre intentes rebre més: ara, per exemple, diners per als cascs, o el terra atenuant, però són petites coses que a poc a poc... potser aquest any no, però el següent... Sempre que és per seguretat ens solen dir que sí. Tot el que és animació i festa no ho demanem, perquè creiem que com a col·lectiu no és el que toca. Si demanem l'equip de so, és perquè el tenen, no perquè l'hagin de llogar. Si haguessin de gastar-se diners, prefereixo que se'ls gastin en una beca per a un estudiant que en festa, així que mirem de demanar coses que tinguin a veure amb els castells, pròpiament. Sempre ho intentes, però si et diuen que no, ho entens, el que no entens és quan et diuen que no a ambulàncies o als cascs.

(Fragment d'E1)

Per a les colles, és rellevant que les unitats que s'encarreguen dels afers associatius i de la dinamització al campus les coneguin, ja que, a diferència d'altres agrupacions, les castelleres requereixen un suport institucional fort que implica tant permisos com sosteniment econòmic i logístic. S'ha detectat un cas en el qual la relació entre la colla i la institució s'estableix mitjançant un vincle menys proper, ja que es gestiona a través del servei d'esports. El fet d'assimilar la pràctica castellera a l'esportiva implica una aplicació de polítiques institucionals menys

sensibles a les necessitats associatives. Tot i que el testimoni del membre entrevistat descriu una relació positiva i fluida –destaca l'atenció personalitzada des del vicerectorat encarregat dels esports–, es percep l'estranyesa que resulta d'haver-se d'adequar a unes polítiques no pensades per al fet associatiu, i menciona tant les dificultats que això comporta com la diferència entre la seva situació i la de la resta de centres universitaris:

Una vegada constituïts, vam entrar a la universitat a través del servei d'esports. Tenim vincle complet, ens truquen i tenim reunions periòdiques amb el vicerectorat que porta el tema d'esports. És el nostre nexa, fem tot el que ens demanen sempre que vingui d'ells, si ens ho demana una facultat ja és un tema a part. No som una associació dins de la universitat com a tal, sinó que hem d'inscriure la gent al servei d'esports per rebre cert suport, com el finançament. És una cosa que ens consta molt que la gent ho faci a títol personal. Jo sé com funciona el tema d'associacions a les altres universitats perquè conec gent de la UAB, de la UB... I sé que amb ells és relativament fàcil perquè és una associació dintre de la universitat; nosaltres, encara que formem part de la universitat, necessitem inscriure gent perquè ens financin.

(Fragment de l'entrevista als Engrescats de la URL)

Són diverses les colles que mencionen la importància d'explicar el projecte als càrrecs competents i a les diferents unitats; en aquest sentit,

també es valora positivament l'interès mostrat per la institució. Els responsables manifesten una consciència que aquest suport s'ha de correspondre amb accions de profit comunitari institucional per part de la colla. No només s'adquireix una responsabilitat social per part dels membres del col·lectiu, sinó que, mitjançant l'empara institucional, la colla també estableix un compromís amb la institució. Això afecta la participació acadèmica i social, que es genera tant per la voluntat dels membres de participar en la vida social universitària, com per retribuir el suport de la institució, ja que ambdós factors es conjuminen. La combinació dels dos factors apareix explícitament en el discurs dels membres de les colles, com podem observar en aquests exemples:

La universitat finalment ens dona molts diners, així que tenim un compromís amb ells, hem de ser-hi a totes: si ens demanen, per exemple, quan hi ha portes obertes, que fem una mica de taller, d'actuació, perquè la gent ens vegi, s'animi i vegi que hi ha vida de campus; si ens demanen per festa major que fem alguna actuació, ens demanen que muntem algun concert, que fem diverses coses... És un compromís que tenim amb ells.

A l'escola van fer doctora honoris causa a una professora de la universitat i vam anar allà a actuar, i a la universitat, cada final de curs, quan fan l'entrega de diplomes, també hi anem, hi hem anat aquests darrers dos, tres anys. Quan hi ha alguna cosa

més així ens criden: a la jornada de portes obertes vam fer, durant tot el matí, una mica d'actuació en diversos punts. Sempre que hi ha alguna cosa així mirem d'anar-hi, perquè al cap i a la fi som una entitat de la universitat... La diada cultural, la de final de curs i la de portes obertes són fixes.

L'acord que tenim amb les dues facultats que ens deixen el lloc d'assaig és que, en una, durant les festes, fem un assaig que està programat pel dia de festes, i en l'altra, fem també un pilar a l'entrada el dia de festes.

El benentès amb la universitat també va lligat al que fem. El que ens donen puja una mica si fem coses per la universitat: si hem de donar la benvinguda als Erasmus, doncs nosaltres ens presentem i fem un pilar. Llavors la universitat està contenta.

(Fragments d'E7, E8, E6 i E10)

Les associacions castelleres consideren una pràctica lògica que la institució requereixi la seva presència en certs esdeveniments; a més, algunes entenen que el seu paper comunitari natural, sempre mitjançant l'expressió cultural que els uneix, és el de dinamitzadors de la comunitat universitària, una fita davant de la qual manifesten un gran orgull:

La gent ens veu assajar a la plaça, estem a la gespa. Tothom diu que abans que existíssim, el campus estava mort, no hi havia vida: la gent arribava, estudiava i marxava. És el que passa amb moltes associacions de la universitat, que no dinamitzen, en canvi ara hi ha vida. Hi ha molta gent que simple-

ment es para a mirar... o que pensen «que sonats!». I ara començarem un joc per a la comunitat, que es fa en els dos campus principals, ho fem nosaltres i és una manera de dinamitzar el campus, perquè pot participar-hi qui vulgui de la universitat.

Hem intentat parlar molt amb les universitats i tenir-hi «bon rotllo». El dia de Sant Jordi, tot i tenir actuació, anirem a Dret a fer un pilar, perquè és una activitat i ens hi conviden. Intentem que se'ns vegi. Ho fem també per arribar a tothom, perquè potser hi ha estudiants interessants als quals fa vergonya anar-hi o que no els enganxes perquè no tenen cap amic dins de la colla. Llavors, no és el mateix si ens veuen actuar, després potser xerro amb aquesta persona, l'afegeixo al Facebook... Endinsar-nos més en aquesta vida universitària al marge dels castells. Quan entres en una associació tan gran i amb tanta implicació, vol dir que la universitat és important per a tu, però necessites vidilla. Molta gent vol la universitat, però també necessita altres activitats.

(Fragments d'E3 i E2)

Pel que fa al capital econòmic, les colles defineixen la seva situació a partir de quatre factors que, en bona mesura, estan interrelacionats:

- Els recursos oferts per la institució universitària;
- El finançament ofert per la institució universitària;
- El capital propi invertit;
- Les subvencions o els recursos d'altres entitats, i
- Els beneficis de contractants privats.

Les colles es troben en situacions diferents, perquè els recursos i els ajuts econòmics dels quals disposen són dispars; a més, per la situació geogràfica o per la naturalesa de l'agrupació, no totes es troben en disposició d'emprendre accions comercials. Segons els dos primers condicionants, els models de les polítiques de sosteniment associatiu per part de la institució universitària són els següents:

1. Sosteniment ampli
2. Sosteniment suficient
3. Mesures de sosteniment institucional restringides

Les diferents polítiques de sosteniment associatiu implementades pels centres universitaris, tot i l'amplitud per encabir projectes d'índole ben diversa, requereixen certa maleabilitat davant els col·lectius de castellers, atès que són una excepció dins del món associatiu, tant per la naturalesa de les activitats com pel volum d'individus que hi participen. El diàleg i la capacitat d'adaptació per part de la institució i de l'entitat són imprescindibles perquè les colles puguin créixer i sobreviure. Malgrat que, de l'existència d'estructures associatives que sustenten el fet casteller en l'entorn universitari, se'n té notícia des dels anys noranta, són només dues les universitats que van iniciar la tradició casteller abans d'acabar el segle XX; els centres restants, fins fa relativament pocs anys, no han hagut de plantejar-se com assumir una manifestació sociocultural generada per la comunitat amb tantes particularitats respecte a la resta de propostes culturals. Les solucions i les vies establertes

per cada centre per canalitzar el fet casteller han estat diferents, amb la consegüent diferenciació de solidesa associativa que això suposa, pel que fa a l'àmbit econòmic. En funció del suport institucional, les colles, d'una banda, defineixen les estratègies pròpies de sosteniment, i, de altra, jutgen la capacitat d'empatia i de sensibilitat social i cultural de la direcció del centre, ja que perceben més o menys consideració i valoració per part de la institució, cosa que implica l'aparició de l'àmbit emocional. Tinguem present que, en el cas concret dels col·lectius castellers, les activitats conjuntes i l'aparició de llaços d'amistat afavoreix que els membres coneguin amb prou exactitud la situació concreta de les altres colles, de manera que la reflexió sobre el suport institucional, especialment en el cas dels col·lectius que no gaudeixen d'una empara que sostingui la colla amb suficiència, genera automàticament una comparació i una valoració de la situació pròpia respecte al context casteller universitari català.

Sosteniment ampli

Quatre colles universitàries es troben clarament sota mesures d'empara que sostenen una part considerable de les necessitats del col·lectiu. Als recursos associats a l'ús dels espais i dels equipaments dels centres (reserva d'una plaça amb espai suficient i bona visibilitat, seguretat, llum, so i equip de neteja), s'hi sumen les subvencions econòmiques, el cobriment de les despeses de l'assegurança i el lloguer del servei d'ambulàncies. No en tots els casos les colles compten

amb aquests tres elements en conjunt: algunes universitats estipulen una quantitat màxima subvencionable per al col·lectiu, i descompten d'aquest total les despeses vinculades a la seguretat dels castellers (assegurança, ambulàncies i cascos). El protocol administratiu que detallen els entrevistats, però, és diferent: mentre alguns centres prefereixen gestionar ells mateixos el pagament a tercers, cosa que es fa una vegada l'associació ha presentat un escrit en què justifiqui la necessitat de la despesa i ha estat aprovada, uns altres centres estudien les despeses anuals de la colla i els en cobreixen una part, que ja ha estat abonada prèviament. Aquest últim funcionament és el predilecte dels centres per al sosteniment associatiu, atès que l'obligatorietat que es presenta als col·lectius d'avançar el capital de les despeses d'un cert període garanteix una actitud responsable envers la gestió econòmica i un ús més ajustat dels recursos comunitaris.

Els responsables de les colles manifesten explícitament la consciència de rebre un bon tracte per part del centre, i incideixen, especialment, en la capacitat institucional per adaptar-se i donar resposta a les situacions que els sobrevenen. Hi ha un únic aspecte que queda sense solució satisfactòria: les característiques, en relació a la qüestió tècnica, de l'espai d'assaig que ofereix la universitat. Són diversos els comentaris generats en relació amb això, d'entre els quals, a tall d'exemple, destaquen els següents:

Assagem a la plaça perquè no necessitem res més; necessitaríem,

l'ideal, tenir espatlles, però no les tenim i aleshores assagem agafats als fanals.

Hem aconseguit dues zones bastant preestablertes per assajar. El lloc està cobert, per sort, però hi ha zero adaptacions, treballem com podem.

(Fragments d'E3 i E6)

Les adaptacions de l'espai a les necessitats castelleres que es localitzen són mínimes: només un centre, la Universitat de Vic, ha adequat l'espai amb la incorporació de terra atenuant i de columnes, disponibles a cadascun dels dos campus on assagen els Emboirats. En general, les agrupacions admeten la dificultat que suposaria per als centres realitzar tal adaptació, i assenyalen les repercussions que tindria en la política associativa de la institució, que hauria de fer front a les demandes de la resta de col·lectius. Per aquest motiu, cerquen el suport del món casteller convencional com a solució a aquest problema, atès que s'optimitzen els recursos locals sense haver d'afrontar noves despeses.

Els responsables entrevistats de les colles castelleres que es troben sota l'aixopluc de polítiques de sosteniment àmplies, malgrat que assenyalen que reben un cert tracte de privilegi, no deixen d'incidir en la necessitat d'aquest suport per dur a terme l'activitat castellera. De fet, tots admeten que el sosteniment universitari no és suficient per mantenir-se, de manera que l'han d'acompanyar d'estratègies pròpies. Així mateix, indiquen que els condicionants que justifiquen que siguin beneficiaris d'aquestes

polítiques institucionals es troben en l'aspecte social, atès que exerceixen una dinamització que abraça una part de la comunitat universitària més gran que la que abasten els col·lectius restants. Observem alguns exemples:

El tema de recursos i finançament sempre és delicat, perquè una colla casteller sempre necessita molts diners. Si jo actuo a Lleida, necessito posar un bus a Lleida; si és la meva diada, hem de donar sopar a 600 persones. Tot casteller ha d'estar assegurat, i la universitat ens paga aquesta assegurança cada any, a part de la subvenció. Em consta que hi ha altres colles que s'ho han de pagar... Si jo fos la universitat és el primer en què invertiria: que si cauen i es fan mal tinguin assistència. Així es poden invertir els diners de la colla, a fer-la millorar.

Nosaltres sempre rebem subvenció, però amb la subvenció és impossible mantenir-se. Has de fer comercials o fer que els socis paguin una quota... O fas dinars populars, vens samarretes, per Sant Jordi vens roses... Jo crec que el que dona la universitat cobreix un terç del que necessitem per sobreviure. Una associació que només es dedica a fer xerrades o coses d'aquestes, amb tots els respectes, és molt més barata. A nosaltres les ambulàncies ens costen 60 euros l'hora, per tres hores que la contractes, però no pots agafar-ne només una si et venen més de tres colles, llavors són dues ambulàncies per tres hores, dos dies l'any... Això són molts diners.

Totes les associacions, en més o menys grau, tenen una subvenció; nosaltres som l'entitat més gran del campus, arrosseguem una mitjana de cent persones, per tant necessitem més volum de diners que una com la de dansa, que arrossega unes vint persones. També deuen tenir la seva part d'economia, però proporcional, m'imagino, al nombre de gent i a les necessitats.

(Fragments d'E1, E3 i E7)

Sosteniment suficient

Són cinc els col·lectius que reben un suport institucional suficient per al seu sosteniment, si entenem aquest suport no com el benefici d'accions que donin solució a totes les necessitats de la colla, sinó com l'aplicació, per part dels centres, d'unes polítiques que garanteixin unes concessions bàsiques (de recursos i econòmiques) suficients perquè, juntament amb les accions realitzades per la mateixa entitat, les colles puguin dur a terme les activitats sense impediments. Hem inclòs en aquesta categoria aquelles agrupacions que disposen de cert ajut econòmic i el cobriment d'alguna despesa extra, com pot ser l'assegurança o el servei d'ambulància. En aquest cas, el finançament institucional es concep, primordialment, com un suport per fer front als pagaments més urgents, que són els relacionats amb la qüestió de la seguretat. Els responsables entrevistats admeten que, en ocasions, han pogut destinar part de les subvencions a l'organització logística de les activitats, com el lloguer de transport, o, fins i tot, a conceptes vinculats amb activitats lúdiques i

d'interrelació dels membres de la colla, com ara els sopars de benvinguda als nous membres a l'inici del curs. Aquest tipus de finançament, però, no és regular, i les colles no acostumen a rebre una quantitat estipulada de manera fixa, sinó que han de presentar anualment una sol·licitud a les convocatòries d'ajuts associatius. A diferència d'aquests col·lectius, els que es troben sota polítiques de sosteniment àmplies, àdhuc aquells que també han de sol·licitar una subvenció cada curs acadèmic perquè no tenen assignat un pressupost prèviament acordat, acostumen a disposar de més capital, que poden invertir en les gestions internes relacionades amb els desplaçament i les activitats lúdiques d'interrelació. Com a mínim, els ajuts que reben els permeten cobrir totes les despeses associades a la seguretat (assegurança, ambulàncies, cascos, etc.), mentre que, sota aquest segon model, no tots aquests conceptes queden completament sufragats.

Les colles, fora dels ajuts econòmics, valoren molt positivament les accions institucionals dutes a terme per al seu manteniment, encara que no impliquin un sosteniment directe. En els casos en els quals es localitzen relacions d'empara que impliquen una atenció i una preocupació envers la vitalitat de l'associació, el discurs dels responsables sobre la visió de la institució resulta molt favorable, i es dona una visió del centre com una realitat més propera, amb la qual es pot establir un diàleg. Són diversos els exemples que giren a l'entorn d'aquest fet. Fixem-nos en un cas, a mode d'exemple:

La universitat ens ha buscat molts patrocinadors de fora, diguéssim, empreses del sector, que ens han ajudat més a fer el primer pas. Ens han obert moltes portes.

(Fragment d'E8)

El fragment es correspon a l'entrevista realitzada a la persona responsable d'una colla que pertany a més d'una institució universitària. En explicar la situació econòmica de l'entitat, es valorava amb la mateixa positivitat les accions d'un dels centres, on se'ls adjudica un ajut econòmic, que les de l'altre centre –al qual es refereix el fragment–, que no impliquen un sosteniment econòmic, però sí un suport per facilitar l'obtenció de capital provinent de contractants privats.

Mesures de sosteniment institucional restringides

Dues colles universitàries es troben sota unes polítiques de sosteniment més restringides que les vistes fins al moment. En aquests casos, els centres universitaris donen llibertat a l'agrupació per fer ús dels recursos vinculats a les instal·lacions del campus (aules i mobiliari comú), però no tenen possibilitat, segons el testimoni dels entrevistats, d'accedir a subvencions. Val a dir, però, que, en el cas d'una de les colles, la universitat els sufraga una part del cost de les ambulàncies, però les condicions plantejades per negociar un augment de la subvenció són percebudes com a inassolibles per part dels membres de l'associació. Pel que fa a l'altra colla, aquesta no gaudeix de cap tipus d'ajut econòmic; el suport institucional es limita als recursos

dels espais, de les instal·lacions i del personal. S'ha d'afegir a això el fet que aquesta colla no pot fer ús de cap espai associatiu comú, benefici del qual disposen la major part d'entitats universitàries. Tot i així, el bon enteniment amb el centre genera un discurs positiu sobre la visió institucional, descrita d'una manera més propera que la primera institució, cosa que sembla derivar-se, com es pot observar en els fragments següents, d'un tracte i d'una relació de diferent caràcter envers els col·lectius:

El que ens han dit és «com a molt us paguem les ambulàncies, fins a un total de mil euros». Si passa de mil euros, hem de lluitar-hi... No rebem diners. Des del principi ens van dir claríssimament que zero finançament. No rebem cap tipus de subvenció, però estem posant fil a l'agulla amb el tema.

Tenim privilegis d'ús d'espais i de material. Tenim l'espai, les aules, les cadires, les taules, les tanques, les mànegues d'aigua, material de neteja, material elèctric... Crec que tenim tarimes o banquetes, però no les hem demanat mai. El personal de seguretat és una cosa que ens facilita la universitat, perquè posen el seu personal, tot i que pagant les hores extra, així que es pot comptar com a recurs. També el material de logística per poder moure els altaveus i l'equip de so, tot i que l'equip no el demanem a la universitat, sinó a un company, és un contacte que tenim. A la universitat no hi ha cap tipus d'ajudes per a associacions, no tenim cap

subvenció. Crec que trauran algú, però és parlar per parlar. Però ens paga en espècies, tot el que ens dona de material i d'espais ja és una ajuda ben bona.

(Fragments d'E6 i E9)

Segons el contingut d'aquests textos, el centre educatiu al qual s'al·ludeix en el segon fragment sembla mantenir una via de comunicació més eficaç amb el col·lectiu, de manera que la construcció de la seva visió acaba resultant positiva.

Totes les agrupacions universitàries castelleres, rebin un suport institucional més o menys fort, han de dissenyar altres estratègies per a l'obtenció de capital, ja que les seves activitats més significatives, les diades, impliquen unes despeses considerables. És en aquest punt que entren en lloc els tres factors restants que conformen, juntament amb els dos comentats, la posició social econòmica de la colla: el capital propi invertit, les subvencions o recursos d'altres entitats i els beneficis de contractants privats. S'observa una marcada tendència, per part d'aquests col·lectius, a no invertir capital propi de manera fixa —només tres han establert quotes de soci anuals—, però, en canvi, es duen a terme nombroses activitats lúdiques i culturals de reforçament dels llaços interpersonals que estan organitzades, en part, amb un objectiu de recaptació econòmica per a la colla. Les activitats més comunes són els sopars comunitaris, en els quals els membres aporten una suma lleugerament superior del cost real, per tal de generar un benefici que nodreixi els fons del col·lectiu. Aquestes me-

ures resulten satisfactòries, perquè els membres se senten més inclinats a realitzar una aportació voluntària en el context d'una activitat social que sota l'obligatorietat d'una quota de soci. Altres colles han optat per canviar la quota de soci pel que anomenen «pots comuns», unes contribucions puntuals que es fan abans de les activitats de més cost, les diades, segons el capital amb el qual compta l'associació. A banda de les subvencions i les aportacions dels membres, les colles han de fer un nombre considerable d'activitats per augmentar el capital. Aquestes accions solen estar dirigides als membres del col·lectiu i a la comunitat universitària, però, en ocasions concretes, traspassen els límits universitaris. Vegem uns exemples que mostren la diversitat de recursos de les agrupacions per ingressar capital:

De marxandatge, fem mocadors, samarretes, camisetes... Però el més important són les mateixes activitats dintre de la colla: per exemple, si fem una calçotada i ens surt a 5 euros, en demanem 6 i la resta és una aportació voluntària que es queda dins de la colla. A més, les coses que acostumen a donar molts diners i que gairebé totes les colles fan són la loteria de Nadal o les paneres. Són maneres fàcils que la gent et compri i de treure diners i són molt importants per a la colla.

Nosaltres ens espavilem. Fem miracles amb festes, sopars, activitats... Intentem fer mil coses per tenir ingressos, perquè, si no, no arribem a fer una diada decent. Guanyem bastants diners amb el

marxandatge, però quan més guanyem és en els sopars i les festes. Ens n'anem a un restaurant i paguem un preu de 8 euros, per exemple, llavors nosaltres arrodonim a 10 i els dos de diferència se'ls queda la colla. Això és acordat entre els membres de la colla.

(Fragments d'E7 i E10)

Si les activitats socials i lúdiques per a la recaptació de capital són una constant per a totes les colles universitàries, que descriuen, a més, accions molt similars, en els altres dos factors, les activitats comercials i el finançament per part d'una altra institució, tornen a aparèixer les diferències que s'han detectat en el punt referent al sosteniment del centre universitari. Les institucions extrauniversitàries en què les entitats cerquen suport econòmic o recursos són, principalment, els ajuntaments (set colles), però també es recorre al programa de subvencions de la Generalitat de Catalunya (quatre colles) i, en el cas de les circumscrites a la demarcació de Barcelona, a les de la Diputació (dues colles). Per a les agrupacions castelleres, és molt favorable tenir el suport de l'ajuntament, que les pot emparar amb accions diverses: des de gestionar permisos, proporcionar un local per assajar quan plou o muntar uns entarimats per a les actuacions, fins a cobrir les despeses de les ambulàncies o concedir ajuts econòmics.

Per últim, queda la qüestió de les actuacions comercials. Es tracta d'unes accions que esdevenen essencials per a les colles, però que no totes es troben en disposició de fer, sia perquè encara no s'han con-

solidat com a col·lectiu local fora de l'àmbit universitari, sia per la reduïda demanda en el territori on se situen –demanda que acostuma a assolir la colla castellera convencional. Totes, sense excepció, manifesten el benefici que suposa per a l'entitat aquesta injecció de capital, incloses les tres que, pels motius exposats, no les duen a terme o n'han fet en un nombre molt reduït de casos. El factor comú dels tres col·lectius és que se situen en localitats petites, de manera que, com dos dels entrevistats mencionen, per a les actuacions comercials tenen prioritat les colles convencionals:

No fem activitats comercials, encara que és una cosa que ens agradaria fer. És una ciutat petita, les poques coses comercials cauen en cap de setmana i ja les fa la convencional. Però tenim parlat que si mai en cau alguna entre setmana, ens la cediria.

D'activitats comercials no acostumem a fer-ne, perquè ningú no ens n'ofereix, sinó sí que en faríem. L'any passat vam anar a la festa major d'un poble d'aquí al costat i ens van pagar per fer quatre castells. Si ens n'ofereixen, sí que en fem, però és difícil perquè aquí ja tenen castellers, que són els que hi van. Si ells no poden anar-hi sí que ens les deleguen a nosaltres, però són molt poques. Ja ens agradaria fer-ne més, ja.

(Fragments d'E10 i E11)

La resta de colles inclouen dins del calendari d'activitats, en la mesura que poden, actuacions comercials. Alguns dels responsables entrevistats expliquen que els ofereixen aquest

tipus de contractes diverses entitats culturals, ajuntaments, la mateixa universitat o, fins i tot, particulars, amb motiu de certes celebracions. La major part de la demanda d'actuacions, però, prové d'entitats privades que cerquen amenitzar diferents tipus de trobades o bé d'empreses que demanen tallers per als treballadors. Les colles que n'han fet posen èmfasi en la qüestió dels tallers: si, fins al moment, les actuacions en congressos i esdeveniments de diversa índole –culturals o empresarials– constituïa gairebé la totalitat de les actuacions comercials, en els darrers anys ha proliferat la petició de tallers per a la motivació del treball en equip. L'objectiu de les sessions de coaching –en les seves pròpies paraules– que els empresaris demanen a les colles universitàries és fer evident la interdependència dels treballadors. Atenem dos dels testimonis:

I a banda de fer castells també fem xerrades a empresaris. Vam fer una xerrada a 200 i escaig empresaris, era una sessió com de coaching. Els explicàvem els valors de treballar en equip i tot el rotllo i després feien un taller de castells i aprenien a ajudar-se els uns als altres... I per això cobrem. Ens van demanar això i ens vam adaptar. No és que anéssim a buscar-ho...

Fem intercanvis comercials: nosaltres oferim tallers. L'any passat ens vam posar amb el tema dels tallers, i aquest any volem posar-nos encara més amb el tema a partir de setembre. Aquest any hem fet tres o quatre tallers i, d'actuacions comercials, n'hem fet dues, encara que estem pendants

de fer-ne dues més de cara a l'any vinent. Diferenciem les dues activitats perquè a les comercials actives i marxés, però els tallers tenen una implicació més humana i molt pedagògica.

(Fragments d'E3 i E6)

Per tal de dur a terme aquestes activitats, les colles han de fer accions de promoció que els permetin donar-se a conèixer fora de l'àmbit universitari. Això és especialment important en el cas de les colles que es troben sota polítiques de manteniment institucional més fluïdes, i en les quals es detecta més èmfasi en la rellevància de l'entrada de capital mitjançant recursos propis.

Abans de finalitzar l'anàlisi de l'aspecte econòmic, reparam en un darrer punt. Si, en el cas de les colles pertanyents a localitats petites, es manifestava la prioritat de la colla convencional local per a les actuacions comercials, la situació canvia per a les colles que exerceixen l'activitat en comunitats més grans, especialment les del Barcelonès. Les colles amb més anys d'experiència i major nombre de membres –amb possibilitats, doncs, d'atendre peticions més complexes–, com els Ganàpies (UAB) i els Arreplegats (UB), mencionen que l'avantatge que tenen, com a colla universitària, per donar resposta a les peticions comercials és una qüestió d'horari, ja que les actuacions entre setmana són més assequibles per a ells que per a una colla convencional. Aquest darrer aspecte tractat ens servirà de pont per enllaçar amb una qüestió de gran rellevància, l'última que defineix la posició social de l'entitat: el context

cultural, que està integrat tant per les relacions amb altres entitats universitàries com pel vincle i el discurs envers les entitats externes a l'àmbit universitari, primordialment les colles castelleres convencionals.

Les agrupacions castelleres busquen fomentar les relacions amb les entitats culturals universitàries, però manifesten una dificultat que sembla que rau en la mateixa naturalesa de l'expressió cultural que desenvolupen. Troben més afinitats amb col·lectius grans, amb els quals es realitzen activitats en equip, especialment si impliquen una activitat física, ja sigui esportiva o cultural: els entrevistats esmenten equips de rugbi, de voleibol i, especialment, les colles de bastoners. En el cas de les colles amb una presència local sòlida fora dels límits universitaris, la relació es dona amb grups externs que presenten exactament els mateixos trets esmentats. Un dels entrevistats explica que, una vegada establert el vincle amb aquestes agrupacions, la colla va iniciar accions per aconseguir una dinàmica inversa, això és, inserir l'activitat d'aquests col·lectius dins de l'àmbit universitari:

Dins de la universitat no hi ha tantes activitats culturals: tenim un grup de jocs de rol i poca cosa més. Però a la ciutat de Manresa tenim una batucada, tenim un grup de bastoners i un grup de diables. Vam convidar totes aquestes entitats, alguns van fer tallers a mitja tarda, i de la tarda a la nit vam fer totes les actuacions: bastoners, batucada i foc. La gent de la universitat va respondre molt bé. Si ens ho deixen mantenir, ho

anirem fent. Vam convidar altres colles d'universitats i vam fer una mica de germanor tant dintre de la universitat com fora. Tenim gent que és molt activa en la cultura de la ciutat. Des del principi sabem que no volfem ser una entitat que pren recursos a les altres entitats, mirem d'espavilar-nos amb aportacions privades. A les nostres diades, intentem incloure també aquestes entitats, en la mesura que podem pel tema del temps i dels permisos. La batucada i el foc ens queden a casa, perquè també hi participa gent de la colla. Amb els bastoners no tenim tant contacte, però els vam incloure perquè volem molt bon rotllo. Els de la batucada van fer un acte amb altres batucades, i ens hi van convidar i hi vam anar.

(Fragment de l'entrevista als Penjats del Campus de Manresa)

En aquest cas, s'observa clarament un interès de la colla per establir relacions estables amb els grups de cultura popular locals, amb els quals sí que troben llaços comuns, cosa que no els resulta possible amb els col·lectius universitaris. D'altra banda, tal com llegim en aquest fragment, les colles esmenten una qüestió rellevant, comuna per a la majoria: els agents culturals de les entitats castelleres han acabat essent-ho també (o ho eren abans de conèixer l'entitat castellera) d'altres col·lectius ludicoculturals de la universitat o de la xarxa associativa local. Observem dues de les múltiples referències que es detecten sobre aquest fet a les entrevistes:

Molta gent que forma part de la colla també forma part d'aquestes

associacions, perquè una cosa no treu l'altra, i entre nosaltres sí que hi ha comunicació i ens portem bé. Qualsevol cosa, si falta gent o material que té una altra associació, també ens la cedeixen, i nosaltres mateixos també cedim les instal·lacions que tenim, perquè tenim una petita sala a la universitat. La veritat és que ens portem molt bé.

Des de la part més directiva sí que has de tenir contacte amb les altres associacions de la universitat, per arribar a acords, per compartir espais, per organitzar actes i més coses. Funciona bé, tenim gent de la colla que fa activitats en altres associacions, com dansa, teatre o robòtica.

(Fragments d'E5 i E7)

El grau de relació que presenten les colles amb els grups universitaris culturals és ben diferent. Les colles de centres o campus que acullen associacions que aconsegueixen les característiques esmentades anteriorment parlen d'una coparticipació considerable en les accions socials i culturals comunitàries. Les altres, però, fan referència a la dificultat per trobar interessos comuns, i comenten que els intents de fer activitats conjuntes (xerrades, assistència a assajos d'altres grups, etc.) resulten gratificants socialment, però no aporten un benefici al grup, per la falta d'afinitats en les manifestacions culturals practicades. Tot i així, diversos centres animen els seus col·lectius a organitzar jornades en les quals tots tenen un espai per a la participació, i, en aquests casos, sí que hi ha una bona relació –força constant, en els cam-

pus més actius culturalment— entre les agrupacions, tot i que els nexes de la xarxa associativa s'estableixen en funció de l'organització de les accions de dinamització de la comunitat, no a l'entorn del fet cultural. Podem observar aquesta situació en els dos fragments anteriors reproduïts.

Per últim, cal esmentar els vincles que s'estableixen amb les associacions que organitzen festes universitàries, atès que en el discurs sobre aquestes agrupacions aflora un aspecte rellevant de la identitat i la imatge dels castellers universitaris. Com a col·lectiu nombrós de gent jove que inclou, en les seves activitats, una part ludicosocial, les colles troben certa similitud entre el seu propi col·lectiu i el de festes. Tot i així, les relacions amb aquests últims semblen delicades en certs centres: segons es dedueix d'alguns testimonis, la comparació en la mida dels col·lectius i en la magnitud de les activitats que es desenvolupen als campus pot produir reclamacions, per part de les agrupacions dedicades a la dinamització lúdica, de més sosteniment econòmic institucional. Davant d'aquesta situació, no explicitada però sí indicada de manera implícita, les associacions castelleres tenen una reacció doble. D'una banda, assenyalen la tasca continua (i no puntual, com consideren que tenen els altres col·lectius) de dinamització ludicocultural que fan dins els límits universitaris, juntament amb una acció de promoció i representació de la universitat quan duen a terme diades i activitats fora del centre. D'altra banda, també es percep un interès de matisar l'abast de l'aspecte merament lúdic en el

moviment casteller universitari. Si aquesta diferenciació és insinuada per les colles que mostren una relació complexa amb els col·lectius encarregats de l'organització de festes, la insistència en el caràcter ludicocultural —no només lúdic— de les activitats serà mencionada, en altres punts del discurs, per alguns altres entrevistats: per exemple, quan es conjectura la visió que tenen les colles convencionals de les universitàries, com tractarem més endavant.

Qüestió a part és la relació amb dos altres elements culturals: les colles universitàries restants i les colles convencionals. Abans d'abordar el nexa entre les colles universitàries, atenem un fragment de l'entrevista amb els Ganàpies (UAB):

Abans només érem cinc colles, llavors totes anàvem a tot arreu, a les quatre diades. Les colles érem els Ganàpies, de la UAB; els Arreplegats, de la UB; els Xoriguers, de Lleida; els Marracos, de Girona, i els Pataquers, de Tarragona. Estaven més o menys repartides. Ara som tretze. Primer van néixer els Passerells, del Tecnocampus de Mataró, i un parell d'anys després dels Passerells van sorgir tota la resta. La majoria deuen tenir tres anys de vida. Ara ja no podem anar a totes les universitats. A la trobada de Manaires has de decidir on anar a cada tram, i potser et trobes els mateixos en moltes diades, però no importa perquè tots som amics i no es dona el cas que no vulguis coincidir amb algú perquè no t'hi portis bé.

(Fragment de l'entrevista als Ganàpies)

Les colles castelleres conformen l'àmbit de cultura associativa amb uns vincles interuniversitaris més sòlids. A les activitats més significatives dels col·lectius, les diades, hi participen un nombre concret de colles d'altres centres, cosa que implica una organització prèvia en una reunió conjunta dels responsables: Manaires, trobada que ja hem esmentat. El fragment anterior és una bona mostra del creixement recent de les entitats castelleres universitàries, i de com aquest fet ha suposat un replantejament de les dinàmiques conjuntes. Tot i la proliferació d'agrupacions, la voluntat de mantenir accions de participació conjunta i equitativa entre totes les colles és patent. Els entrevistats al·ludeixen a certes diades esporàdiques i actuacions específiques en les quals s'agrupen les colles en funció d'un vincle territorial (per exemple, una diada exclusiva de les colles de la demarcació de Barcelona), però aquestes activitats no amenacen la interrelació que caracteritza el fet casteller universitari. Aquest, a la vegada, implica solidaritat en la gestió de les accions associatives entre les persones encarregades de l'organització d'activitats i dels aspectes logístics, com podem comprovar en el text següent, a tall d'exemple:

Amb el tema del bus, per exemple, ens ajudem. Jo pregunto a les altres colles «escolta, a tu quan t'han cobrat?», perquè, clar, al principi no saps com funciona. Entre nosaltres ens ajudem, perquè tenim els mateixos problemes. Entre els presidents parlem

molt de quant ens costen les camises, a quina empresa les fem...

(Fragment d'E1)

L'establiment d'uns vincles sòlids entre la totalitat de colles universitàries no descarta el fet que hi hagi més complicitat entre aquelles més properes geogràficament, les que tenen una trajectòria històrica similar o els grups amb nivells més equilibrats, situació que es percep en diversos comentaris bona part dels entrevistats.

En últim lloc, fixem-nos en la relació entre les colles universitàries i les convencionals. Les colles castelleres, novament, són uns dels col·lectius amb nexes més regulars amb agrupacions externes a la universitat dedicades a la mateixa expressió cultural. Aquesta relació, però, té uns límits que es fan patents en les entrevistes: es basen en un suport que es tradueix en la cessió d'espais adaptats —dels quals no disposen, recordem, als campus—, de recursos i, en alguns casos, de contactes per fer actuacions comercials. Gairebé la totalitat dels col·lectius estudiats han pres la iniciativa d'establir una relació regular amb una determinada colla local propera, geogràficament parlant, per tal de poder fer ús dels espais. Tot i que diversos entrevistats (tres, concretament) no manifesten que hi hagi hagut un desenvolupament de la relació entre ambdós col·lectius, la majoria sí que descriuen un apropament i un enfortiment dels vincles. Observem un cas, com a exemple d'una situació que es repeteix, de manera patent, en sis de les colles:

Dijous a la nit, de 7.30 h a 10 h, assagem al local dels Castellers de

Cerdanyola, que tenen xarxa i terra atenuant, i així podem fer torres, pilars... Ens portem molt bé amb diverses colles convencionals, perquè moltes vegades ens deixen el local per assajar. I, de fet, a ells els va molt bé, perquè si necessiten gent perquè tenen qualsevol cosa, anem a donar-los un cop de mà. Diem: «recordeu que ens van deixar el local? Doncs ara necessiten ajuda».

(Fragment de l'entrevista als Ganàpies)

Aquest suport ha estat molt significatiu en dos casos concrets, en els quals es detecta una acció de suport més intensa per part de les agrupacions convencionals. Es tracta d'una ajuda formativa, en un dels casos, i primordialment col·laboradora, en l'altre. En ambdues situacions, l'objectiu era aconseguir que les colles universitàries assolissin el nivell i el nombre d'agents necessaris per fer les activitats per sí mateixes. Veiem el fragment corresponent a un dels dos casos:

Molta gent no era castellera. Això per a nosaltres era un problema, perquè tampoc no som castellers superexperts, depeníem molt de si algun dia venia la cap de la colla d'aquí i deia «va, que avui a l'assaig us ajudo jo», saps? Al principi va venir molta gent de colles convencionals a ajudar-nos a arrancar. Quan ja vam tenir un grup de gent més ensenyada, ja vam començar a volar sols.

(Fragment d'E8)

Aquest fragment fa referència a una ajuda múltiple per part de les colles convencionals. En la resta d'entre-

vistes, aquesta situació només es correspon a les agrupacions universitàries que mantenen una relació emocional estreta amb diverses colles convencionals perquè tenen un nombre rellevant de castellers en comú. Tres dels entrevistats descriuen relacions d'aquesta índole, però no fan referència a cap tipus de col·laboració bidireccional, com sí que esmenten les sis colles a les quals fem referència unes quantes línies més amunt, i com assenyalava clarament l'entrevistat següent:

És una ajuda mútua, nosaltres també els ajudem quan fan assajos especials, perquè els portem un bon volum de gent. Quan tenen actuacions especials, ens criden perquè hi anem a ajudar i al revés, perquè finalment som a la mateixa ciutat i l'ajuda ens va molt bé.

(Fragment d'E7)

Un altre ajut que reben algunes colles castelleres universitàries de les convencionals és la derivació de peticions comercials, quan no poden ser assumides pel grup convencional. Es tracta d'un avantatge que, al contrari de la cessió de les instal·lacions, no ha estat buscat voluntàriament per les universitàries, i que s'ha donat com a fruit de l'enfortiment d'aquestes relacions. Dues colles del conjunt estudiat afirmen que aquesta pràctica és constant; en la resta, però, es dona de manera més esporàdica.

A l'hora d'abordar la qüestió de les accions que podrien establir-se per fomentar la interrelació entre colles, independentment de l'àmbit en el qual se circumscriuin, fan aparició dos punts de gran rellevància: la delimitació entre el món universitari

i el convencional, d'una banda, i la contribució específica de les colles universitàries envers les convencionals, en relació al flux d'agents culturals. Ambdues, a més, es troben relacionades. Abordem en primer lloc la darrera qüestió, significativa per l'excepcionalitat en l'estudi realitzat. Bona part dels entrevistats coincideixen en una afirmació: segons la seva experiència, les colles castelleres convencionals aporten un nombre rellevant d'agents culturals a l'àmbit universitari, però també es nodreixen, en una proporció gens menyspreable, de membres que han tingut un contacte previ amb la colla universitària. Vuit dels onze entrevistats asseguren que bona part dels membres de les seves colles no havien tingut cap tipus d'experiència amb al fet casteller i, només després d'haver format part d'una agrupació universitària, han fet el pas a les convencionals. S'argumenta que la facilitat de l'entorn universitari —en concret, les motivacions socials— és un factor decisiu perquè molts individus sense un interès específic inicial s'hagin apropiat a aquesta pràctica. Els fragments sobre aquesta qüestió són abundants i les explicacions que proporcionen els entrevistats, extenses. En reproduïm quatre:

Algunes colles convencionals saben que som una cantera brutal, hi ha gent de tronc que comença amb nosaltres i fa el salt. Pel que fa a folre, manilles, pinya... igual. A la zona tradicional cada vegada ho agraeixen més, perquè tenien molt oblidada l'escola de castells, ensenyar castells a la gent nova.

Les colles convencionals es beneficien molt de l'existència de colles universitàries, perquè molta gent que comença amb les colles universitàries no coneixia el món dels castells abans. Jo, per exemple, vaig entrar a la colla i, després d'uns quants mesos, vaig dir «A veure què fan a la ciutat», i també soc allà, a la convencional.

La majoria de gent és gent que no té ni idea de castells, no ha vist mai castells, i entra en una colla universitària primer de tot per l'ambient i per conèixer gent, i s'acaba quedant pels castells, perquè els castells són una cosa que enganxa, i de la colla universitària se'n van cap a una colla convencional. Et podria dir que n'hi ha una en concret que, si no fos per nosaltres, ara mateix no seria el que és. Han tingut una entrada molt gran de gent, han tingut una millora tècnica molt important, ja que tenim molta gent que, en comptes d'assajar dos dies a la setmana, n'assaja quatre, el doble, i han pogut adquirir més nivell. És un aprenentatge increïble. De la mateixa manera, gent que era de la colla convencional i encara no havia entrat a la universitat ha vingut amb nosaltres.

Justament un cas de persona que va conèixer el món casteller a la universitat i després va anar a les colles convencionals soc jo! Jo, dels castells, només en sabia què era l'enxaneta i ja està. Vaig apuntar-me a futbol i no em van agafar, però jo volia fer alguna cosa més a la universitat, no només anar a classe. Una noia de classe em va

dir que m'apuntes a castells, que era molt divertit i que després anaven de festa i era guai. Vaig pensar que com que, a més, era una cosa catalana, podia provar-ho, i mira, ara en soc president. Hi ha bastants casos així. Ara hi ha dues persones que s'han apuntat amb mi a la convencional, perquè ens ha agradat tant el tema dels castells que no en tenim prou amb la universitària.

(Fragments d'E2, E3, E7 i E10)

El fet que un nombre important d'agents culturals pertanyin tant a l'agrupació universitària com a la convencional deriva en l'altre punt que surt a col·lació quan s'aborden les qüestions de l'enfortiment dels lligams entre ambdós mons i de la cooperació en accions culturals: es tracta de la delimitació entre l'àmbit universitari i el convencional. Utilitzem un fragment d'E1 per introduir la problemàtica:

Una persona de fora de la universitat no pot formar part de la colla, per això ja hi ha les colles convencionals, n'hi ha moltíssimes i t'ho passaràs molt bé. No és per fer fora ningú, és que ja existeix un món casteller convencional. Si vols ser casteller, hi ha mil colles que estaran encantades de tenir-te.

(Fragment d'E1)

Certs assumptes relacionats amb el funcionament de les colles universitàries han estat pactats de manera conjunta pels col·lectius per tal de garantir un desenvolupament òptim de l'activitat. Un punt capital d'aquest reglament és la regulació

de l'accés al món casteller universitari i la delimitació del seu abastiment. Les agrupacions castelleres universitàries només accepten com a integrants membres de la comunitat universitària –dels diferents col·lectius, inclosos PDI i PAS– i estudiants de cicles superiors i de determinats programes formatius. Els entrevistats són taxatius a l'hora de definir, pel que fa a la comunitat, els límits de la seva entitat. Indiquen, a més, accions de control i de seguiment de la situació dels membres: per exemple, davant d'una nova incorporació, l'individu pot assistir als assajos, però no accedeix a cap posició rellevant fins que no aporti la matrícula universitària. Igualment, en acabar cada curs acadèmic, es fa una actualització del llibre de socis o del llistat de membres amb l'objectiu principal d'eliminar-ne els que han finalitzat el període universitari. Com pot observar-se en el fragment reproduït, i com confirma el testimoni de la totalitat d'entrevistats, hi ha una voluntat ferma de respectar l'espai de les colles convencionals. Aquesta delimitació permet a les colles universitàries comptar amb castellers que ja pertanyen a colles convencionals sense que es produeixi un conflicte d'identitat. Això implica, doncs, la impossibilitat de dur a terme accions culturals conjuntes, i aquest és un punt al qual es dirigeix el discurs dels entrevistats que aprofundeixen més en aquesta qüestió: els lligams entre les colles universitàries i les convencionals no poden enfortir-se més, almenys mitjançant el fet cultural, perquè el conflicte només s'evita si els dos àmbits ro-

manen separats. Si bé queda latent en bona part de les entrevistes, dos testimonis resulten especialment aclaridors sobre el problema de fons que aquesta qüestió planteja:

No actuem amb convencionals, és un tema que tots hem decidit que és el millor. Imagina't que actuem amb els Minyons de Terrassa, un gruix de la nostra colla són Minyons, llavors, quina camisa et poses? No pots posar a una persona en el compromís d'haver d'escollir una camisa, per això no actuem amb ells. El fet que tampoc ens vegin actuar no ens ajuda, perquè ens veuen com una cosa a part.

Nosaltres som colla universitària i tenim com a norma no sortir del nostre marc, que són les universitats, limitar-nos a aquest àmbit i no compartir mai espais amb les colles convencionals. Mirem de no actuar conjuntament, ja que són modalitats diferents de castells, hi ha diferents filosofies i, a més, molts dels membres d'una colla universitària formen part d'una colla convencional i aquell dia es podrien trobar amb el conflicte d'haver de portar dues camises, cosa que no seria gaire ètica, si estàs a mitja actuació i has de canviar-te la camisa.

(Fragments d'E1 i E7)

Malgrat la importància que té per a les agrupacions castelleres universitàries que la seva activitat es percebi com una part del fet casteller general, manifesten una clara consciència de conformar un àmbit paral·lel que ha de guardar certa distància amb el convencional: d'una banda, per po-

der sobreviure, ja que, en el si d'una població reduïda, no seria convenient excloure aquells que pertanyin a una altra agrupació del món casteller convencional, atès que, a més de constituir un gruix important del col·lectiu, són els que aporten coneixements i contribueixen a la millora tècnica del grup; d'altra banda, perquè les manifestacions culturals universitàries no es caracteritzen per ser restrictives amb el món cultural general, sinó tot al contrari. Si bé és cert que mostren una forta identitat col·lectiva, no s'avindria amb el caràcter d'aquest tipus d'associacionisme exigir una fidelitat exclusiva a l'acció cultural –i, per tant, a l'agrupació– universitària. La normativa establerta al voltant d'aquesta delimitació fa que els col·lectius hagin de definir el paper que poden jugar els membres que han acabat el període universitari o que, per altres motius, deixen de tenir una vinculació amb l'àmbit universitari. Aquestes agrupacions, per regla general, es mostren favorables a mantenir un contacte actiu amb els individus en tal situació (algunes dissenyen accions socials per garantir el manteniment d'aquest vincle, que consideren molt rellevant per al grup), però s'estableixen limitacions en la seva participació:

Per estatuts, reconeixem que qui és dels Ganàpies ho és per sempre, està escrit així, tal qual, als estatuts, i tenen el dret a venir a assaig i tot, però tenen el deure de deixar el lloc a les noves generacions. Si una persona ha sigut enxaneta durant els anys que ha estat a la universitat, si ha acabat els estudis

i hi ha una altra persona que ho pot fer, evidentment serà la persona que actualment és universitària. No hem tingut mai problemes, tothom ho entén i s'ho pren molt bé. De fet, ser Ganapiot és molt divertit, perquè pots venir a tot sense tenir l'obligació de venir a assaig. Pots venir a les diades, a les colònies, a qualsevol sortida que fem... Tot i això, tenim gent que ve a la gespa, a assaig, i per nosaltres encantats. Són una part important de la colla, a més t'expliquen com era la colla abans. És una gent implicada: venen a les diades, a les sortides...

(Fragment de l'entrevista als Ganàpies)

Els exuniversitaris deixen de tenir la condició de membres de ple dret. En les accions ludicosocials, com es mostra en aquest fragment, no hi ha restriccions, ja que se circumscriuen al mateix fet cultural: a les actuacions, la seva participació es concep com un ajut, de manera que es limita a les posicions de la pinya. El tronc dels castells només pot estar constituït per membres actius de la comunitat universitària. Pel que fa a aquesta qüestió, totes les colles descriuen pràctiques gairebé idèntiques. Val a dir que la visió que les colles universitàries transmeten de les convencionals en els seus discursos no és de llunyania. De fet, són significatius els lligams entre ambdues: la compartició de membres (un gruix de membres molt alt de les universitàries ho són també de convencionals); una relació de suport que es tradueix en l'ús de les instal·lacions i la cessió, en alguns casos, d'activitats

comercials; certes accions conjuntes (si bé no es duen a terme actuacions comunes, sí que es duen a terme assajos conjunts amb colles convencionals, sobretot amb aquelles amb què s'ha buscat el vincle de suport), i, en definitiva, l'estima per la manifestació cultural i la participació activa, en determinats casos, en la dinamització cultural de la localitat. Unes quantes pàgines enrere s'ha esmentat la preocupació que expressen alguns entrevistats pel que fa als estereotips del fet casteller universitari, concretament a l'abast de l'aspecte merament lúdic. Aquesta preocupació torna a aparèixer en relació amb la visió que puguin construir les colles convencionals de les universitàries:

Aquest format que tenim de fer actuació, sopar i festa, feia la impressió que els castells eren una excusa per anar de festa. Això, dins del món casteller convencional. Això cada vegada passa menys, estem aconseguint que la cosa canviï totalment, encara que et pots trobar algú que et diu que les universitàries som un circ. Això fa molta ràbia, perquè fem molts esforços, fins i tot les més petites o noves et fan castells de 6, i és un sacrifici perquè no tenim canalla, de manera que la torre pesa més i fer segons quines estructures és més difícil, i tot i així s'assoleixen. S'han fet castells de 8, i hi ha colles convencionals, la meva mateixa, que no ha fet ni castells de 7, així que s'ha de valorar aquest esforç i jo crec que cada vegada es valora més. Però, quan jo vaig entrar-hi, ho havia sentit molt a dir a la

universitat, que sentiria a dir que els universitaris no som seriosos. Això és propi de gent que no coneix els dos mons, perquè qui els coneix sap que no és així.

(Fragment d'E1)

Cal remarcar que aquest fragment és l'únic que, espontàniament, se centra en la construcció d'una imatge del moviment casteller universitari per part del món convencional. La resta d'entrevistats no fan aquesta reflexió, tot i que alguns sí que incideixen en la diferenciació entre els col·lectius castellers i les entitats dedicades a la dinamització lúdica universitària, com les comissions de festes. La identitat específica castellerà és defineix, per norma general, enfront de l'alteritat que representen determinats col·lectius universitaris, als quals s'atribueixen diferents filosofies, i amb els quals no es comparteixen objectius. El discurs d'E1, de fet, no deixa de tenir un objectiu unificador dels dos àmbits, ja que considera distorsionada la visió del moviment casteller universitari que podien arribar a tenir alguns individus, especialment temps enrere.

- COLLES BASTONERES

La situació social de la colla bastonera mostra divergències significatives en relació amb les colles castelleres. La complexitat i els condicionants pel que fa a l'emparrament institucional que s'observa en el cas casteller són, en aquest, molt més limitats, ja que es funciona amb dinàmiques més autònomes: requereixen menys permisos i recursos, per la naturalesa de l'activitat, cosa que afecta l'espai i l'equipament universitari, la segu-

retat i el personal implicat. Així mateix, l'entitat no necessita polítiques de sosteniment tan remarcables, com sí que tenen els col·lectius de castells. Val a dir, però, que els objectius de l'entitat són créixer com a colla i formalitzar-se com a entitat, de manera que, probablement, aviat s'afegirà complexitat a la seva situació, tant pel que fa a les relacions institucionals com pel que fa al capital econòmic. El capital amb el qual compten actualment s'inverteix, primordialment, en el desplaçament als llocs en els quals se celebren les actuacions, que és la principal despesa de l'entitat, una vegada adquirit el material bàsic. Les actuacions encarregades no sempre els reporten un benefici: de vegades, el pagament és una quantitat simbòlica o la invitació a un àpat conjunt, però suposen un incentiu cultural de gran rellevància per als membres.

En el cas del col·lectiu de bastoners, és més interessant un altre aspecte que també es troba implicat en la definició de la seva situació social: la solidesa comunitària en l'àmbit universitari i les particularitats respecte de la comunitat extrauniversitària. Comencem, abans de tot, assenyalant un fet que aprofundeix en el vincle entre els mons convencional i universitari de ball de bastons, però fa especial referència al manteniment del grup universitari. En el cas de les colles castelleres, trobem que el nexa previ amb el món casteller és essencial, però, amb el transcurs del temps, aquells membres que van iniciar-se en aquesta activitat experimenten un aprenentatge accelerat —en part, motivat pel fet que molts

pertanyen també a colles convencionals i, per tant, assagen el doble— i es veuen capacitats per portar les regnes del col·lectiu. Les colles de bastoners, segons el testimoni de què disposem, requereixen més el seguiment continu del nucli fundacional, aquell vinculat amb el món bastoner convencional. S'ha de tenir present que el flux d'agents culturals entre el món universitari i el convencional, en el cas del ball de bastons, difereix dels paràmetres observats en els castellers: les colles bastoneres no tenen una recepció tan contínua de membres vinculats de manera prèvia a la manifestació cultural practicada com les castelleres, de manera que les accions sobre el col·lectiu per part del nucli fundacional han de ser més constants i intenses, per garantir la pervivència de la colla.

Dit això, cal adonar-se que, atès el nombre reduït de colles bastoneres universitàries, la diferenciació d'ambdós mons que hem trobat en el cas dels castellers no es dona en el ball de bastons. Els grups universitaris no conviuen amb el fet bastoner convencional com una realitat paral·lela, sinó com un element més. Això implica que totes les mesures vistes en el cas dels castellers per mantenir-se en un espai propi que no se solapi amb l'àmbit convencional (com la delimitació de l'abast en les actuacions, la impossibilitat de dur a terme activitats culturals conjuntes o la restricció del perfil dels membres) són totalment absents en el cas dels bastoners. Les relacions de la colla universitària amb les convencionals, doncs, segueixen les dinàmiques que s'estableixen per a les relacions

entre colles bastoneres. De fet, es manifesta un sentiment d'orgull pel que fa a les relacions d'empara que aquesta colla ha establert: s'explica, a l'entrevista, que dues colles bastoneres molt reconegudes i amb una tradició popular d'oposició històrica han esdevingut els seus padrins. El testimoni admet que el lligam que suposa l'apadrinament va enfortir significativament els vincles amb ambdues colles, cosa que ha resultat molt beneficiosa per a l'entitat:

Una vegada fas la teva primera diada, tu t'has buscat un padrí, una colla que t'apadrini, i fas un petit teatre com si t'estiguessin batejant. En realitat, el que t'estan oferint són una sèrie de contactes amb altres colles, una sèrie d'actuacions. Per exemple, a les seves diades importants, tu hi aniràs perquè ets la colla fillola, i al revés: quan sigui la teva diada, t'assegures que una colla vingui. [...] Ja començàvem a tenir bona relació, però vulguis o no, això t'uneix, fas un lligam. Ens agrada dir que som la seva colla fillola, és xulo.

(Fragment d'E21)

La confluència de colles universitàries i convencionals és, doncs, total, dinàmica que, segurament, es mantindrà, si més no mentre el món bastoner universitari no experimenti un creixement. Contràriament, la relació entre les colles bastoneres universitàries no és tan fluida. Si bé és cert que l'espai físic que separa ambdós centres universitaris és gran, factor que influeix en la dificultat logística per organitzar activitats conjuntes, la problemàtica latent rere la manca de relació és que, amb

un nombre tan limitat de colles, no poden dissenyar-se unes accions comunes al món bastoner universitari que comportin unes dinàmiques col·laboradores. Tot i així, són evidents les expectatives, per part del responsable de colla entrevistat, d'establir un contacte amb l'altre grup bastoner universitari i de començar a treballar en accions conjuntes:

Esperem que aquest any puguem fer una cosa que fa dos anys i mig que intentem, que és trobar-nos amb l'altra colla universitària bastonera. Tot i que només es van crear crec que un any abans que nosaltres, jo he buscat un referent en ells, perquè són una bona colla. Hem intentat fer alguna actuació conjunta, però no hem pogut coincidir. Amb els horaris és complicat, perquè tenim els exàmens en moments diferents. Aquest any hem intentat optar per una fórmula diferent: mira, si som pocs, que de vegades no arribem a vuit, i ells tampoc, doncs intentarem unir-nos i conèixer-nos una mica més. A veure si a principis del mes vinent, al juny, que és quan es fa la Trobada Nacional de Bastoners de Catalunya a Castelldefels, ens hi trobem. Tenim ganes d'anar-hi i a veure si ens trobem. En tenim ganes perquè som només dues colles...

(Fragment d'E21)

Les relacions externes de l'agrupació s'estableixen principalment, doncs, amb colles bastoneres convencionals. En el marc de l'entorn universitari, el nexa amb altres entitats no és sòlid. La diferència entre l'associacionisme de cultura popular «de car-

rer» –tal com la defineix l'entrevistat– i les activitats dutes a terme per la resta d'entitats, siguin culturals o no, es percep com a una limitació a l'hora de fer accions conjuntes.

- ESTUDIANTINES

L'empara institucional universitària de les estudiantines es concreta, d'una banda, en la possibilitat d'accedir al programa de subvencions per a activitats destinades als col·lectius registrats al centre i, d'altra banda, en la cessió d'un local per assajar dins les instal·lacions universitàries. El suport del qual gaudeixen les estudiantines s'inscriu dins les accions dissenyades per al sosteniment associatiu universitari i és similar al que reben altres entitats; en cap dels tres casos estudiats es manifesta, tanmateix, un nexa proper i fluid amb el centre. La vinculació de l'agrupació a la institució és històrica, de manera que tant els nous membres del col·lectiu com els dels òrgans de govern universitari hereten dinàmiques establertes per predecessors que, atesa l'antiguitat de l'entitat, no s'acostumen a modificar. Dins aquesta situació s'ha d'entendre la cessió fixa dels espais d'assaig (només en dos dels tres casos), ja que es tracta d'acords que van aconseguir-se temps enrere. A això, s'hi afegeix que l'accés a subvencions es gestiona pels mecanismes comuns de suport associatiu, de manera que els membres actius de les estudiantines no acostumen a cercar vies de comunicació amb la institució, perquè no es troben amb la necessitat d'adquirir recursos addicionals, a causa de la seva autonomia. En un cas, però, sí que es detecta un intent

d'apropament institucional amb l'objectiu de tenir més incidència en la vida social universitària. Aquest intent, però, es descriu com a infructuós, ja que el testimoni exposa una manca d'enteniment i de voluntat de comunicació per part dels individus que ocupen els càrrecs de govern:

Si no fem més coses a la universitat ni fem més promoció és perquè no ens deixen des del deganat. Hi ha gent que no ens vol veure ni en pintura, i prefereixen pagar a uns músics per anar a tocar a una graduació que dir-nos a nosaltres que hi anem, que ho faríem gratis. Llavors, molta de la difusió que podríem tenir, no la tenim, perquè, textualment, ens diuen que no encaixem amb la naturalesa de l'acte. Aquest és el nostre cas, potser en altres facultats passarà una altra cosa, però nosaltres, amb aquesta persona i amb la gent del seu equip, tenim aquesta situació. Són dels que pensen que som masclistes. Voldríem fer més activitats, però no ens deixen. En moltes coses, tot és massa subjectiu.

(Fragment d'E22)

Els motius que generen el bloqueig institucional descrit s'assenyalen de manera explícita: segons l'entrevistat, es troben vinculats als estereotips entorn dels membres de les estudiantines que, com hem tingut ocasió de tractar, els testimonis perceben per part de la comunitat universitària. Al marge d'aquesta agrupació, que jutja la relació com a negativa, la resta de col·lectius admeten mantenir poc contacte institucional, en part perquè el col·lectiu

disposa de recursos suficients per sobreviure i perquè les seves activitats principals es duen a terme fora de l'àmbit universitari. No tenen elements suficients, doncs, per apreciar com a positiva o negativa la relació institucional, que es descriu com a correcta i no problemàtica. A l'hora de valorar les accions d'empara, s'afirma que el procés de gestió de les subvencions comunes a les associacions és clar i funcional, i manifesten una comoditat amb les vies establertes per sol·licitar els ajuts.

La participació de les estudiantines en la vida acadèmica es troba limitada. Es detecten únicament accions promocionals, els anomenats passaclasses. Les estudiantines no intervien en la vida sociocultural universitària: no s'acostumen a convidar als actes ni s'impliquen en les activitats col·lectives. Tot i així, manifesten un sentiment d'identitat respecte a la facultat a la qual representen, que, sobretot, emergeix quan s'evocuen els certàmens, en els quals la competició entre grups es fa a partir de lligues distribuïdes segons la branca d'estudis. El requisit fonamental per formar part de les estudiantines és ser estudiant universitari, amb comptades excepcions. En les universitats on s'ha generat més d'una estudiantina, com és el cas de la UB i de la UPC, es tendeix a establir una distribució dels col·lectius geogrficoadministratius: tot i que no es prohibeix l'accés a cap universitari, es dona prioritat al públic de la pròpia facultat, cosa que es fa palesa especialment en les accions de promoció.

Tots els col·lectius entrevistats incideixen en una qüestió de rellevà-

cia: la necessitat que té l'estudiantina de no perdre el contacte amb la comunitat universitària per garantir la supervivència. Aquest contacte, però, no es materialitza en una participació activa en la vida social de la comunitat, sinó en l'assoliment d'un relleu generacional mitjançant la incorporació de nous membres pertanyents al col·lectiu de l'alumnat. S'ha comentat prèviament que els llaços que s'estableixen entre un membre de l'agrupació i el col·lectiu són molt sòlids i es mantenen durant un període de temps extens. Això significa que una estudiantina, tot i que comptés amb pocs membres amb el perfil característic (que és el de l'alumne universitari o aquell que fa pocs anys que ha finalitzat l'etapa universitària), podria, tanmateix, mantenir-se molts anys en funcionament. Aquesta situació és percepció com un perill, per diversos motius. D'una banda, es fa esment al fet que l'essència d'aquest tipus d'agrupacions es perd si es perd la connexió amb el món universitari; d'altra banda, si no s'assoleix una entrada de membres amb certa regularitat, el salt generacional esdevé un obstacle per a al fitxatge de nous socis universitaris, i comença aquí el procés que acaba amb la pèrdua de l'esmentada connexió, cosa que, després d'uns anys, porta a la dissolució de l'associació. Dels fragments que fan referència a aquesta qüestió, n'hem seleccionat un que exposa clarament aquesta situació:

Si tu veus que a un grup el més jove té quinze anys més que tu, no entraràs al grup. Si el més jove té dos o tres anys més, sí que hi

entraràs. El nostre èxit ara rau en això, perquè hi ha força gent jove i és més fàcil entrar-hi, però tan bon punt has perdut la línia... quan no et queda cap estudiant a l'associació estàs mort, perquè has perdut el contacte amb el teu públic. Les estudiantines són estudiantines perquè són de la universitat, si has perdut el contacte amb la universitat el que fas no té sentit. De fet, ara, a Barcelona, en som cinc, però fa deu anys n'érem deu. Per un cúmul de coses, és fàcil que desapareguin els grups. Has de mantenir sempre el contacte amb la universitat, amb gent jove.

(Fragment d'E22)

No totes les estudiantines gaudeixen d'aquesta «bona salut» generacional –cosa que garanteix la pervivència del conjunt del col·lectiu, ja que la implicació dels membres plenament actius, els universitaris, no és la mateixa que la dels membres no universitaris, als quals no es demana la mateixa dedicació en els afers associatius, com tindrem ocasió d'abordar més endavant–: n'hi ha algunes que han experimentat un descens en l'ingrés de nous membres:

L'essència de l'estudiantina és gent nova, universitària, forma part de la tradició. És un repte que la gent entri i es quedi. Fa anys era més fàcil, però aquests últims anys costa més. En això et soc molt sincer, ara mateix és complicat.

(Fragment d'E23)

De fet, s'assenyala que, en aquelles titulacions en les quals hi ha una majoria d'estudiants de gènere femení, les estudiantines molt probablement

no prolongaran l'existència gaire temps. L'agrupació només sobreviu si continua nodrint-se d'estudiants en actiu, cosa més complicada, afirma un dels testimonis, en itineraris educatius com el de magisteri, en el qual hi ha una presència més elevada de dones que d'homes. Una altra qüestió que s'ha de tenir en compte, relacionada amb aquest tema, és el fet que, per participar en certes activitats, com els certàmens nacionals que s'organitzen per facultats o branques d'estudi, es requereix la inscripció d'un mínim de participants. Es tracta, doncs, d'un motiu més per mantenir un nombre suficient de membres. Fixem-nos en l'explicació extreta d'una de les entrevistes, on es dona molta rellevància a la mida de l'agrupació, ja que aquesta es vincula directament a les seves possibilitats en l'àmbit cultural:

Als certàmens, com el nacional, la inscripció mínima és de vint persones. Una estudiantina pot sobreviure amb menys, però no té opció d'anar a un certamen. Sempre hi ha excepcions, però són mínimes. Hi ha estudiantines petites, però finalment no tenen opcions de fer res, perquè no és el mateix el que poden fer trenta tios que el que faran vuit, per molt bé que ho facin. Nosaltres, quan hem actuat els darrers anys, som uns trenta, trenta-cinc.

(Fragment d'E22)

Aquestes agrupacions no estableixen vincles amb altres col·lectius, pertanyents o externs a l'àmbit universitari, llevat dels que mantenen amb les altres estudiantines. La relació entre les entitats catalanes dedicades

a aquesta expressió cultural, però, és sòlida, principalment entre les barcelonines, que no tenen un impediment geogràfic per trobar-se amb assiduitat. Veiem com els entrevistats descriuen aquesta relació amb conceptes bastant similars:

L'únic vincle que tenim amb altres associacions és amb altres estudiantines. Entre nosaltres compartim recursos quan fa falta. I quan algú es queda despenjat i vol sortir, truca a l'altre grup i pregunta «ei, avui fareu alguna cosa?» Sempre hi ha més feeling amb uns que amb altres, no tens una relació de la mateixa intensitat amb tothom, però és molt bona.

Amb les estudiantines tenim molta relació, fem moltes actuacions. De vegades ens hem sumat a actuacions, de vegades alguna estudiantina et convida a rondes... Hi ha molt de vincle entre estudiantines. Les estudiantines de Barcelona, per sort, ens portem bastant bé, que és el que cal. Amb altres associacions... jo sé que a la facultat hi ha un cor, i algun company sí que hi tenia algun tipus de relació, però la veritat és que desconec si hi ha vincles personals.

Tenim molta relació amb altres estudiantines, amb el grup de fado de la Universitat de Coïmbra i bé, amb estudiantines de tot el món. Ens trobem a les competicions, però de vegades, si venen a Barcelona, ens escriuen un missatge i mirem de trobar-nos. Entre les de Barcelona tenim molt bona relació, entre nosaltres ens ajudem. Si a mi em falta una persona per anar a fer un bolo, escrivim a les altres i

sempre ve algú a donar un cop de mà.

(Fragments d'E21, E22 i E23)

Els fragments reproduïts descriuen uns vincles basats en l'ajuda mútua, tant de recursos com d'agents culturals, i en l'establiment de vincles d'amistat. Es tracta d'un lligam associatiu solidari i emocional, més que cultural, ja que l'activitat anual que reuneix les agrupacions de Barcelona, el certamen provincial, és l'única activitat cultural que comparteixen.

En darrer lloc, fixem-nos en el capital econòmic d'aquestes associacions. El cas de les estudiantines és especial, en aquest sentit, perquè constitueixen l'únic col·lectiu que se sufraga gairebé totalment les despeses mitjançant l'exercici de l'activitat cultural que practica. La tradició i l'essència —històricament parlant— de l'estudiantina emergeix quan es tracta aquesta qüestió en les entrevistes. Amb el pas dels segles, l'objectiu de les estudiantines ja no només és fer front a les despeses de les matrícules universitàries —tot i que alguns membres continuen fent servir el capital recaptat per a aquesta finalitat—: l'objectiu actual és, principalment, reunir la suma necessària per dur a terme activitats amb objectius ludicosocials i de cohesió del grup, com els viatges a l'estranger o a territori estatal i les sortides setmanals dins l'entorn local. L'expressió cultural es percep, a la vegada, com un objectiu i com un mitjà, de manera que sempre està present en les activitats realitzades, fins i tot en les primordialment lúdiques.

Les accions per al guany de capital són variades. Poden dividir-se en

dos blocs principals: aquelles que es reben, és a dir, les que es fan per encàrrec i que suposen l'actuació en celebracions de tots tipus, entre les quals destaquen aniversaris, comiats de soltera, casaments, batejos i comunions, i les que es busquen activament, que solen circumscriure's a les actuacions en bars i restaurants. Ambdues suposen un ingrés de capital molt rellevant per al col·lectiu, i ambdues es duen a terme amb una periodicitat elevada. El primer tipus d'activitats està limitat a determinades èpoques, ja que la demanda d'actuacions fluctua, mentre que el segon tipus és molt freqüent, atès que es genera a partir de la voluntat dels membres. Els testimonis indiquen que es fan una mitjana de tres o quatre activitats contractades al mes, a excepció de les èpoques amb molta demanda, mentre que les busques de manera activa són setmanals, poden fer-se dos o tres dies a la setmana, depenent de l'agrupació. De vegades, però, certes activitats que s'inclouen dins de la segona categoria passen a formar part de la primera, perquè determinants negocis amb els quals es manté una bona relació acostumen a oferir els serveis de l'estudiantina com un servei propi, de manera que estableixen una relació contractual. La destinació del capital també és diferent: el que s'obté de les primeres actuacions es destina al cobriment de les despeses d'activitats més costoses, com els viatges, l'organització de certàmens i l'adquisició del material que sigui necessari per als concerts, mentre que les segones actuacions proporcionen un capital que pot consumir-se al mateix mo-

ment. Això és, certes accions de recaptació de capital són, a la vegada, activitats ludicosocials del col·lectiu, ja sigui del grup sencer o dels membres que estiguin disponibles aquell dia, de manera que la quantitat guanyada s'empra per costejar la part lúdica de la sortida, i allò que resta es divideix entre el col·lectiu, d'una banda, i els membres que hi han participat, de l'altra. Com podem observar, les estudiantines són grups autosuficients. Sens dubte, es tracta dels col·lectius amb una situació econòmica més bona, ja que l'activitat que fan no requereix despeses regulars. Per a les activitats complementàries, com els viatges, extreuen el capital necessari de l'execució de l'activitat que practiquen, mitjançant l'establiment de contactes amb ambaixades i centres regionals, hotels, institucions culturals, restaurants o, simplement, amb la pràctica d'actuacions improvisades. Les accions d'ingrés de capital, doncs, són constants. Dels nombrosos fragments en els quals els entrevistats expliquen la naturalesa d'aquestes accions, en reproduïm dos que desenvolupen els punts esmentats:

A la gent li agrada, perquè als restaurants als quals anem hi ha molts guiris i per a ells som exòtics, amb les guitarres i els vestits. Hi ha llocs on et deixen tocar i llocs on no. Nosaltres ens hem fet ja la nostra pròpia cartera de restaurants. Però que puguis entrar a més llocs o a menys també depèn de tu, de l'actitud que tinguis, de la qualitat musical que ofereixis.

Quan anem de viatge, evitem tocar al carrer, perquè no és pro-

ductiu. Anem a preguntar-ho als restaurants. De vegades ho mirem abans, però el més normal és fer-ho allà mateix, improvisar. Hi ha gent que et diu que sí, n'hi ha d'altres que et diuen que no, i encara n'hi ha uns altres que et diuen «menja, després toca i després et pago», però són els que menys ho fan, i són els que donen més feina, potser t'has d'estar 40 minuts tocant. De vegades surt més a compte fer terrasses normals, tot i que això no ho saps al principi, t'ho han d'ensenyar. Els més grans ensenyen als més petits i així n'aprens, per herències. Del que traïem de les *bbs: bodas, bautizos y comuniones*, part repercuteix en l'estudiantina i part en la persona. Una part va al fons i una altra a l'estudiant, en part la filosofia és que sigui per estalviar per pagar-se la carrera o per al viatge. Partim d'aquest origen. Intentem que sigui sempre equitatiu i per a estudiants. De vegades cridem els veterans, per a les actuacions, però no cobren perquè ja tenen la seva feina, ells ja guanyen diners. La seva part aniria al fons de l'estudiantina. El que en treuen és passar una bona estona amb nosaltres, que ja els agrada.

(Fragments d'E21 i E23)

L'últim fragment incideix en un aspecte que no s'ha tractat fins al moment: la tutela i el procés d'aprenentatge que es duu a terme en el col·lectiu. Observem que el text indica que les dinàmiques que se segueixen per a la recaptació de capital també requereixen un coneixement del funcionament i de les possibili-

tats de l'agrupació que només s'adquireix mitjançant l'experiència i la instrucció per part dels membres més avesats. Deixem la situació de l'estudiantina en aquest punt, que es desenvoluparà amb més deteniment a l'apartat següent, en el qual es tracta sobre la relació que s'estableix entre els membres del col·lectiu.

- GRUPS DE MÀGIA

El grup de màgia estudiat presenta certes particularitats pel que fa a l'empara institucional, el capital econòmic, la relació comunitària i el context cultural. Aquestes particularitats estan marcades per dos condicionants fonamentals: la circumscripció de l'agrupació a l'àmbit universitari i el nombre reduït de recursos que necessiten per dur a terme l'activitat.

Comencem per les polítiques de suport institucional i el capital econòmic. Al contrari del que s'ha observat fins al moment, el grup de màgia no requereix un espai específic adaptat, l'obtenció de subvencions o de recursos propis per sufragar despeses de desplaçaments, hostalatsges, assegurances o materials costosos. Això no significa que puguin exercir l'activitat sense beneficiar-se de les accions de sosteniment, però aquestes accions són suficients per garantir el manteniment del grup, no calen altres activitats. El suport institucional es tradueix, en aquest cas, en la participació en els programes d'ajuts associatius dissenyats pel centre, amb els quals obtenen petites subvencions que els permeten organitzar activitats que impliquen una despesa econòmica i

adquirir material òptim per fer pràctiques que els permetin millorar tècnicament. L'agrupació encara no ha establert un calendari fix d'activitats, però preveu que els ajuts universitaris els permetran fer entre tres i quatre activitats de formació a l'any, que són les activitats principals del col·lectiu. Ens trobem, doncs, davant d'una entitat que practica una activitat ludicocultural amb una finalitat instructiva. Les activitats esmentades consisteixen en conferències i tallers impartits per mags de prestigi. Val a dir que el col·lectiu organitza activitats procurant dividir-les en dues parts: una oberta a tota la comunitat universitària i una altra enfocada a l'aprenentatge específic dels membres de l'associació. Aquesta dinàmica és fruit del reconeixement que desperten en els membres del grup els instructors contractats, que incita en el col·lectiu la voluntat de compartir amb la comunitat l'accés a aquestes figures expertes, mitjançant activitats que consideren atractives per a un públic ampli.

Al marge del finançament institucional, el grup de màgia no rep ni genera capital. Pel que fa als recursos, les seves activitats principals es duen a terme en espais comuns del centre universitari. També disposen d'un espai associatiu compartit amb la resta de col·lectius de la facultat. A l'hora de valorar la suficiència dels recursos disponibles, el membre entrevistat admet que la seva pràctica cultural no requereix més del que ja aconsegueixen amb el suport del centre i amb la compartimentació dels béns entre els membres de l'associació.

La relació comunitària a la universitat es limita al campus on es troba la facultat que acull l'entitat. El col·lectiu manifesta interès per involucrar-se en la vida social comunitària, si més no en les activitats en les quals s'habilita la participació d'entitats, com la fira d'associacions que organitza la facultat:

La fira d'associacions s'organitza des de fa uns quants anys, perquè a Física la veritat és que hi ha bastantes associacions: coral, teatre, rol, etc. El que fem és que un dia totes parem unes quantes taules i mostrem el que fem. És divertit perquè pares dues taules, et poses a fer màgia i veus com atreu la gent. També donem informació. És una manera de fer cohesió entre les associacions, és molt maco. Hi participarem cada any, mentre es faci.

(Fragment d'E25)

Tot i aquesta voluntat, s'assumeix que l'organització conjunta d'esdeveniments amb altres col·lectius és poc probable, ja que la diferència dels àmbits culturals dificulta la compenetració de les entitats. No es busca, doncs, potenciar la relació amb altres agrupacions, sinó, en general, amb la comunitat universitària. L'objectiu principal de l'entitat és l'apropament del públic a la màgia, primordialment es pretén fer-la assequible als interessats a practicar-ne, però també es vol fer possible que arribi al públic universitari. Es fa patent que el col·lectiu busca tenir certa incidència social comunitària, tot i que la major part d'accions es trobin enfocades a l'aprenentatge dels socis. Com a associació, no mantenen vin-

cles amb cap agrupació o institució externa a la universitat, tot i que sí que compten amb membres que pertanyen a altres entitats relacionades amb la pràctica de la màgia. La seva activitat, però, es desenvolupa al marge del món convencional de la màgia, amb el qual només estableixen relacions a títol individual i com a element de referència en el procés d'aprenentatge.

- GRUPS DE CULTURA ORIENTAL

L'entrevista duta a terme amb el responsable del col·lectiu de cultura oriental manifesta una denúncia de la manca de polítiques de suport institucional. Val a dir que, en aquest cas, l'element que suposa més impacte és la dimensió del canvi –de manera considerablement abrupta– que es va produir en aquestes polítiques, ja que, eren molt àmplies en una etapa inicial, però van limitar-se fins a esdevenir insuficients. La major part de les accions de sosteniment van ser anul·lades i, només després d'una negociació entre els col·lectius universitaris i la direcció del centre, es va acordar el manteniment de certs recursos, accessibles a un grup reduït de col·lectius, els més actius i de més antiguitat. Aquest fet, segons el testimoni entrevistat, va generar un sentiment de desampar, en la mesura que no es van habilitar vies de comunicació que fessin partícips les associacions de les raons de les noves mesures o que les ajudessin en la cerca d'alternatives per a la supervivència. Dels múltiples punts, al llarg de l'entrevista, en què es fa referència a aquest fet, en reproduïm un en el qual es reflecteix amb clare-

dat la magnitud del canvi de polítiques esmentat:

Hi havia un departament encarregat de donar subvencions i de portar el registre d'associacions de la universitat, però amb la crisi l'han tancat. Ens deixen el poc que ens deixen perquè som molt antics i molt actius, tenim molta continuïtat, fem activitats cada mes. Perquè, actualment, no muntis una associació nova que a la universitat tens les possibilitats tancades. Nosaltres sobrevivim gràcies al fet que fa vint anys que existim, però tu ara vas nou i tens un «no» per resposta. De fet, a nosaltres no ens deixa les instal·lacions la universitat com a tal, que amb això estan molt tancats, sinó una de les escoles a les quals estem vinculats. Són ells els que ho fan tot perquè puguem tenir les aules i tot això. El que són els serveis centrals de la universitat, estan tancats a les associacions. Abans hi havia un edifici només per a les associacions, imagina quin era el suport de la universitat a l'inici. Teníem un despatx, i hi havia un becari que feia manteniment d'ordinadors i de l'espai web que ens creaven. Era una passada. Fins al 2007, si complies els requisits, tenies el que necessitaves, promocionaven moltíssim l'associacionisme. Ara ser a la universitat és impossible. Ara subsistim, sense cap mena de suport econòmic.

(Fragment d'E26)

Aquest fragment és un bon exemple d'allò que s'assenyala a la primera part de l'estudi, quan es fa referència als motius que poden fer que

les associacions no emprenguin les gestions oportunes per vincular-se de manera oficial al centre universitari. Una de les possibles raons és l'obtenció d'un suport institucional alternatiu que es jutja més proper: el que exerceix, en certs casos, una escola o facultat específica. Malgrat que, en aquesta ocasió, el col·lectiu es manté vinculat a la universitat mitjançant la permanència al registre central, és l'escola que allotja l'associació la que la proveeix dels recursos necessaris per dur a terme les activitats. El suport provinent del centre consisteix en l'ús de les instal·lacions en les quals es duu a terme una part important dels cursos que organitza el col·lectiu. Pel que fa al capital econòmic, l'agrupació també ha vist com es reduïa la quantitat de subvencions provinents d'entitats externes a la universitat, a causa de modificacions en els requisits de les convocatòries: si abans hi havia lloc per a associacions interessades en diferents manifestacions culturals, explica el testimoni, actualment es prioritzen les que promouen exclusivament la cultura catalana, cosa que limita les possibilitats de les que es dediquen a altres civilitzacions. Aquest fet també és esmentat per altres col·lectius, com les corals. L'entitat manté l'activitat gairebé de manera exclusiva gràcies al programa de subvencions de l'Ajuntament de Barcelona, ja que, d'una banda, no han establert quota de soci, i, de l'altra, el capital recaptat en les activitats s'ajusta a les seves despeses.

Tot i que l'entitat no participa en esdeveniments col·lectius de la vida social comunitària, sinó en acci-

ons dirigides a un públic específic, mostra un interès per romandre en l'entorn universitari i per continuar oferint, a tot aquell que hi estigui interessat, un espai per gaudir d'aficions comunes i proporcionar informació i formació. De fet, aquest manteniment té un valor més enllà de la seva pràctica específica: davant l'òbvia situació de desempa de la xarxa associativa universitària, segons s'afirma a l'entrevista, l'agrupació considera que la permanència en l'entorn universitari suposa una aportació no només en l'àmbit cultural específic, sinó al mateix fet associatiu:

Han mort moltes associacions pel camí, només han quedat les que estàvem arrelades, perquè de cop van demanar un fotimer de requisits burocràtics, molts dels quals eren nous, tot eren nous. Encara que ens costa, no volem deixar de tenir presència a la universitat, que és el que ha fet tothom, marxar. Volem deixar aquesta llavor sembrada per al moviment associacionista. Ho fem per això.

(Fragment d'E26)

Pel que fa a la delimitació entre l'àmbit universitari i el convencional, aquesta qüestió es tradueix, en aquesta tipologia d'associacions, en un únic assumpte conflictiu: la possibilitat que es faci un retret, per part de sectors professionals (que, en aquest cas, també poden provenir del món universitari), sobre l'assumpció de les accions formatives organitzades per l'entitat. L'entitat estudiada, però, no es veu afectada per aquesta problemàtica, ja que les

activitats formatives es van dissenyar per donar resposta a una demanda formativa concreta que les escoles, universitàries o externes, no oferien. De fet, s'indica que l'activitat de l'entitat beneficia les escoles regulars, que reben un gruix d'alumnat a través de les accions formatives de l'associació:

La universitat té una escola d'idiomes on s'ensenyen també els orientals, però nosaltres hem inventat un format de curs per cobrir el que no donen les escoles normals. La idea és fer un curs intensiu per poder provar un idioma, i si t'agrada, ja et reenviem a l'escola de la universitat o a l'Escola Oficial d'Idiomes. És per a gent que, per les circumstàncies que sigui, no pot fer un curs de nou mesos, o gent que no s'atreveix a apuntar-se a un curs tan llarg i vol provar-ho abans. Tenen molt d'èxit. No volem substituir els cursos oficials, sinó que és com una mena d'iniciació, i de fet gairebé fem captació per a l'EOI i per a l'escola d'idiomes de la universitat, perquè molts acaben apuntats allà, una vegada ho han provat.

(Fragment d'E26)

- GRUPS DE TEATRE

Les polítiques de suport institucional dels col·lectius de teatre es divideixen en dos blocs principals, segons el centre universitari que els aculli. Així, mentre que un centre aplica unes polítiques de sosteniment suficients, que cobreixen una part important de les despeses del col·lectiu, els altres grups de teatre es troben en una situació de desempa per

part de la institució central cosa que els obliga a limitar les activitats culturals o a buscar altres vies de sosteniment, tant en el marc de l'entorn universitari com fora. Quatre de les agrupacions analitzades es troben en el primer cas; les altres dues, en el segon.

Fixem-nos, en primer lloc, en les agrupacions que es troben sota el paraigua de polítiques de sosteniment suficients. Les dinàmiques d'aquestes agrupacions són considerablement similars: els col·lectius emprenen un projecte anual que assagen durant el curs amb una freqüència setmanal i que dona lloc a una activitat final significativa: la representació teatral. Els assajos constitueixen, doncs, les activitats regulars. El calendari d'accions associatives pot veure's enriquit amb la introducció d'altres elements, com la participació en la vida social comunitària o la realització paral·lela d'altres projectes esporàdics, però sempre presenten una estructura d'activitats bàsica com la descrita. Per dur a terme aquestes accions, s'ha de fer front a dos tipus de despeses principals: el material (escenogràfic, de vestuari, d'il·luminació, etc.) i/o el pagament d'un professional extern a la comunitat que imparteixi les classes-assajos. S'hauria de contemplar un tercer tipus de despesa que, tot i que es requereix, la major part de les agrupacions estudiades no afronten: el contracte d'una assegurança. Només dos dels responsables entrevistats són conscients d'aquest requeriment i l'inclouen en les despeses regulars de l'associació. Les mesures de sosteniment del centre universi-

tari es tradueixen en la convocatòria regular de subvencions que les associacions utilitzen per fer front a les dues despeses especificades i en la cessió d'espais per dur a terme els assajos i les representacions. Malgrat que els ajuts econòmics no cobreixen de manera total les despeses del col·lectiu, especialment en aquells grups que realitzen activitats complementàries socioculturals, l'ajut és significatiu, i l'associació es veu capacitada per fer front a la resta de despeses. Aquestes s'assumeixen entre tots els participants actius durant el curs vigent, mitjançant quotes que varien en funció de la mida del grup en aquell precís moment. De les quatre associacions que hi ha en aquesta situació, dues estan dirigides per estudiants i dues per un membre del PDI, i n'hi ha tres que fan un petit nombre d'activitats comercials que els ajuden a augmentar el capital econòmic de l'associació. El grup restant, caracteritzat per deixar tot el pes associatiu en un membre del PDI que presenta, com a tret distintiu, una distància generacional considerable amb la resta del grup, no duu a terme activitats comercials.

Reparem ara en les dues agrupacions vinculades a una universitat amb mesures de sosteniment associatiu insuficients. Fixem-nos en les paraules dels entrevistats:

Tot va anar molt bé fins que el 2012 van desaparèixer les subvencions, amb la crisi. Jo m'he decantat per un altre món professional, el de la ràdio, llavors això ho he deixat una mica de banda, i com que no he pogut trobar ningú que m'ajudés a tirar endavant el

projecte... L'associació continua activa, però d'una altra manera. El contacte el tenim, i la xarxa de difusió del món teatral va molt bé, estem molt actius al web, però les classes, que eren la nostra activitat principal, vam deixar-les el 2012. És una llàstima perquè abans es feia alguna sortida després de fer les actuacions, anàvem a sopar i fèiem altres coses, i tot això uneix i crea llaços. [...] Jo vaig anar a parlar amb la direcció de les escoles per demanar les instal·lacions. No ens han donat maldecaps des del campus, i fins i tot ens han deixar anar-hi en uns horaris complicats, de 9 a 11 de la nit. Com que hi ha personal de la universitat, del PAS, no hem tingut problemes, perquè ens fèiem responsables de les aules. Si no hi hagués personal vinculat potser això no s'hauria aconseguit.

La universitat central va posar fi a totes les associacions, les va liquidar cap al 2011, per un tema polític, perquè s'havien de fer retallades. L'equip rectoral d'aquell moment va pactar que es retallaria tot el que no fos investigació i docència, i van posar fi als concursos culturals, el de poesia, el de fotografia, l'aula de teatre... quan tot era gratis o estava pagat per la gent que hi participava, la universitat pràcticament no hi posava un duro. L'únic dèficit que podien tenir era l'aula, la despesa que es fes de llum i tot això. Els dos primers anys vam arribar a tenir subvencions importants, de vora 2.000 euros, perquè encara eren temps de vaques grasses, però a partir

d'aquell moment, la universitat, com a tal, no en dona ni cinc. Les escoles són les que ajuden. Una ens dona les aules i una petita subvenció de 200 o 300 euros, que està bé perquè amb això munto una obra de teatre que, a més, es farà quatre o cinc vegades. Sabem que hi ha alguna subvenció, però costa que la informació arribi.

(Fragments d'E12 i E13)

Com pot observar-se en els fragments, malgrat que el to del discurs és diferent (no pot obviar-se que el primer entrevistat és un membre amb relació contractual amb la universitat, mentre que el segon és un alumne), ambdós fan referència a un canvi sobtat en la política de sosteniment associatiu institucional. La descripció és molt similar a la vista en el cas del grup de cultura oriental, ja que tots tres fan referència a la mateixa universitat. En el cas corresponent al primer fragment, aquest canvi, juntament amb la falta de suport comunitari per portar el pes associatiu, sostingut per una única persona, va suposar la paralització de les accions més bàsiques del grup: la pràctica teatral. El col·lectiu ha trobat la manera de mantenir-se viu amb una modificació de l'activitat que es prolongarà fins a assolir unes condicions que permetin reiniciar el projecte plenament, ja que, com el testimoni indica, no només l'àmbit cultural, sinó també la part social es veu perjudicada amb la pèrdua dels assajos i les representacions. L'altre col·lectiu aprofundeix més en la magnitud de la modificació de les polítiques institucionals, tant per a la seva entitat com per al moviment

associatiu i cultural en general. S'assenyala que es van emprendre mesures perjudicials per a les associacions que no semblava que aportessin un benefici a la universitat, cosa que pot traduir-se en una manca de comunicació de la direcció del centre amb les associacions, atès que es van implantar mesures que els afectaven sense establir una via de diàleg paral·lela. Un darrer punt en comú de rellevància és la referència a l'escola com a suport institucional alternatiu, davant la manca de recursos oferts de manera centralitzada. L'entitat que correspon al segon fragment, caracteritzada per ser l'agrupació teatral més activa de les sis estudiades, ha cercat altres vies de manteniment, que consisteixen, principalment, en els ajuts associatius de l'Ajuntament de Barcelona i en la realització d'actuacions comercials. Tot i així, els membres, que no estan subjectes a cap tipus de quota (cas únic entre els grups aquí considerats), han de cobrir les despeses esporàdiques de material, a més de les de transport i hostalatge, quan fan desplaçaments per participar en certàmens teatrals, activitat que només duen a terme dos grups.

Pel que fa a la relació entre el món universitari i el convencional en la pràctica teatral, cal distingir, en l'àmbit extrauniversitari, la pràctica teatral amateur de la professional. En la mesura que la major part d'agents culturals universitaris no consideren que facin una pràctica professional (les activitats comercials acostumen a delimitar-se al mateix àmbit universitari) ni pretenen assolir fites tècniques rellevants, més

enllà del benefici personal i el gaudi col·lectiu, la seva activitat només es compara amb la pràctica teatral externa a la universitat que es duu a terme en les mateixes condicions. No hi ha nexes rellevants ni punts de contacte conflictius entre ambdós mons; el teatre universitari simplement es planteja com una alternativa més còmoda, per als membres de la comunitat universitària, per apropiarse a la pràctica teatral. Els entrevistats afirmen que una part dels socis ja mantenien un vincle previ amb el món del teatre, i el fet de poder mantenir aquesta pràctica dins del mateix campus els resulta més accessible que apuntar-se a grups externs, ja que els grups universitaris respecten els horaris acadèmics i no impliquen desplaçaments. Malgrat que la presència de les associacions teatrals suposi una opció més còmoda per a la inserció en aquesta manifestació cultural, la creació dels grups respon a una motivació comunitària clara. La pràctica teatral es concep, majoritàriament, com un espai de desconexió del context acadèmic i laboral, de reflexió personal i de cohesió grupal.

Dues associacions, però, plantejen un benefici comunitari més enllà d'això: la penetració d'un contingut humanístic actiu en l'entorn universitari. Ambdues es caracteritzen perquè són les més actives del conjunt estudiat, perquè presenten un model associatiu més col·laborador i perquè traspassen, en les seves accions, els límits de l'entorn universitari. Si bé n'hi ha una que presenta un interès vinculat a la branca d'estudis de la major part dels seus mem-

bres, l'altra, l'única que es descriu com un grup de teatre independent, pretén fomentar el pensament crític a través del teatre en la comunitat universitària, tant en la facultat que l'acull com en la resta d'espais universitaris. En conseqüència, aquesta agrupació és la que presenta dinàmiques més actives per a l'establiment de nexes amb altres entitats culturals: en concret, amb agrupacions teatrals universitàries externes al seu centre. Les relacions, més enllà del tracte concret amb una altra agrupació, s'encaminen al treball col·laborador per al manteniment d'una xarxa associativa nacional d'entitats teatrals universitàries, que ha resultat en la creació, el 2014, de la Federación Española de Teatro Universitario. En la direcció de la federació, impulsada per l'entitat esmentada, hi participen les dues associacions a les quals ens referim. Són, a més, les úniques entitats que assisteixen a festivals i certàmens teatrals, de manera que només en dos dels sis casos estudiats trobem vincles actius amb altres entitats culturals.

- GRUPS CORALS

Igual que les agrupacions teatrals, les corals pertanyen a universitats que mantenen polítiques de suport associatives ben diferenciades. Mentre que una institució ha dissenyat unes mesures de sosteniment suficients, l'altra no ha emprès accions per al manteniment associatiu. Malgrat aquesta diferenciació, el sosteniment institucional que gaudeixen les corals segueix un mateix patró, cosa que, en aquest cas, les allunya de les agrupacions teatrals. Les corals re-

ben un suport directe de les escoles o de les facultats a les quals es troben vinculades, que proporcionen petits ajuts econòmics i els cedeixen instal·lacions per fer els assajos i les actuacions. Amb les subvencions, les entitats cobreixen les despeses regulars en material –que es redueixen, bàsicament, a les fotocopies de partitures i la impressió de cartells promocionals. Atès que el material més costós, com el piano o el teclat, s'ha heretat d'èpoques prèvies en les quals les agrupacions rebien subvencions més elevades o han estat resultat de donacions, les corals no requereixen grans recursos o subvencions per mantenir l'activitat bàsica. Com a retribució per aquests recursos proporcionats, participen en esdeveniments institucionals de caràcter divers: principalment, en lectures de tesis doctorals, graduacions i festivitats assenyalades, com la festa de Nadal. Aquestes actuacions no generen un sentiment d'obligatorietat, sinó que es contemplan com una oportunitat de participar en la vida social universitària més propra i de fer gaudir el seu públic natural amb la pràctica cultural que desenvolupen. El discurs canvia quan es fa referència al suport universitari central, especialment en el cas de les dues agrupacions que han experimentat un canvi en les polítiques de sosteniment:

Dins la universitat, hi havia una unitat que aglutinava tots els temes culturals i d'esports i tot això. La seva desaparició va ser bastant greu. Ens vam quedar orfes d'una persona que aglutinés tots els temes culturals. Com que la nostra

coral és la més antiga de la universitat, sempre hem mirat d'anar a veure el rector per demanar que tinguessin en compte les altres corals de la universitat, perquè ja no hi ha res. Abans ens donaven una subvenció anual, i això pagava el sou del director. Després teníem ajudes puntuals, també, per quan la coral feia activitats. Eren per a partitures, transport, coses d'aquestes. Puntualment l'escola també ens donava una subvenció per a tots els estudiants que estaven pagant aquests crèdits de lliure elecció, perquè aquests diners tampoc estaven anant a cap professor en concret, llavors eren diners que revertien en la coral, i això et permetia fer concerts a fora, muntar viatges... fer concerts per Europa. Cada dos anys ens anàvem movent a una o dues ciutats, per Espanya o, si podíem, anàvem sortint. Quan va deixar d'existir això, ens van eliminar el sou del director, les ajudes... ens ho van prendre tot. El director, des que ens van treure els ajuts, no cobra, porta l'orquestra i la coral sense cobrar. Hem mirat de reclamar-ho a la universitat, però van dir que no tenien diners per destinar a això.

A la universitat abans hi havia un departament que era des d'on es gestionava tota l'activitat cultural i esportiva. Ara ja no, ara no hi ha cap mena de suport, ni econòmic ni pel que fa a la gestió. Fins fa poc, ens ajudaven a organitzar els concerts de primavera, ens feien els programes, i ara ja ni això. Ens vam reunir amb el vicerector d'es-

tudiants a principi de curs, però no ha canviat res. Jo trobo a faltar que no hi hagi personal, de fet crec que aquest any no hi ha hagut concert de primavera per això. Es mantenen els concerts que ens muntem nosaltres al campus, que són cosa nostra, però des del punt de vista institucional no... En el moment d'inici de la crisi, pels volts del 2008, això es va acabar. Llavors ara no té massa sentit funcionar com a associació, perquè requereix fer unes assemblees i tot això. Estem parlant d'això, aquests dies, perquè estem pensant a donar-nos de baixa com a associació. Sí que tenim l'ajuda de les escoles, que ens paguen directament les fotocòpies, però per això no necessitem NIF, perquè ho fan directament ells.

(Fragments d'E18 i E19)

Retrobem aquí la situació vista en casos anteriors, corresponents a alguns grups teatrals i al grup de cultura oriental, ja que totes aquestes associacions pertanyen a la mateixa universitat, l'únic centre que ha aplicat una modificació tan extrema en la política de sosteniment associatiu. Reparem, en el primer testimoni, en la incidència que aquest canvi té en les activitats de l'agrupació, les quals s'han reduït considerablement, ja que s'han eliminat totes les activitats socioculturals complementàries, com els viatges del col·lectiu. Pel que fa a la direcció musical de la coral, actualment es duu a terme de manera gratuïta o amb una gratificació molt reduïda. De fet, els dos testimonis corresponents als fragments reproduïts comenten, en un altre

punt de l'entrevista, la situació d'un grup coral de la mateixa universitat actiu fins l'any passat: atès que el director del grup rebia una retribució econòmica completa, la manca de suport institucional els ha dut a la dissolució.

Els responsables de les corals es plantegen projectes que puguin assumir amb el tipus de recursos dels quals disposen. La limitació de la magnitud d'aquests projectes es deu a la dificultat que tenen per accedir a altres programes de finançament externs a la universitat. Es mencionen dos factors com a condicionants d'aquesta situació: a) la pràctica d'una manifestació cultural que no sempre se centra en la tradició pròpia catalana (les corals busquen contínuament nous repertoris que motivin els membres, assumint peces de procedències molt diverses) els restringeix la participació en subvencions associatives que fomenten la cultura del país, i b) la diversitat generacional que caracteritza el conjunt de membres del col·lectiu els suposa un impediment per als ajuts a l'associacionisme juvenil, malgrat que es trobin dins de l'àmbit universitari.

La relació de les agrupacions corals amb la comunitat és bastant activa, en part garantida per la participació en els esdeveniments que se sol·licita des de les mateixes facultats. Els dos testimonis que poden recordar el context de creació sostenen que el naixement del grup respon a una voluntat integradora de la comunitat universitària d'un campus concret, en un cas, i d'individus de diferents procedències (internes i externes a

la universitat) interessats en el cant coral, en l'altre:

«La coral es va muntar per a la gent que tenia ganes de cantar. El director tenia relació amb parròquies i altres corals, perquè n'hi havia quatre o cinc més, i va començar a aglutinar gent de dins i de fora de la universitat. Gent que estava estudiant, que estava treballant, que venia de l'altra coral que portava ell... La coral estava oberta a tothom, les procedències eren molt diverses, i tothom es reunia a la universitat.

No vam fer una coral només de l'escola, sinó de tot el campus, perquè no hi havia gens de vida universitària. Vam decidir crear la coral per a tot el campus per connectar la gent d'altres llocs, perquè hi ha dues escoles, empreses privades, etc.

(Fragment d'E18 i E19)

Pel que fa a la relació amb altres corals universitàries, es descriuen situacions diferents. Les dues agrupacions que pertanyen a la mateixa universitat admeten que el canvi de les polítiques institucionals ha repercutit en les relacions entre els grups corals universitaris del centre. Tradicionalment, s'organitzava una jornada cultural en la qual s'implicaven totes les corals de la universitat, però la situació actual ha provocat l'aturada de l'acte. Mantenen entre si, però, una relació ocasional, ja que esporàdicament participen de manera conjunta en celebracions institucionals. La coral restant, per la seva banda, té un nexa més profund amb altres agrupacions corals creades a la seva universitat. Reparem que

molts d'aquests grups, tot i funcionar com una associació, no arriben a registrar-se de manera oficial, ja que reben un suport directe de les facultats, el qual, com s'admetia en un fragment d'E19 reproduït anteriorment, no requereix una formalització del grup; per aquest motiu la multiplicitat de corals a les quals es fa referència no apareix en els censos analitzats. En l'entitat esmentada, dirigida per alumnes, detectem més predisposició a crear nexes amb altres agrupacions culturals universitàries i a establir una xarxa associativa que traspassi el centre universitari. Fixem-nos que, en les manifestacions culturals que generen agrupacions dirigides per col·lectius universitaris diferents (és a dir, en els grups de teatre i en les corals), es percep més motivació per ampliar els nexes associatius universitaris en aquells col·lectius impulsats per alumnes que en els dirigits per membres del PAS o del PDI.

Pel que fa al vincle amb altres corals externes al món universitari, els entrevistats sostenen que, fora del flux d'agents que pugui donar-se, no hi ha punts d'unió entre ambdós mons, de manera que tampoc no hi ha un estereotip del moviment coral universitari per part del convencional. Reproduïm un fragment en el qual s'exposa clarament aquesta qüestió:

El món coral és molt complex, perquè no totes les corals que hi ha fora del món universitari van en la mateixa línia. Hi ha corals professionals, hi ha corals que es guanyen la vida; n'hi ha de no professionals però que van a con-

cursos, que són elitistes, i després hi ha corals que estan agrupades només per passar-s'ho bé i d'un nivell molt més baix. Les corals universitàries tenen, en general, un nivell mitjà, per tant, no hi ha cap mena de menyspreu per part de les corals de fora. Sí que és veritat que hi ha tota una xarxa de corals de Catalunya que funciona molt bé i que tenen tota una colla de nexes. Potser les corals universitàries viuen una mica més aïllades d'aquest sector, i també són més desconegudes.

(Fragment d'E20)

5.2.5 Els àmbits associatiu i cultural: pràctiques i discursos

- COLLES CASTELLERES

En últim lloc, ens detindrem en les pràctiques i discursos sobre els àmbits cultural i associatiu. Comencem per les dinàmiques de participació, especialment en relació amb les activitats. Quan hem tractat la morfologia de les agrupacions, s'ha fet referència als diversos plans implicats en la seva dimensió. Aquest assumpte és especialment interessant en el cas de les colles castelleres, ja que és en aquestes entitats que és detecta més variació en els graus de participació dels membres. Aquesta diversitat és la causa que explica que els entrevistats hagin de matisar la resposta quan se'ls pregunta sobre les dimensions de l'agrupació. L'actuació dels agents segueix dinàmiques diferenciades que donen lloc a diverses categories participatives:

- **Membre de la colla.** Es considera membre de la colla la persona que està inscrita al registre o llistat de socis. Hi ha una correspondència gairebé total entre els individus inscrits i els assegurats, de manera que tant el registre de socis com la llista de membres que demana la coordinadora per l'assegurança funcionen, dins de les colles, per portar un control dels membres.
- **Membre actiu.** Aquelles persones que participen en la major part de les activitats durant tot l'any, tant les significatives (diades), com les regulars (assajos).
- **Membre semiactiu.** Malgrat que cap dels entrevistats ha utilitzat aquest terme ni es concep com una categoria, en els discursos es pot localitzar una diferència entre els individus que assisteixen a tots o a la major part dels assajos i a les activitats, i aquells que ho fan només en els trams en els quals la situació acadèmica és més propícia; mentre que, durant l'altre tram, participen puntualment. Per als entrevistats, tot dos grups conformen la categoria general de «membre actiu», la qual cosa els porta a ajustar el discurs sobre la mida de la colla segons l'època de l'any. Fora d'aquesta qüestió de calendari, també hi ha una fluctuació en la participació relacionada amb la situació geogràfica: quan els assajos es duen a terme fora del lloc habitual, és més difícil garantir l'assistència dels membres, atès que això implica un desplaçament. Aquesta confluència de condicionants s'observa clarament en el fragment següent:

En un assaig a tram d'hivern érem 100 o 120 i, a la primavera, rondem els 80. Hi ha un flux molt gran de gent que surt i que entra, però és que el mateix volum canvia molt d'un any a un altre. Assagem normalment a la universitat, però una vegada a la setmana assagem al local d'una colla convencional, que tenen xarxa i terra atenuant i així podem fer torres, pilars... A aquell assaig sí que costa més arrossegar la gent, perquè és tard. Si tu vols tancar un assaig, per exemple, amb un dos de set amb folre, es nota per tancar-lo. Quan s'acosta diada és menys difícil arrossegar la gent, però la resta de temps sí, no és com a la universitat, que surts de classe i t'ho trobes allà.

(Fragment d'E1)

- **Membre passiu.** Es tracta d'individus que han manifestat un interès per l'activitat de l'agrupació (sia per lligams personals, sia per altres factors de tipus cultural o social) i que han deixat de participar amb regularitat a les activitats. Dins d'aquest grup, cert gruix de membres sí que participa en els esdeveniments més significatius de la colla, principalment en la diada pròpia.
- **Antics membres.** La presència dels antics membres és considerablement constant. S'impliquen amb la colla en dos sentits: el de suport, ja que, a causa de la seva experiència, són les persones més adequades per ajudar quan es necessita més participació en una activitat, i la d'arrelament amb el projecte històric de la colla, qüestió que es tracta més endavant.

Les associacions castelleres universitàries tenen un calendari bastant definit, que inclou activitats regulars (assajos i activitats ludicosocials), un programa integrat per les activitats principals (dos trams de quatre diades, en els quals es troba la diada pròpia) i un conjunt d'activitats irregulars (comercials, diades i actuacions esporàdiques i trobades ludicosocials més específiques). La diada pròpia és l'activitat en la qual es congreguen més participants. Aquí hi conflueixen membres actius, semiactius, passius, alguns antics membres i, en ocasions, gent que participa de manera esporàdica. La preparació de la diada suposa un període d'activitat intensa en la qual es demana responsabilitat pel treball del col·lectiu. Els entrevistats admeten que l'activitat esmentada té prou efecte motivador per augmentar la implicació i el temps de dedicació dels membres, de manera que no necessiten incidir en el compromís adquirit amb la colla. Del testimoni de les entrevistes es desprèn una actitud de responsabilitat col·lectiva considerable, no només pel que fa a aquesta activitat, sinó en totes les significatives. Els integrants tenen una disponibilitat diferent, segons els horaris de docència o laborals, la situació familiar, la llunyania del domicili, i, en definitiva, el temps que vulguin destinar al col·lectiu; en conseqüència, l'entitat no demana una dedicació determinada, però sí una coherència que es genera, de manera espontània, en els propis individus. Així, la rellevància del paper en les actuacions o en les proves anirà d'acord amb el temps que cada

membre hagi pogut invertir-hi. Només un dels entrevistats manifesta que aquesta consciència del treball col·lectiu no sempre és obvia per als membres de la seva entitat, i afirma que, en ocasions, costa que sorgeixi de manera espontània en alguns membres passius o semiactius.

Pel que fa als càrrecs de l'entitat, les colles universitàries tenen dos àmbits diferenciats: el d'aquelles persones que s'encarreguen de la junta i el de les que ho fan de la tècnica. Són càrrecs de gran responsabilitat i les hores de dedicació s'elevan molt respecte a les de la resta de membres. Els entrevistats admeten que els membres del col·lectiu tenen més predisposició per formar part de la tècnica que no de la junta: si bé la dedicació també és elevada, la feina que recau directament sobre l'activitat cultural exerceix un major atractiu que la feina vinculada als aspectes purament associatius. Es detecta un gruix important d'individus que exerceixen la mateixa funció al llarg dels anys, en benefici del col·lectiu, però, basant-nos en el testimoni dels entrevistats, també és cert que el relleu en aquests càrrecs (especialment en la tresoreria i en la secretaria, entre d'altres) és freqüent.

Els discursos dels entrevistats sembla que estableixen que, precisament a causa de la mobilitat que caracteritza la vida universitària, a causa del fluir continu d'individus, es valoren aquells elements fixos que transmeten als membres actius d'una entitat la percepció d'una continuïtat en el projecte. A la pràctica, els elements esmentats poden recaure sobre individus que siguin agents culturals

actius del col·lectiu –membres que han romàs al grup des de la fundació, si no es tracta d'un grup excessivament longeu, o individus que, tot i haver-s'hi incorporat posteriorment, esdevenen portadors de la memòria històrica de l'entitat– o només sobre aquells que són antics membres –en aquests casos, s'estableixen determinades dinàmiques de contacte amb els fundadors i antics membres del col·lectiu–. Els agents culturals es perceben com a continuadors d'un projecte heretat amb el qual s'avenen perquè, sia des de l'inici o sia quan fa cert temps que són a l'agrupació, comparteixen els objectius principals que justifiquen l'existència de l'entitat dins la comunitat. Això s'hi ha d'afegir que la definició d'una idea col·lectiva, d'uns objectius associats al grup d'una manera atemporal, és un factor que influeix en la responsabilitat social dels membres. Més enllà del compromís que un individu manifesta envers l'entitat perquè funcioni exitosament –cosa que suposaria una sort de compromís sincrònic, ja que la preocupació principal dels membres és la situació actual de l'agrupació–, es percep una responsabilitat envers el grup que fa referència a la seva dimensió històrica. En la mesura que els membres se senten hereus d'un projecte amb el qual s'identifiquen, desenvolupen la voluntat de fer perviure aquest projecte quan ells no en formin part activa. Aquí hi ha la preocupació per garantir que el grup assoleixi un relleu generacional. El nexa amb el passat, especialment en l'àmbit de l'ideari i de la tasca social comunitària que es duu a terme,

implica una voluntat de projecció en el futur: es tractaria del compromís diacrònic, mitjançant el qual els membres més implicats vetllen per la continuïtat del col·lectiu, que, per la naturalesa del marc universitari, implica una sèrie de transformacions que s'accepten com a naturals. Dins d'aquest context, l'essència del projecte (la idea que resumeix els objectius del grup) és valuosa, ja que arrela directament en la qüestió de la identitat, fonamental per a la voluntat de supervivència de la colla. És, per això, que, si els grups no disposen d'un contacte directe amb un element que transmeti el projecte original, estableixen altres mètodes per mantenir aquesta vinculació. Són nombrosos els discursos que testimonien la importància que té per al grup aquest contacte; fixem-nos en un fragment, l'únic localitzat en les entrevistes, que ens permet observar aquesta situació des de l'altra part implicada:

Jo mateix vaig ser-ne fundador, vaig acabar la carrera a finals del 2014 i he volgut seguir venint per ajudar a la colla, perquè és la que sento meva, i la colla sempre té les portes obertes a tothom. A una colla castellera quanta més gent hi hagi i hi ajudi, millor. Jo voluntàriament he volgut seguir pagant quota, tot i que alguns que han deixat la colla no han continuat pagant encara que vinguin als assajos. Jo ara vaig a assaig i a molta gent ja no la conec, tot va canviant. La colla ha crescut molt. Si has acabat els estudis, no pots ser part de la tècnica ni de la junta, però pots ocupar algun càrrec

extern. Jo l'any passat vaig encarregar-me de l'arxiu històric de la colla, perquè és una cosa que puc fer des de fora.

(Fragment d'E7)

El compromís amb el col·lectiu i els llaços que s'hi creen, doncs, són patents, i en molts casos es prolonguen més enllà de l'etapa universitària. L'establiment d'uns objectius comuns sòlids també garanteix la implicació dels membres i la voluntat de pervivència del projecte, i confeïx un sentit a la labor comunitària realitzada. En les entrevistes, els objectius concrets que exposen els responsables de les entitats es repeteixen contínuament, amb poques diferències. Les motivacions principals de les colles castelleres universitàries són les següents:

Objectius comuns a totes les colles

- **Apropar o difondre el fet casteller a la comunitat universitària.** La comunitat es descriu com a poc coneixedora d'aquesta expressió cultural, de manera que les agrupacions perceben com un èxit, d'una banda, que bona part dels seus membres, individus sense cap tipus de relació amb el moviment casteller abans de formar part del col·lectiu, hagin passat a ser agents culturals, fins i tot hagin ingressat en colles convencionals; d'altra banda, que un gruix important de la comunitat universitària, tot i no participar-hi activament, conegui aquesta expressió cultural i la vegi de prop. Es tracta, en definitiva, de fomentar l'apropament als castells

i de col·laborar en l'accessibilitat a aquesta pràctica. Alguns entrevistats fan un correlat entre això i el fet de poder dur a terme una activitat tradicional pròpia de la cultura catalana.

- **Fomentar les relacions interpersonals.** Una motivació fonamental per a la participació en aquests col·lectius és l'ampliació del cercle social personal dins la comunitat universitària. L'agrupació es descriu com un espai de cohesió dels membres de la comunitat, un lloc que aplega individus que, pel fet que no comparteixen un recorregut acadèmic, difícilment haurien arribat a conèixer-se. La colla es presenta com una oportunitat d'interactuar i d'establir vincles d'amistat amb estudiants de facultats diferents. Aquest aspecte és essencial: els castells són una via molt potent per ampliar la xarxa social universitària i explorar-la en altres direccions, ja que els nexes que s'estableixen arriben a ser molt sòlids, i, a més, dins el col·lectiu, es crea una solidaritat comunitària de gran rellevància. Els entrevistats expliquen que, fora de l'aspecte lúdic, aquest fet té incidències en l'àmbit acadèmic, en el professional i en el cultural i que, en definitiva, suposa un enriquiment personal molt valuós.
- **Dinamitzar la vida social al campus mitjançant accions ludico-culturals.** L'àmbit universitari no es limita a la pràctica docent o investigadora i a la feina administrativa. Els membres de la comunitat universitària entrevistats entenen que la vida pública és un aspecte

intrínsec en la institució, i que l'aspecte sociocultural d'aquesta vida universitària, si bé ha d'afavorir-se des de la direcció del centre, no hi recau exclusivament: la vitalitat de la universitat rau, en bona mesura, en els mateixos membres de la comunitat. És, per aquest motiu, que «dinamitzar el campus», «donar vida a la universitat» o «crear vida universitària» són expressions a les quals ràpidament recorren els responsables de les colles castelleres en reflexionar sobre els objectius del grup.

Objectius comuns a algunes colles

- **Garantir la pervivència del projecte.** En certes agrupacions, es percep una preocupació per la continuïtat de la colla. Són poques les entitats que mencionen aquesta qüestió; entre aquestes entitats, l'element que amenaça la continuïtat és diferent. D'una banda, sobretot en el cas de les comunitats petites, emergeix el problema del relleu generacional, ja que els individus que acaben el període universitari deixen de constituir el nucli de la colla. D'altra banda, es menciona la qüestió econòmica. Aquesta situació es dona, principalment, en aquelles entitats que es troben sota mesures de sosteniment institucional més laxes, i que, per tant, han de cercar, curs rere curs, estratègies per a la supervivència. En aquest casos, el manteniment és el principal objectiu del grup.
- **Créixer com a colla.** Tornant a l'àmbit cultural, diverses agrupa-

cions mostren una certa ambició tècnica. Totes, però, són conscients de les seves possibilitats, assumeixen els reptes que es creuen capacitades per assolir i intenten no comparar-se amb les restants colles universitàries (recordem que la diferència de membres i de coneixements tècnics pot ser molt significativa). Poques admeten que, entre els seus objectius, hi hagi fer castells grans, millorar la situació tècnica. Val a dir, però, que gairebé totes posen molt d'èmfasi en la seva naturalesa com a «escola de castells», de manera que la millora tècnica s'inclou com un element motivador, però, en cap cas, jutgen el seu èxit en funció de les fites tècniques que assoleixen. Són, això sí, un motiu d'orgull, però el principal objectiu tècnic de la colla és que la pràctica sigui accessible per a tots els membres:

Ganàpies és escola de castells i ho serà sempre, és a dir, el nostre objectiu no és fer castells grans, sinó que tothom pugui fer castells. La gent és molt oberta i el bon ambient és el que et fa quedar-te, no si fas supercastells o no. Ens hem tecnificat molt, a les universitàries. No només nosaltres: Arreplegats et fa un 4 de 8, Marracos un 3 de 7...

Hem crescut en gent i en qualitat de castells. Vam començar que amb prou feines podíem fer un castell de 5 amb pinya i ara fem castells de 7 i mig.

(Fragments de les entrevistes als Ganàpies i als Passerells)

- **Gaudir d'un espai lúdic.** «Passar-s'ho bé» és un objectiu que no-

més dues colles han esmentat de manera espontània en aquest punt, però que, en la mesura que es tracta d'una manifestació lúdico-cultural, es troba en la mateixa pràctica d'aquesta activitat. L'aspecte lúdic apareix en la resta d'entrevistes quan s'introdueix com a element suggerit, però, en molts casos, acompanyat dels matisos que hem comentat al llarg d'aquest capítol: les colles són un espai de gaudi col·lectiu a través d'una manifestació cultural en la qual, a més, troben molts valors socials (els entrevistats incideixen en aquest punt), de manera que l'aspecte lúdic té rellevància en la mesura que és una conseqüència natural de l'enriquiment social i cultural. Les accions purament lúdiques hi tenen cabuda, ja que fomenten l'enfortiment dels vincles comunitaris dins del col·lectiu, però tenen un abast delimitat.

- COLLES BASTONERES

Les dinàmiques de participació de la colla de bastoners són considerablement similars a les castelleres, pel que fa al compromís demanat als membres del grup i a la diferenciació entre membres actius i semiactius, amb certes diferències. Per començar, en la mesura que no estableixen una separació de l'espai bastoner universitari respecte al convencional, no apliquen cap restricció en el perfil dels membres del col·lectiu, com sí que veiem en les colles castelleres, que generen un categoria d'«antic membre» que dona dret a una participació limitada. En el cas de l'entitat bastonera, però, tot indi-

vidu que mostri un interès per ballar pot ingressar a la colla, sense haver de justificar la condició de membre de la comunitat universitària. En conseqüència, les persones que es desvinculin de la universitat i es mantinguin en el col·lectiu no experimenten un canvi pel que fa al caràcter de soci. D'altra banda, tenint present que la colla no té una organització estructurada, la condició de membre la confereix simplement la participació regular en les activitats. Això, però, com hem assenyalat anteriorment, es deu al fet que l'entitat no s'ha constituït jurídicament ni ha entrat a formar part de la Coordinadora, atès que ambdós processos implicaran l'obligatorietat de definir una estructura associativa i d'exercir accions de control dels membres. Parem atenció al fragment següent de l'entrevista:

Això és cultura popular, és voluntari. La idea és passar-ho bé, fer cultura i fer país, però sempre passant-ho bé, de manera que en cap moment obliguem a res. Recomanem sempre venir als assajos i a les actuacions. Si has acabat la universitat, però vens als assajos perquè tens ganes de ballar, ets igual que tothom. Valorem que la gent «s'ho curri». M'és igual que ballis millor, si vens a un de cada cinc assajos. Si una persona no ho fa tot bé, perquè encara no ha agafat bé el rol, però ve sempre, té prioritat. Tot i que això ja passa sol, surt de la gent.

(Fragment d'E21)

Novament, la implicació dels membres del grup amb l'entitat la delimiten els mateixos integrants. A ex-

cepció del requisit de formar part de la comunitat universitària, condició que no és imprescindible per al grup que ens ocupa, tornem a trobar els mateixos components que en el cas de les colles castelleres: la generació espontània d'una responsabilitat individual cap al col·lectiu, mitjançant la qual els membres ajusten la importància de la seva participació en les actuacions segons les hores d'assaig que hagin dedicat, i el fet de no sol·licitar als membres un compromís que es tradueixi en un temps de dedicació concret, sinó simplement una coherència segons el temps invertit.

La tipologia d'activitats i la participació és també molt similar a la de les colles castelleres: els assajos són les activitats més regulars, en els quals participen els membres que es consideren en actiu; la diada pròpia i les diades d'altres colles –en aquest cas, convencionals– són les actuacions més significatives, en les quals es poden incorporar esporàdicament antics membres o altres persones afins a l'agrupació; en tercer lloc, també com a activitats fixes, trobem un nombre concret d'activitats culturals que se celebren en festivitats assenyalades; per últim, com a activitats irregulars, s'han d'incloure les activitats comercials, les accions culturals ocasionals i aquelles activitats socials que la colla duu a terme per fomentar la cohesió entre els membres del grup i per mostrar la seva implicació ciutadana com a col·lectiu de joventut.

En la definició dels objectius de l'entitat, el discurs també se solapa amb el de les entitats castelleres, tot

i que es detecta una gran absència: la voluntat d'esdevenir agents culturals dinamitzadors del campus universitari. Tampoc es fa menció explícita de la intenció d'apropar el ball de bastons a la comunitat universitària, ja que les motivacions que s'indiquen es troben més vinculades a la pràctica dels membres que a l'impacte social comunitari específicament universitari que aquesta generi. El primer objectiu de l'agrupació és l'element lúdic i social. Es dona prioritat absoluta a la possibilitat que l'associacionisme genera d'ampliar el cercle social i establir nous llaços d'amistat. Es matisa ràpidament que la manera com es crea aquest gaudi col·lectiu és el segon objectiu: fer una activitat que, d'una banda, permeti «fer país, fer cultura a través del ball de bastons», i, de l'altra, sigui saludable i millori les capacitats físiques i l'habilitat corporal dels membres. S'afegeix, com a epíleg, que els dos objectius principals de tota manifestació de cultura popular, no només en el ball de bastons, es basen en aquesta dicotomia: «passar-ho bé i fer país» (fragment d'E21).

- ESTUDIANTINES

Les dinàmiques de participació en les estudiantines també poden classificar-se segons el grau d'implicació en el col·lectiu i l'etapa vital en la qual es trobi el membre. Per començar, cal assenyalar que les estudiantines no fan distincions entre els socis d'una manera espontània, s'ha de suggerir una possible diferenciació perquè es doni a conèixer l'existència de modalitats participatives, ja que la iden-

titat del col·lectiu és més forta que les especificitats dels grups interns. Trobem menys diversitat de categories que en els altres grups analitzats fins al moment: els socis són bé plenament actius, grup que es correspon amb el col·lectiu universitari, o bé semiactius, conjunt integrat pels membres que no són universitaris. Aquests darrers, a més, poden trobar-se més o menys implicats amb l'agrupació, cosa que depèn de la freqüència participativa. Dos dels tres entrevistats anomenen aquest darrer conjunt «la reserva», atès que la seva participació es troba limitada a un gruix d'accions menor que les que duu a terme el nucli actiu i que, en ocasions, s'estableix a partir de la demanda explícita dels membres actius. L'altre col·lectiu, però, no té aquest concepte, ja que es tracta d'una agrupació més petita en la qual els membres que han finalitzat l'etapa universitària continuen participant en les activitats quotidianes de l'associació amb molta regularitat.

La diferència entre els socis universitaris i els no universitaris, tot i així, es manifesta clarament en les tres agrupacions: el primer conjunt s'encarrega dels afers associatius i de l'organització d'esdeveniments; a més, assisteix a totes les activitats culturals i socials del grup, a excepció de les sortides ludicosocials setmanals, en les quals no sempre es mobilitza tot el col·lectiu actiu, atesa la freqüència amb què es duen a terme. El segon grup, a diferència del primer, no ha d'organitzar activitats ni encarregar-se dels assumptes associatius. La seva participació és més selectiva: s'impliquen, principalment,

en els certàmens, les activitats benèfiques i certes sortides. Atès que aquesta participació més o menys intensa depèn de cada persona, i que les estudiantines, tot i presentar mecanismes de funcionament molt similars, estableixen les seves dinàmiques segons les característiques internes que presenten, a la pràctica, la principal diferència entre els membres universitaris i els no universitaris rau en les accions d'organització associativa, que es reserven per als primers. Com a exemple, atencem a un fragment de l'explicació d'un dels entrevistats, en el qual la distinció, comuna a totes les estudiantines, s'expressa clarament:

Hi ha gent que no surt tant, normalment els que són més grans i fa més anys que són a l'estudiantina ja surten menys. Si la gent està activa, encara que faci anys que hagi acabat la carrera, si vol sortir, surt, però es dona prioritat a la gent més jove. A la nostra estudiantina, la meitat són estudiants i l'altra no. La gent que no està tan activa bé molt als assajos per als certàmens, perquè als assajos mirem de plantejar-nos fites per als certàmens. Els que estan a la universitat s'intenta que vagin a tot arreu i que intentin organitzar coses perquè la resta s'hi apunti. La idea és aquesta: que els que han de portar les regnes són la gent que està estudiant, amb l'ajuda i el consell de la gent amb més anys, que ja sap una mica com van les coses.

(Fragment d'E22)

Els certàmens, l'activitat en què participa el conjunt del col·lectiu, tenen molta rellevància dins de l'es-

tudiantina. La competició amb altres agrupacions reforça el sentiment d'identitat; com a conseqüència, els certàmens esdevenen, juntament amb els viatges, les activitats més motivadores. Les estudiantines no exclouen cap individu que hagi format part del grup. El moment d'afluïxar el vincle amb l'entitat i la freqüència participativa és una elecció de cada membre, com afirma un dels entrevistats:

Després del període universitari es passa a la reserva. Els reservistes, mentre no tenen ocupacions i poden, tenen una vinculació molt activa, però a mesura que passen els anys ells mateixos es veuen grans... Jo mateix, que estic acabant la carrera, seré actiu dos o tres anys més, després ja crec que serà moment de deixar-ho. El primer soci, el que va fundar l'estudiantina, de vegades surt amb nosaltres. No és actiu, però de vegades ve, i quan ve és una festa, és el fundador! No tanquem les portes a ningú, tenim més d'un quart de segle d'història i mai no fem fora ningú.

(Fragment d'E24)

La cohesió generada entre la totalitat dels membres d'una estudiantina és la més elevada del conjunt de col·lectius estudiats. Per aquest motiu, no experimenten la necessitat de fer accions que vinculin l'entitat amb el nucli fundacional, ja que el sentiment d'identitat gaudeix, per sí mateix, d'una gran fortalesa. El text reproduït és l'únic cas en el qual es descriu un contacte entre el membre fundador i l'agrupació actual, situació que, com es pot observar, genera un efecte emotiu elevat en el col·lectiu.

La vida dins l'estudiantina es troba completament ritualitzada, i la integració d'un membre implica l'inici d'un procés d'aprenentatge, tant musical com de la dinàmica de grup, que s'adquireix amb el pas del temps. Aquest procés es defineix mitjançant l'adquisició de diferents graus ascendents dins de l'entitat, fins a arribar al grau de membre amb tots els drets, l'anomenat *tuno*:

Dins l'estudiantina hi ha tres rangs. El primer, que anomenem *pardillo*, és quan una persona entra i se li ha d'ensenyar a tocar. La majoria de gent no sap tocar, no és rellevant perquè, d'això, a l'estudiantina n'aprens. Quan adquireix certes habilitats, entra en el segon rang, el d'*insolvente*: una persona que sap tocar i pot encarregar-se d'ensenyar i dirigir a un grupet de persones que s'inicien. No només es tracta de l'aspecte musical, s'ha d'aprendre també un «saber estar». El tercer ja és el *tuno*, el que coneix com funciona l'estudiantina, sap portar una actuació i sap tocar un repertori.

(Fragment d'E23)

L'ascendència per graus o nivells requereix temps i dedicació al col·lectiu, així com bona disposició, segons expliquen els entrevistats; cal assenyalar, però, que, atesa la cohesió del grup, el procés no és només un període d'aprenentatge, sinó també d'avaluació personal, ja que, una vegada es forma part de l'entitat, la vida conjunta és molt intensa. Això explica que una persona nouvinguda no participi en la totalitat d'accions de l'estudiantina: l'assistència als assajos és el pas previ

obligatori, però cal un temps perquè els nous membres siguin convidats a aquelles activitats en què tingui una especial rellevància la fortalesa del vincle interpersonal. El progrés dins l'estudiantina s'assoleix sota la supervisió d'un tutor, un membre amb més experiència que s'encarrega de facilitar l'aprenentatge musical i les dinàmiques del col·lectiu, entre les quals s'inclou una clau de comportament per als membres més nous. Observem el text següent, en el qual es fa referència, especialment, al segon aspecte:

És important controlar que els nous, que són molt nous, potser no fa ni dos anys que hi són, no vagin de festa i cometin una errada, perquè això no només repercuteix a la nostra estudiantina, sinó en totes. La gent no diu «*mira este chico qué insolente!*», diu «*mira este tuno*». Sempre ha d'anar acompanyat d'una altra persona que en sàpiga més. A l'estudiantina comences amb gent desconeguda, sobretot al començament, quan entres i vas amb un tio que té 35 anys, 17 anys més que tu, perquè hi ha gent que entra a l'estudiantina amb 18 anys. Al principi et fa vergonya, però després som tots un grup d'amics.

(Fragment d'E24)

Finalment, per ingressar de manera oficial a l'estudiantina, s'ha de comptar amb el beneplàcit de cadascun dels membres, perquè, com s'ha indicat, el vincle personal que s'estableix és fort i longeu. Reparem en el termini de temps al qual fa referència el darrer fragment reproduït, en el qual es jutja de «molt nou»

un membre que fa dos anys que és al col·lectiu. La mobilitat dels membres és, doncs, molt reduïda, i la penetració de la identitat col·lectiva, summament elevada. Les entrevistes realitzades posen a la nostra disposició nombroses explicacions sobre aquest fet, ja que els testimonis aborden detalladament les característiques de les relacions internes de les estudiantines. Reproduïm un fragment que il·lustra la importància de la vida col·lectiva:

El més important de l'estudiantina és que tu sol, sense els companys, no fas res. Has de comptar amb tothom, tothom t'aporta alguna cosa. Hi ha el que, en una actuació, és molt simpàtic, el que toca molt bé... som una pinya. La gràcia de l'estudiantina és que hi ha gent molt heterogènia, però és l'estudiantina la que fa que hi hagi nuclis d'unió molt i molt forts, perquè al final, si has de fer un viatge, has de presentar una actuació, has de tocar... has d'estar molt braç amb braç amb aquesta persona. La música és important, però la gent entra sense saber tocar i a l'estudiantina se n'aprèn. És el meu cas, jo vaig entrar sense tenir-ne ni idea, i ara toco la guitarra. Als assajos se n'ensenya, tot i que ells també han d'espavilar-se musicalment. Ells mateixos s'adonen que han de tocar, es busquen la manera per fer-ho i sabem que tenen tota l'estudiantina per ajudar-los i ensenyar-los. A còpia de sortir tothom acaba tocant algun instrument, fins i tot el més arítmic.

(Fragment d'E23)

Pel que fa als objectius de les estudiantines, en el discurs dels entrevistats apareixen els mateixos elements: viatjar, divertir-se amb la realització de les activitats, sempre mitjançant el fil conductor de la música i, en tercer lloc, millorar tècnicament. Dos objectius més sorgeixen de manera puntual: la finalitat social, ja que la pràctica cultural permet conèixer gran quantitat de gent, i la transmissió d'uns valors col·lectius. Reservem per a l'últim lloc un darrer objectiu que també és comú a la totalitat dels col·lectius estudiats, fins i tot a aquells amb més presència d'universitaris: la pervivència de l'estudiantina. Atès que els responsables dels grups són conscients de la progressiva desaparició de les agrupacions catalanes –en alguns casos, n'han estat testimonis–, aquesta és una realitat que no perceben com a llunyana i, per tant, un dels principals objectius del grup és, precisament, evitar-la:

Últimament no hi entra gent, i aquest és el nostre objectiu principal, perquè sinó entra gent les estudiantines de Barcelona acabaran morint. Les estudiantines moren per això, perquè no hi ha relleu generacional. Quan et vas fent gran, al final cadascú fa la seva vida. Abans moltes estudiantines de Barcelona estaven actives i, com que no tenien gent que entrés, s'han acabat extingint.

(Fragment d'E23)

-GRUPS DE MÀGIA

Les dinàmiques participatives que es distingeixen en l'agrupació de màgia són dues: aquelles que es destinen

a l'activitat associativa, duta a terme pels membres de la junta, i les que es corresponen a l'activitat cultural, realitzades per la totalitat del col·lectiu. Fora d'aquesta distinció, no es troba cap altre grau de participació dins l'entitat. En aquest cas, el paper dels socis que no formen part de la direcció de l'associació és bastant passiu, ja que es limita, primordialment, a la recepció d'activitats organitzades des de la junta i a la participació en les activitats més regulars: els assajos setmanals. Observem les paraules de l'entrevistat:

Els de la junta ho portem tot. Les activitats principals impliquen contactar amb un mag, que vingui i faci un taller. Aquí els socis poca cosa hi poden fer. Però en canvi, a la fira d'associacions sí que demanem la col·laboració conjunta, perquè la fira és el dia que l'associació es mostra a la facultat, llavors sí que ens agrupem tots, fem actuacions... Pràcticament, la resta de feina és de la junta.

(Fragment d'E25)

Atenem, en aquest punt, als objectius de l'associació, que afavoreixen la comprensió de la dinàmica del grup. L'objectiu del col·lectiu s'expressa de manera concisa i clara:

L'objectiu de l'associació és portar la màgia a la gent jove que acaba de començar i no sap com fer-ho, llavors el que fem és anar ensenyant, apropar el material necessari, formar-los com s'ha de fer, perquè és un món que costa molt i que és molt car. Llavors sí que requerim que hi hagi una mínima pràctica per part seva, perquè serveixi d'alguna cosa el que

fem. La màgia és una cosa molt tancada. El nostre objectiu principal és obrir les portes a la gent que vulgui aprendre'n, i d'una forma assequible. Hi ha gent que en sap moltíssim, a l'associació. A la junta tenim un vocal d'una de les associacions de màgia més grans d'Espanya, també n'hi ha d'altres associacions que són molt serioses, i està bé, perquè així tenim més punts de vista.

(Fragment d'E25)

El testimoni que ens ofereix l'entrevista reafirma, com hem comentat anteriorment, que l'associació té un objectiu primordialment formador. El fet d'associar-se permet a membres amb pocs recursos econòmics accedir a un món que es descriu com a esotèric i a una instrucció cara, motiu pel qual una de les condicions per formar part del col·lectiu és trobar-se en aquesta etapa vital, característica dels universitaris. Les dinàmiques col·laboradores es limiten —a excepció de l'activitat conjunta que es realitza en la fira d'associacions, mencionada en el primer fragment reproduït— a la compartimentació de coneixements i de recursos entre els membres, ja que els objectius de l'associació estan enfocats a la millora personal i al gaudi d'un espai col·lectiu d'aprenentatge d'una pràctica ludicocultural, però no a l'assoliment d'una fita mitjançant el treball del col·lectiu, com sí que veiem en la resta d'entitats, excepte en el grup de cultura oriental. Vista la naturalesa de l'associació, s'entén que l'única implicació que es demana als membres de l'associació és la pràctica contínua, de manera

individual, dels exercicis de màgia, per tal que s'obtingui profit de les activitats formatives organitzades i les accions d'instrucció que es duen a terme entre els mateixos membres de l'agrupació.

-GRUPS DE CULTURA ORIENTAL

Les activitats organitzades pel col·lectiu giren entorn de tres formats diferenciats: les accions formatives, integrades pels cursos d'idiomes, la generació d'espais de gaudi col·lectiu dels productes de consum de les cultures orientals, com els cicles de projecció d'*anime* o de cinema, i, en darrer lloc, les jornades culturals, en les quals tenen cabuda diversitat de manifestacions de la cultura popular japonesa (quan es tracta d'activitats de cultura específicament popular o tradicional, aquestes se centren en el món japonès, ja que és el principal interès dels membres de l'associació i l'element entorn del qual es va generar inicialment el vincle associatiu). És en l'àmbit dedicat a la cultura popular que l'agrupació es torna plenament activa: la participació abandona el caràcter receptiu predominant per donar pas a una acció col·laboradora. Les jornades culturals esmentades s'organitzen habitualment en paral·lel a les festivitats habituals del món occidental, amb l'objectiu de donar a conèixer el punt de vista oriental d'aquestes celebracions. L'agrupació no estableix un calendari d'activitats fix, sinó que s'obre a les propostes dels socis i cada any organitza activitats molt diverses. Aquestes activitats suposen un punt de trobada amb altres entitats culturals, ja que es fan

col·laboracions amb assiduïtat i, en les activitats pròpies, es reserva un espai per a la promoció d'agrupacions que es dediquin a una pràctica cultural afí, com, per exemple, grups de música japonesa. A causa de la carència de recursos proporcionats per la institució universitària, aquestes activitats ja no es duen a terme dins l'entorn universitari, sinó en espais públics habilitats per l'Ajuntament. Remarquem que aquesta tipologia d'activitats, que resulta molt motivadora i implica més interacció dels membres, és de les més valorades pel col·lectiu. Cal assenyalar, en relació amb les dinàmiques participatives dels socis, que l'agrupació va acusar una disminució de la interactivitat interpersonal del grup a causa de la reducció de les polítiques de suport institucional, fet que va afectar la cohesió del col·lectiu:

Abans ens deixaven la clau per accedir a les instal·lacions i nosaltres deixàvem l'aula perfecta, sempre hem estat molt curosos amb tot el que ens han deixat. Amb això hem patit molt. Abans podíem fer projeccions intensives, cosa que era molt guai perquè era quan coneixies la gent del grup. Coneixies gent nova i feies amics. Era un moment en què podies passar una bona estona amb gent que tenia els mateixos interessos, comentaves les projeccions. És com feies amics, veritablement.

(Fragment d'E26)

Per copsar la magnitud d'allò que el testimoni explica, recordem que l'agrupació que ens ocupa és un col·lectiu amb un gran nombre de simpatitzants en el qual la figura del soci

no es defineix per cap requisit explícit, sinó simplement per l'interès, regular o puntual, en les activitats de l'associació. La manca de mesures de control dels membres i la mida del grup dificulten la cohesió del conjunt, al marge del nucli de socis que porten el pes associatiu.

La gran diferència participativa que es produeix entre els membres del col·lectiu estableix una separació principal entre els socis-simpatitzants i els socis involucrats en la direcció de l'entitat. Dins d'aquests últims, tornem a trobar una distinció en dues categories: la del conjunt de membres universitaris, al qual es requereix més implicació en l'organització d'activitats, i la del conjunt de membres no universitaris, els quals exerceixen accions de suport de manera voluntària o puntual, vinculades als afers associatius purament burocràtics, com la tramitació de subvencions, la gestió de permisos per fer certes activitats o la sol·licitud de recursos. Les dinàmiques participatives de l'entitat conjuminen els models vistos fins al moment: d'una banda, aquell que separa els membres de la junta, principals motors associatius i culturals, de la resta de socis, més passius que els primers. Un exemple d'aquest tipus d'associació és el grup de màgia, en el qual el nucli primordial no es correspon a la totalitat del col·lectiu, sinó a la junta. D'altra banda, tornem a trobar, com en el cas de les colles castelleres i de les estudiantines, una clara distinció del tipus d'acció que han de dur a terme els socis, en la qual el punt d'inflexió el marca el moment vital dels membres, en relació amb

l'etapa universitària. A diferència de les col·lectives castelleres i les estudiantines, però, el col·lectiu es dirigeix a un públic més ampli que l'universitari.

- GRUPS DE TEATRE

Aquesta tipologia d'agrupacions és la que conté, al seu si, més variabilitat de dinàmiques associatives i culturals entre els diferents grups. Les especificitats de cada entitat impliquen diferències estructurals, socials i d'acció cultural. Una característica dels col·lectius de teatre és, doncs, l'heterogeneïtat i la impossibilitat d'establir un model associatiu únic que abasti tots els grups. En el cas de les dinàmiques de participació, no depenen només del tipus d'activitat, sinó que s'han d'analitzar en relació als diferents models associatius que es desprenen dels testimonis entrevistats, atenent, així mateix, al vincle que es dona entre el concepte de soci i la mida de l'entitat. Veiem els tres models distingits:

a) Com en el cas del grup de cultura oriental, determinats col·lectius s'organitzen a partir d'una diferència principal entre els socis que participen en certes activitats organitzades pel col·lectiu i l'associació en si mateixa, és a dir, el conjunt sobre el qual recau el pes associatiu, que es correspon gairebé de manera total a la junta directiva. En aquests casos, la mida del grup es delimita segons el nombre de participants que s'apunten un any concret a l'activitat principal: les classes-assajos en les quals es desenvolupa un projecte anual que finalitza amb una representació. Per

exemple, una de les entitats estudiades cada any obre la inscripció als diferents grups de teatre que genera per als membres del seu campus: enguany, per exemple, el col·lectiu reuneix entre quaranta i cinquanta persones, mentre que la junta està constituïda per set individus. La implicació demanada als socis-participants consisteix bàsicament en una assistència regular als assajos, tant per la responsabilitat que adquireixen amb el grup com per exigències administratives, en el cas de les agrupacions que han sol·licitat al centre universitari que l'activitat pugui ser reconeguda com una activitat acadèmica curricular. La majoria d'associacions cerquen aconseguir aquest reconeixement acadèmic, que ajuda a assolir un nombre suficient de participants anual. Si bé aquests participants, en la mesura que no participen dels afers associatius, no garanteixen un relleu generacional, sí que faciliten a la junta la tasca de reclutament de membres implicats en la direcció de l'associació i, primordialment, garanteixen l'activitat de l'entitat durant aquell curs.

b) El segon model es correspondria a aquells col·lectius en els quals el pes associatiu recau sobre un únic membre, situació que només es dona en aquells que van ser fundats i continuen essent promociionats primordialment per un membre del PDI o del PAS. A aquestes agrupacions no els manca una junta directiva, però la mobilitat dels membres presenta una dinàmica característica del col·lectiu d'estu-

dients. El membre fundador, vinculat a la comunitat universitària d'una manera més estable, esdevé l'element immòbil del projecte, ja que tendeix a mantenir el nexse per garantir la pervivència de l'entitat. La implicació dels membres de la junta restants és menor, gairebé equiparable a la de la resta d'associats. El còmput de socis es defineix pel total de participants en les activitats socioculturals principals de l'associació, tot i que aquests també col·laboren en certes tasques organitzatives. La noció de soci que presenta aquest model i la mesura de la mida és similar al cas anterior: el col·lectiu gaudeix d'un espai en el qual dur a terme la pràctica sociocultural, però no es veu, en conjunt, gaire implicat en els afers associatius. Val a dir, però, que es percep una intenció, per part dels responsables de les entitats, de no fer una diferenciació categorial entre els socis, s'ocupin o no de la direcció del col·lectiu.

c) En últim lloc, trobem una estructura associativa col·laborativa. La implicació dels socis, pertanyin o no a la junta directiva, és més intensa, ja que tenen autonomia per proposar i dirigir activitats, així com per adquirir responsabilitats que reverteixen en el col·lectiu mitjançant comissions específiques. Aquesta estructura no és habitual en les agrupacions teatrals: es detecta, de manera mixta, en un dels col·lectius, i, de manera absoluta, només en una de les sis entitats estudiades, la qual presenta dinàmiques col·laboradores

més properes a grups com les col·les castelleres. En les agrupacions restants, el treball de col·laboració es dona exclusivament en la pràctica cultural. En aquest tercer model, la mida del col·lectiu es mesura segons el nombre de persones implicades de manera activa, ja que les que participen esporàdicament en les activitats organitzades no es prenen en consideració per delimitar l'extensió del grup.

Malgrat que s'assenyala una intensa mobilitat que afecta un gruix dels membres dels grups de teatre, els col·lectius tenen un nucli fix de participants, la permanència dels quals està determinada per diversos factors, com pot ser la vinculació del soci amb la universitat. Atès que els grups de teatre són entitats en les quals es detecta més presència dels diferents col·lectius universitaris, és possible trobar nuclis perdurables de socis que pertanyen al PDI i al PAS, tot i que la vinculació de l'alumnat també acostuma a ser duradora. Gairebé la totalitat d'associacions afirmen que disposen d'un grup fix de socis que romanen actius en l'agrupació durant diversos anys, constituït tant per membres del PDI i del PAS com per estudiants, que continuen vinculats al projecte durant cert temps, fins i tot després de finalitzar els estudis. La diferenciació entre els socis participants i aquells socis vinculats a la direcció, especialment en els models associatius distingits com a i b, afavoreix l'obertura de l'entitat a la comunitat externa a la universitat, atès que el nucli de l'associació es correspon a la junta, que sempre es troba dins de l'àmbit universitari, requisit

institucional per mantenir el suport a les associacions. Per aquest motiu, no és necessari establir una categoria diferent per als socis que han deixat de ser membres de la comunitat universitària.

Pel que fa a la diversitat d'activitats, les accions dels grups de teatre poden dividir-se en quatre categories: els assajos, activitats de freqüència setmanal que són l'activitat principal del grup; les representacions, comunes a tots els col·lectius, que són les accions més significatives (algunes associacions només fan una representació teatral, mentre que d'altres n'organitzen un nombre molt més elevat); en tercer lloc, les activitats comercials, representacions destinades a recaptar capital pel col·lectiu en les quals no sempre participen tots els membres, i, per últim, les accions complementàries destinades a millorar les habilitats interpretatives dels integrants o a afavorir la cohesió del grup. Els grups de teatre intenten deixar un espai per a la improvisació i a la planificació d'activitats esporàdiques, com l'assistència conjunta a representacions teatrals, tot i que el volum d'aquestes activitats és reduït, comparat amb el pes que tenen en altres col·lectius, d'aquí que els grups que organitzen certes accions de cohesió atorguin rellevància a la funció social que tenen, com llegim en el fragment següent:

Ara farem una sortida d'un cap de setmana teatral, ens n'anirem a una casa de colònies i serem allà tot el cap de setmana. És superespecial: estem tots junts, la gent està molt motivada i és superoberta, perquè tot el cap de setmana fem

activitats de teatre i és una cosa que realment t'agrada, si t'hi apuntes. Hi anem tots: la junta som uns alumnes més. Venen els nostres mestres, els que ens fan classes de teatre a la universitat, i ens fan diferents tallers: d'improvisació, de com s'ha de parlar, de l'expressió del cos... I a la nit hi ha una mica de festa. És molt divertit.

(Fragment d'E16)

Un altre aspecte important en la cohesió dels membres és la relació d'aprenentatge i tutela que es genera en determinades agrupacions, aquelles que no tenen un professional extern al col·lectiu contractat per dirigir els assajos i el projecte anual. Només en dues entitats s'estableix aquest tipus de vincle: es tracta de les que hem destacat com les més actives i col·laboradores, amb una major predisposició per establir relacions amb altres grups culturals i per projectar les accions fora de l'espai universitari.

Els objectius que persegueixen les associacions teatrals giren al voltant dels interessos comunitaris: es pretén introduir el teatre dins l'àmbit universitari, sia com a espai de desconexió de la rutina, de benestar personal i d'interrelació col·lectiva, sia com a una possibilitat d'enriquiment del pensament crític social i individual mitjançant una pràctica atractiva. Es valoren, a més, els efectes positius que té en l'entorn específic acadèmic, atès que la seva pràctica proporciona eines per a la millora de les habilitats d'expressió en públic i dona més seguretat personal davant d'un auditori. No s'oblida, en aquest punt, la dimensió

social, encara que és menys referida com a finalitat específica: ampliar el cercle social i interaccionar amb membres d'altres col·lectius universitaris mitjançant relacions horitzontals, però, també forma part de les motivacions dels grups teatrals.

-GRUPS CORALS

Les dinàmiques participatives que es detecten en les agrupacions corals es troben directament relacionades amb l'estructura associativa que vertebrava l'agrupació. En el cas que ens ocupa, els tres col·lectius estudiats presenten un mateix model associatiu, similar al que hem distingit com a grup b en el cas de les entitats teatrals. El pes associatiu i cultural del col·lectiu recau sobre el director, que, en alguns casos, disposa de l'ajut d'un altre membre permanent. Els socis que integren el col·lectiu són els participants en el projecte cultural anual principal, que consisteix en la definició d'un repertori, l'assaig i, després d'un període que acostuma a ser d'un semestre, l'execució musical. Tornem a trobar el concepte del soci-participant com a figura única, un tipus de membre que accedeix a la pràctica cultural no pas endinsant-se completament en els afers associatius, sinó, en la mesura que esdevé una activitat oferta a l'entorn universitari, com si fos una assignatura més. Remarquem, però, que la participació del conjunt del grup és més gran que la que es troba en altres col·lectius, com el grup de màgia, el de cultura oriental o algunes agrupacions de teatre, en els quals els socis reben una programació d'activitats organitzada des

del nucli que dirigeix l'entitat, normalment equivalent a la junta. A les corals, l'agrupació pot proposar peces per definir el repertori del curs, buscar activitats complementàries i encarregar-se de certes tasques col·lectives, però la regularitat de l'activitat cultural i el pes associatiu recau en una o dues persones.

Les agrupacions corals obren les portes a tothom, als col·lectius universitaris i a la comunitat externa, malgrat que, per la localització i la zona específica on es duen a terme les accions promocionals, els membres pertanyen, gairebé totalment, a la comunitat universitària. No s'exigeix un grau d'implicació específica en funció de la vinculació a l'entitat o a la universitat, només una consciència de la responsabilitat col·lectiva, com trobem en la major part de grups en què les activitats més significatives depenen del treball de col·laboració fet durant l'any. També els responsables de les corals, com feien els dels altres grups vistos, indiquen que aquesta responsabilitat floreix de manera espontània en l'individu, que delimita la seva participació en les activitats significatives en funció de la implicació que hagi pogut tenir en les activitats regulars de preparació (els assajos). Qüestió a part és la implicació exigida per temes administratius, atès que els membres de la coral que formin part del col·lectiu d'estudiants poden sol·licitar el reconeixement de crèdits formatius al centre acadèmic, gestió que implica un control de l'assistència per part de l'entitat. Al marge del projecte semestral fix del col·lectiu, que engloba els assajos setmanals i

l'actuació final, les corals fan activitats ocasionals. Principalment, es basen en la participació en esdeveniments institucionals i/o culturals de l'entorn universitari. Altres activitats complementàries, com la realització d'actuacions comercials, la participació en esdeveniments culturals fora de l'àmbit universitari i les accions de cohesió del grup, són realitzades només per alguns col·lectius.

Malgrat que les corals no estipulin un grau de participació mínim requerit per a la permanència al grup —de fet, els entrevistats són conscients de les complicacions horàries que sorgeixen als membres i que provoquen que en disminueixi la participació—, es valora molt positivament que es mostri una implicació constant en aquells casos en els quals es dona un procés d'aprenentatge. Els membres que ingressen a les corals presenten un conjunt d'habilitats heterogènies. Dins de l'agrupació, tot i que no es dissenyen activitats d'ensenyament, es produeixen certes accions que afavoreixen l'aprenentatge, exercides sobre els membres amb escassos coneixements musicals, ja que aquest factor no es pren en consideració per valorar l'admissió al col·lectiu. Aquest fet té dues conseqüències: d'una banda, les corals s'enfronten cada semestre amb el repte d'incloure un conjunt de gent no formada sense que el conjunt més avesat a aquesta pràctica perdi l'interès; d'altra banda, com a conseqüència d'això, aquestes agrupacions no es proposen objectius tècnics elevats. La filosofia integradora que les caracteritza les duu a mantenir perpètuament una qualitat tècnica mitjana.

Els nexes que es creen entre els membres del col·lectiu no tenen un impacte tan significatiu en l'àmbit ludicosocial com el que es detecta en altres agrupacions; tanmateix, la vinculació al grup es manté de manera perdurable en un conjunt rellevant de membres, de manera paral·lela a la situació que es dona en les agrupacions teatrals. Així, bona part dels membres continuen actius, amb la mateixa implicació, una vegada ha finalitzat el període universitari. Els entrevistats no descriuen l'arrelament a la institució universitària en referència al nombre de socis que formen part, actualment, de la comunitat universitària, sinó al nombre de socis que històricament n'ha format part. Tot i així, el percentatge més elevat de socis es troba vinculat a la universitat, ja que, d'una banda, el conjunt de membres que presenta més mobilitat està integrat principalment per estudiants i, de l'altra, dins del nucli de socis que presenta un nexa permanent amb el col·lectiu, un nombre important està format per personal pertanyent al PDI i al PAS.

Pel que fa als objectius de les agrupacions corals, els grups coincideixen en la voluntat d'apropar la música a tot aquell individu que senti curiositat i vulgui practicar-la, amb independència de la formació prèvia i de les qualitats musicals que presenti. Llevat d'aquest objectiu comú, els propòsits individuals són diversos: giren entorn de la determinació de donar vida cultural al campus, fomentar les relacions entre els membres dels diferents col·lectius universitaris, adquirir re-

cursos vocals i físics aprofitables per a altres situacions professionals i gaudir d'un espai social agradable i motivador.

Finalitzem aquí l'anàlisi detallada de la realitat associativa univer-

sitària. Abordem, a continuació, l'ús i les pràctiques tecnològiques que s'observen en les pràctiques d'aquestes entitats, fixant-nos en els nexes que vinculen l'ús tecnològic amb la realitat associativa estudiada.

